Neapolis University

HEPHAESTUS Repository **http://hephaestus.nup.ac.cy**

Department of History, Politics and International Studies Master in History

2021-06

þÿ « — ¿ » ¹ Ä ¹ Ã Ä ¹ º ® ” Á ¬ Ã · Ä ¿ Å

þÿ § Á ¹ Ã Ä Ì ´ ¿ Å » ¿ Å “ ± » ± Ä Ì À ¿ Å » ¿ Å

þÿ Ä · ½ À µ Á ¯ ¿ ´ ¿ Ä · Â ” · ¼ ± Á Ç ¯ ± Â

þÿ “ µ É Á ³ ¹ ¬ ´ ¿ Å , ™ ¿ Å » ¯ ±

þÿ Á Ì ³ Á ± ¼ ¼ ± ™ Ã Ä ¿ Á ¯ ± Â , £ Ç ¿ » ® • À ¹ Ã Ä · ¼ Î ½ ¥ ³ µ ¯ ± Â , ± ½ µ À ¹ Ã Ä ® ¼ ¹ ¿ • µ ¬ À ¿ »

http://hdl.handle.net/11728/11997

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

«Η Πολιτιστική Δράση του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου κατά την περίοδο της Δημαρχίας του (1943-1953)»

ΙΟΥΛΙΑ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«Η Πολιτιστική Δράση του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου κατά την περίοδο της Δημαρχίας του (1943-1953)»

Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Ιστορία στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

ΙΟΥΛΙΑ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Ιουλία Γεωργιάδου, 2021

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφου δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΣΕΛΙΔΑ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Ονοματεπώνυμο Φοιτήτριας: Ιουλία Γεωργιάδου

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: «Η Πολιτιστική Δράση του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου κατά την περίοδο της Δημαρχίας του (1943-1953)»

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου και εγκρίθηκε στις 19 Ιουνίου 2021 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων: Κυριάκος Ιακωβίδης, Λέκτορας

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Γιώργος Γεωργής, Καθηγητής

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Αικατερίνη Παπαζαχαρία, Λέκτορας

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Ιουλία Γεωργιάδου, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Η Πολιτιστική Δράση του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου κατά την περίοδο της Δημαρχίας του (1943-1953)», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία γίνεται μια προσπάθεια να παρουσιαστεί τα πολιτιστικό έργο και τα στοιχεία εκείνα της προσωπικότητας του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου (1902-1953) που τον ώθησαν να αφήσει μια σημαντική κληρονομιά στους μεταγενέστερούς του, όταν ήταν Δήμαρχος Πάφο, κατά την περίοδο της αποικιοκρατίας, τη δεκαετία 1943-1953. Ποιητής λογοτέχνης, δημοσιογράφος, διανοούμενος, πολιτευτής, εθνικός αγωνιστής και ένας άνθρωπος με όραμα για την πόλη του, την οποία ήθελε να αναμορφώσει και να εξωραΐσει, προσδίδοντάς της την απαραίτητη εκείνη αίγλη, ώστε χωρίς υπερβολή θα μπορούσε να λεχθεί ότι κατέστησε την Πάφο καλλιτεχνική πρωτεύουσα της Κύπρου και κέντρο γραμμάτων και τεχνών. Πληροφορίες για το συγκεκριμένο θέμα αντλήθηκαν κατά πρώτον από το αρχείο του Δήμου Πάφου και από εφημερίδες και περιοδικά της εποχής και κατά δεύτερον από βιβλία σχετικά με τη ζωή και τη δράση του Γαλατόπουλου. Μέσα από την έρευνα φάνηκε ότι ο Γαλατόπουλος επιτέλεσε ένα πολυσχιδές πολιτιστικό έργο μέσα σε δύσκολες συνθήκες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές αφού ήταν Δήμαρχος σε μια εποχή κατά την οποία η Πάφος ήταν η πιο παραμελημένη επαρχία του νησιού με χαρακτηριστικά τη φτώχεια, την έλλειψη μόρφωσης και τη μειωμένη πολιτιστική κίνηση αλλά και με εμφανείς τις προσπάθειες από μέρους των Άγγλων να αφελληνίσουν το νησί και να επεμβαίνουν ελέγχοντας τις αποφάσεις της τοπικής ηγεσίας. Σημαντικότερα από όλα τα πνευματικά του επιτεύγματα ήταν η διοργάνωση των «Παλαμικών Γιορτών» το 1949, η καθιέρωση του Παλαμικού Διαγωνίσματος και η δημιουργία της Δημοτικής Βιβλιοθήκης, τα εγκαίνια της όποιας έγιναν το 1946. Άλλα σημαντικά πολιτιστικά έργα αλλά και δράσεις που συντέλεσαν στην πνευματική αναγέννηση της Πάφου κατά τη Δημαρχία του ήταν η δημιουργία της Στήλης της 28^{ης} Οκτωβρίου και της προτομής του Κωστή Παλαμά στην ομώνυμη πλατεία, η καθιέρωση διαγωνίσματος για την Ιστορία και η προώθηση και ενδυνάμωση της παράδοσης, για τα οποία γίνεται εκτενής αναφορά στην παρούσα εργασία.Κριτικές έντονες για τον τρόπο που διαχειριζόταν την εξουσία που του προσέδιδε το δημαρχιακό του αξίωμα υπήρξαν αρκετές, οι οποίες επίσης παρουσιάζονται για να δοθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα της δράσης και του χαρακτήρα του. Η αναγνώριση όμως και η αξία του έργου του ουδόλως μπορεί να υποτιμηθεί και θεωρείται αναμφισβήτητη αφού κάτι τέτοιο μαρτυρούν οι έπαινοι των συγχρόνων του αλλά και το γεγονός ότι ο χρόνος το διέσωσε.

Λέξεις κλειδιά: Πολιτιστικές Εκδηλώσεις, Παλαμικές Γιορτές, Δημοτική Βιβλιοθήκη, Στήλη 28^{ης} Οκτωβρίου

ABSTRACT

The essence of this paper will be an attempt to provide a survey of Mr. Christodoulos Galatopoulos' (1902-1953) efforts to develop and expand the cultural framework of the city of Paphos, with a parallel focus on his distinctive personality. During his mayorship, 1902-1953, the entire duration of which was within the era of British Colonial rule, Mr. Galatopoulos sought to bequeath a cultural legacy upon his fellow citizens and future generations. A multi-faceted man, who fastidiously bore the moniker of poet, author, journalist, intellectual, politician, Mr. Galatopoulos was also a staunch defender of his homeland. His vision and desire for Paphos was to not only redefine, but also to bolster the city's cultural landscape, instigating a regional allure which would ultimately have him being responsible for making Paphos the artistic, educational and cultural capital of Cyprus. Paphos town archives which amply attest to Mr. Galatopoulos' efforts as well as newspapers and magazines from the era provided ample evidence to support the conclusions drawn in this paper. Within the research conducted, the multifarious Mr Galatopoulos appears to have been responsible for producing a noteworthy cultural repertoire under extremely taxing times, in respect to the limited finances available and the limits this imposed upon the cultural and artistic boundaries of Paphos. This was largely due to the fact that Paphos was widely regarded as being the most neglected region of the island, with widespread poverty, limited levels of education in the populace and was known for its lacklustre cultural backdrop. Hampering attempts for development in these areas was the staunch anti-Hellenistic policy enacted by the British. In thwarting the development of Hellenism on the island, the British would interfere in any cultural proceedings and decisions that they believed to be threatening towards their rule. Perhaps what stand out as two of Mr Galatopoulos' most laudable accomplishments are the organisation of the 'Palamik Celebrations' in 1949 as well as that of the 'Palamik Competition' and the founding of Paphos' municipal library in 1946. Other significant cultural developments which buoyed the spiritual rebirth of Paphos were the October 28th commemorative column and the imposing bust of Kostas Palamas in the square which bears the Greek poet's name, the establishment of competitions based upon historical knowledge as well as the strengthening of traditions, all of which will be highlighted in the paper below. Mr. Galatopoulos did possess his fair share of critics, most of whom were highly critical of the manner in which he fulfilled his duties as mayor. Mention will be made of such criticism in an attempt to provide a comprehensive estimation of Mr. Galatopoulos' personality. His great deeds must not, however, be diminished under any

circumstances. The accolades from his contemporaries as well as his unflinching legacy will see that Mr. Galatopoulos' cultural endowment will long be held in high esteem.

Key words: Cultura events, Palamik Celebrations, Municipal library, The October 28th commemorative column

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες
1.Εισαγωγή 1
2. Ο Χριστόδουλος Γαλατόπουλος, η ζωή και το έργο του 3
2.1 Καταγωγή 3
2.2 Πολιτικός και Δημοσιογράφος 5
2.3 Εκλογική νίκη στις Δημαρχιακές εκλογές του 1943, 1946, 1949 8
2.4 Ένας επιτυχημένος Δήμαρχος και ένας αγωνιστής άνθρωπος 10
2.5 Ο Γαλατόπουλος ως ένας πνευματικός άνθρωπος, ως ποιητής και συγγραφέας ... 11
2.6 Το τέλος 14
3. Η Πάφος στις αρχές του 20ου αιώνα 16
4. Πίστη στα ιδανικά της φυλής- Ένας Ελληνόφρων χαρακτήρας 18
4.1 Μια εξήγηση της προσωπικότητάς του 21
5. Η Καθιέρωση των Παλαμικών Γιορτών 24
5.1 Ο Γαλατόπουλος και οι πρώτες Παλαμικές Γιορτές στην Πάφο το 1949 24
5.2 Το πρόγραμμα της Γιορτής 27
5.3 Η «Παλαμική Εβδομάς» στην Πάφο (20-27 Φεβρουαρίου 1949) 28
5.4 Παλαμικές Γιορτές του 1950, 1951, 1952 31
5.5 Ο εθνικός και πνευματικός ρόλος των Παλαμικών γιορτών 33
5.6 Σχέση Παλαμά με Κύπρο 35
5.7 Η ιδιαίτερη συμβολή του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου στην καθιέρωση των Παλαμικών Γιορτών και πώς αυτή τεκμηριώνεται 35
5.8 Ο αντίκτυπος και η συνέχεια των Παλαμικών εκδηλώσεων 37
6. Η δημιουργία της Δημοτικής Βιβλιοθήκης 39
6.1 Ο Γαλατόπουλος και η ιδέα ύπαρξης Βιβλιοθήκης στην πόλη του 39
6.2 Ιστορικό ανέγερσης της Βιβλιοθήκης, χώρος και δαπάνες 41
6.3 Εγκαίνια Βιβλιοθήκης και σημασία της 47
6.4 Αξία ύπαρξης Δημοτικής Βιβλιοθήκης 50
6.5 Εκδηλώσεις που λάμβαναν χώρα στη Βιβλιοθήκη 52
6.6 Βανδαλισμοί κατά του κτιρίου της Βιβλιοθήκης 54
7. Μια πλειάδα άλλων πολιτιστικών δράσεων και εκδηλώσεων 55
7.1 Νέα Πολιτική Επιθεώρηση 55
7.2 Πλατεία Πιδάκων (Θόλος του Κοιμώμενου Έρωτα) 57
7.3 Δημόσιος Κήπος 57

7.4 Πλατεία Τζώρτσιλ 59
7.5 Στήλη 28ης Οκτωβρίου 60
7.6 Άνθρωποι του Πνεύματος στην Πάφο 63
7.7 Φροντίδα για τις Αρχαιότητες της Πάφου 64
7.8 Ομιλίες-Εθνικές εκδηλώσεις 66
7.9 Φροντίδα για τον Αθλητισμό-Ανασύσταση Ιστορικού Γυμναστικού Συλλόγου «Κόροιβος» 68
7.10 Στήριξη της Παράδοσης-Εορτή του Κατακλυσμού-Πανηγύρια- Ανθεστήρια 70
7.11 Σχολικός Διαγωνισμός γα την Ιστορία 71
7.12 Άλλες Εκδηλώσεις 72
8. Η γενικότερη προσφορά του ως Δήμαρχος 74
9. Έπαινοι 78
10. Κριτική του έργου του από τους πολιτικούς του αντιπάλους 80
11. Συμπεράσματα 83
Χρονολόγιο 85
Βιβλιογραφία 87

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με το τέλος του επίπονου έργου της έρευνας και συγγραφής της παρούσας διπλωματικής εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος ΙΣΤΟΡΙΑΣ για τη συνεργασία που είχαμε κατά τη διάρκεια του προγράμματος, για τη συμπαράσταση, την υποστήριξη και την καθοδήγησή τους.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα αυτής της εργασίας, Δρ. Κυριάκο Ιακωβίδη για την πολύτιμη βοήθειά του, τις οδηγίες και παρατηρήσεις του κατά τη διάρκεια της συγγραφής της εν λόγω διπλωματικής εργασίας, την επιστημονική του καθοδήγηση, τις υποδείξεις του, την επιμονή του, τη συμπαράστασή του, τη συνεχή του υποστήριξη και το αμείωτο ενδιαφέρον που έδειξε από την αρχή μέχρι το τέλος. Με την παρότρυνσή του μου έδωσε την ευκαιρία να ενδιατρίψω σε ένα θέμα που άπτεται της τοπικής ιστορίας της πόλης μου και να ερευνήσω μια συγκεκριμένη πτυχή της πολυδιάστατης προσωπικότητας ενός από τους Δημάρχους της, δίνοντας μου συνεχείς πληροφορίες και διευκρινήσεις σχετικές με την εκπόνηση της εργασίας.

Σημαντική ήταν η επιστημονική καθοδήγηση του καθηγητή κ. Γιώργου Γιωργή και της Δρ. Κατερίνας Παπαζαχαρίου με ουσιαστικές παρατηρήσεις και παροχή χρήσιμων οδηγιών που οδήγησαν στην αποπεράτωση της παρούσας εργασιας και για το λόγο αυτό τους ευχαριστώ θερμά.

Ευχαριστίες επίσης θα ήθελα να απευθύνω στον Δήμο Πάφου για την άδεια που μου δόθηκε ώστε να έχω πρόσβαση στο Αρχείο του καθώς και στη Μαρία Μιχαήλ που ως ερευνήτρια στο Κέντρο Ιστορικών Ερευνών στην Πάφο με βοήθησε στη συλλογή των πρωτογενών πηγών και του αρχειακού υλικού.

1.Εισαγωγή

Ο Χριστόδουλος Γαλατόπουλος υπήρξε Δήμαρχος σε μια εποχή (δεκαετία του 1940) η οποία υπήρξε μια από τις πιο συναρπαστικές περιόδους της πολιτικής ζωής στη σύγχρονη κυπριακή ιστορία.

Όταν ήταν δήμαρχος (1943-1953) αναμφισβήτητα ομόρφυνε, αναμόρφωσε και ανέπτυξε πολιτιστικά την Πάφο. Σ' αυτή τη δεκαετία η δημοτικότητά του μεσουράνησε και υπήρξε δημοφιλής και λαοπρόβλητος όσον ελάχιστοι δήμαρχοι ή πολιτικοί. Είχε κύρος, γνώσεις, καθαρή σκέψη, δημιουργική φαντασία και τον χαρακτήριζε η αποφασιστικότητα και η δημιουργικότητα. Όχι μόνο εξωράισε την πόλη του με δρόμους και πλατείες αλλά έδωσε και νέα πνοή και λαμπρότητα στις διάφορες πνευματικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις του τόπου. Η πνευματική του φύση και οι αισθητικές αξίες που τον διακατείχαν μαζί με την αγάπη του για την Πάφο και τον λαό της ενέπνευσαν το όραμα της εξωραϊστικής πολιτικής του αλλά και τις προσπάθειές του να καταστήσει τη μικρή πόλη της Πάφου, καλλιτεχνική πρωτεύουσα της Κύπρου και κέντρο γραμμάτων και τεχνών. Η διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και αθλητικών αγώνων, ο εξωραϊσμός της πόλης με νεοκλασικά κτίρια, η στήριξη της παράδοσης και η προστασία των αρχαιοτήτων ήταν μέσα στις προτεραιότητές του. Σημαντικότερα από όλα τα πνευματικά του επιτεύγματα, δεν θα ήταν υπερβολή να λεχθεί, πως ήταν κατά πρώτον η διοργάνωση των «Παλαμικών Γιορτών» στην Πάφο και κατά δεύτερον η δημιουργία Δημοτικής Βιβλιοθήκης, για τα οποία γίνεται εκτενής αναφορά στην παρούσα εργασία.

Η Πάφος είναι η κατ'εξοχήν Παλαμική πόλη της Κύπρου και αυτό οφείλεται στον φιλοπρόοδο Δήμαρχό της Χριστόδουλο Γαλατόπουλο, έναν μεταξύ άλλων, εμπνευσμένο ποιητή που ήταν ο θερμότερος λάτρης του ποιητή Κωστή Παλαμά και η ψυχή κάθε πνευματικής κίνησης στην Πάφο. Υπήρξε επίσης από τους πρώτους πολιτικούς στην Κύπρο που αντιλήφθηκε την τεράστια σημασία του πολιτισμού, της αισθητικής και του πνεύματος για την ανάπτυξη μιας κοινωνίας. Ήταν δικηγόρος, πολιτευτής, ποιητής, εθνικός αγωνιστής, έλαβε ενεργό μέρος και έπαιξε σημαντικό ρόλο στα Οκτωβριανά και από το 1943 και για μία δεκαετία εκλεγόταν Δήμαρχος στην Πάφο. Στα δέκα δύσκολα χρόνια της δημαρχίας του οραματίστηκε να λύσει τα πολλαπλά προβλήματα που αντιμετώπιζε η πόλη και ταυτόχρονα να την καθαρίσει να την εξωραΐσει και να την εκσυγχρονίσει. Θέλησε να τη μεταμορφώσει και να την κάνει πόλη, στην οποία να χαίρεσαι να ζεις, πόλη που να μπορεί να αγαπηθεί από τους κατοίκους της.

Βασικό του μέλημα, αφού και ο ίδιος υπήρξε ένας άνθρωπος των Γραμμάτων, ήταν η ανύψωση του βιοτικού και μορφωτικού επιπέδου του λαού. Υπήρξε φύση πολυσύνθετη, χαρακτήρας ζωηρός, πνεύμα ανήσυχο, ιδιοσυγκρασία σπάνιας μαχητικής ικανότητας. Και όλα αυτά σε μια περίοδο τεταμένη για το νησί που επιδίωκε την απαλλαγή από τον αγγλικό ζυγό.

Αντικείμενο εργασίας της μελέτης είναι η πολιτιστική δράση του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου κατά τη διάρκεια της δημαρχίας του στην Πάφο (1943-1953). Παρουσιάζεται επίσης το έργο και η προσφορά του στην πολιτιστική και πνευματική ζωή της Πάφου και παράλληλα η προσωπικότητα του σε μια προσπάθεια ερμηνείας της σκέψης και του χαρακτήρα του, αφού αυτή ήταν που τον ώθησε στην πιο πάνω δημιουργία.

Αναμφισβήτητα, ζωντανή είναι η παρουσία του σήμερα αν περιδιαβάσει κανείς την κεντρική πλατεία της Πάφου και δει τα έργα που ανεξίτηλη φέρουν τη σφραγίδα της δικής του προσωπικότητας, όπως τη Δημοτική Βιβλιοθήκη, τη Στήλη της 28^{ης} Οκτωβρίου, την πλατεία Κωστή Παλαμά, τον Δημόσιο Κήπο και την προτομή του ποιητή. Όντας ο ίδιος μια πολυσχιδής προσωπικότητα με έντονο χαρακτήρα, προικισμένος με λογοτεχνικό ταλέντο και όρεξη για δράση και δημιουργία, συνέδεσε το όνομά του με τα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης του δημιουργώντας μια ωραία πλατεία στο κέντρο της, με έντονο το ελληνικό στοιχείο, η οποία σφράγισε μια εποχή αγώνων και διεκδικήσεων για απελευθέρωση και Ένωση με την Ελλάδα.

2. Ο Χριστόδουλος Γαλατόπουλος, η ζωή και το έργο του

2.1 Καταγωγή

Η Πάφος είναι η κατ' έξοχήν Παλαμική πόλη της Κύπρου. Ο φιλοπρόοδος Δήμαρχός της Χριστόδουλος Γαλατόπουλος ένας μεταξύ άλλων, εμπνευσμένος ποιητής, είναι ο θερμότερος λάτρης του ποιητή Κωστή Παλαμά και η ψυχή κάθε πνευματικής κίνησης στην Πάφο. Υπήρξε από τους πρώτους πολιτικούς στην Κύπρο που αντιλήφθηκαν την τεράστια σημασία του πολιτισμού, της αισθητικής και του πνεύματος για την ανάπτυξη μιας κοινωνίας. Ήταν σημαντικός νομικός, κοινωνικός παράγοντας, δημοσιογράφος, ποιητής, μεταφραστής, κάτοχος σε μεγάλο βαθμό της ελληνικής και ευρωπαϊκής παιδείας και ένας εντυπωσιακός ρήτορας με ευστροφία και επιβολή. Ήταν επίσης και ένας δυναμικός πολιτικός που υπηρετούσε το δημόσιο συμφέρον και ένας συνεπής και ανυποχώρητος μαχητής στους εθνικούς αγώνες της Κύπρου. Η εφημερίδα *Παρατηρητής*[1] που πάντοτε υποστήριζε το έργο του, συμπυκνώνει μέσα σε λίγες γραμμές, λίγες μέρες μετά τον θάνατό του, όλη την πολυσχιδή, με δημιουργική πνοή δράση του, αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι υπήρξε «δικηγόρος με αρτίαν νομικήν κατάρτισιν. Δημοσιογράφος με θάρρος γνώμης και αυταπάρνησιν. Βουλευτής, εις ηλικίαν 25 ετών. Δήμαρχος με πρωτοφανή δημιουργικήν εργασίαν βασισμένην επί ανακαινιστικού προγράμματος. Κοινωνιολόγος, εμποτισμένος με αγνές ιδεολογικές αρχές. Πατριώτης με έργα. Ιδρυτής και ηγέτης κόμματος. Διανοούμενος, Ποιητής, Ρήτωρ, Συγγραφεύς».

Ο Γαλατόπουλος γεννήθηκε στην Πάφο στις 24 Δεκεμβρίου το 1902. Ήταν εγγονός του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου από τη Γαλάτα της Σολέας (εξ ου και το οικογενειακό επίθετο Γαλατόπουλος), αδελφού του Μητροπολίτη Πάφου Επιφανίου, ο οποίος εκλέχτηκε το 1890 Μητροπολίτης Πάφου, θέση που κατείχε μέχρι το 1899. Ο παππούς του ποιητή έζησε και στην Ελλάδα μετέχοντας στους αγώνες του ελληνικού έθνους. Στην Κρήτη γνωρίζει και παντρεύεται τη σύζυγό του, η οποία καταγόταν από τα Χανιά και ήταν κόρη του οπλαρχηγού Καπετάν Φασουλά και αποκτούν ένα παιδί τον Αριστοτέλη που είναι ο πατέρας του Δημάρχου Γαλατόπουλου. Ο παππούς Γαλατόπουλος επιστρέφει οριστικά στην Κύπρο το 1891 και εργάζεται κοντά στον Μητροπολίτη αδελφό του. Ο γιος του Αριστοτέλης Γαλατόπουλος, νυμφεύθηκε στην Πάφο την Ευανθία, με την οποία απέκτησαν τέσσερα παιδιά και εργάστηκε στο δικηγορικό γραφείο του Αθηναίου δικηγόρου Ζαφείρη Μαλαματένιου στην Πάφο, ο οποίος μετά την εξέγερση του 1931,

[1] *Παρατηρητής*, Λεμεσός 26 Δεκεμβρίου 1953.

εξορίστηκε από την αποικιοκρατική κυβέρνηση. Ο ποιητής του αφιέρωσε ένα ποίημα, αποκαλώντας τον συνοδοιπόρο στους αγώνες κατά των Άγγλων και αξέχαστο φίλο. [2]

Στο πρωτότοκο παιδί τους ο Αριστοτέλης και η Ευανθία έδωσαν το όνομα Χριστόδουλος. Χαρακτηριστικό της οικογένειας ήταν ότι κανένας δεν ξεπέρασε τα 60 χρόνια ζωής.

Ο Χριστόδουλος Γαλατόπουλος φοίτησε στο πεντατάξιο Γυμνάσιο της Πάφου και στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας. Τελειώνοντας το Γυμνασίου Πάφου η μαχητική φύση του τον οδήγησε από τότε σε σύγκρουση με το κατεστημένο. Στον αποχαιρετιστήριο λόγο του, δεν δίστασε να καταφερθεί εναντίον του τότε Μητροπολίτη Πάφου, Ιάκωβου Αντζουλάτου, τον οποίο θεωρούσε ένοχο για πολλές ατασθαλίες και παρανομίες, με αποτέλεσμα να τιμωρηθεί από τη Σχολική Εφορεία με στέρηση του απολυτηρίου.[3] Αργότερα όταν του δόθηκε το απολυτήριο συμπλήρωσε τις βασικές σχολικές σπουδές του στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας. Σπούδασε νομικά στο Middle Temple του Λονδίνου και πολιτικές και οικονομικές επιστήμες στην Ecole Pigier στο Παρίσι, όπου απέκτησε πολλές εμπειρίες ζωής και ιδεολογικά ερεθίσματα. Αναγορεύτηκε Barrister-at-law και το 1922 επιστρέφει στην Πάφο όπου εξασκεί το επάγγελμα του δικηγόρου. Οι σπουδές του στο εξωτερικό διαπλάτυναν τους ορίζοντές της πνευματικότητάς του, διεύρυναν τον ιδεολογικό του κόσμο και τον απελευθέρωσαν από την επαρχιακή στενότητα του τόπου του. Στην Αγγλία και στη Γαλλία το φύσει ανυπότακτο και ανατρεπτικό πνεύμα του συναντάται με τις ιδέες του σοσιαλισμού τις οποίες και ενστερνίζεται αλλά και τις φιλελεύθερες ιδέες που άρχισαν να επικρατούν από το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου πολέμου και έτσι όταν επέστεψε στην πατρίδα του άρχισε να οραματίζεται μια κοινωνική αλλαγή, την απελευθέρωση από το καταστημένο και την εξουσία των εκμεταλλευτών καθώς και την ριζική αλλαγή, που θα αποκαταστήσει τη δικαιοσύνη και θα οδηγήσει στην πρόοδο. Υπήρξε δε ένας από τους πρώτους σοσιαλιστές της Κύπρου.[4] Υιοθετώντας τέτοιες απόψεις εμπνεόμενος από την κομμουνιστική ιδεολογία υπό την επίδραση της σοσιαλιστικής επανάστασης των μπολσεβίκων στη Ρωσία το 1917 εφάρμοζε υλιστικές θεωρίες γεγονός που έδινε τροφή σε κατήγορούς του να τον χαρακτηρίζουν ως «άθεο» και «αναρχικό».[5]Τον Δεκέμβριο του 1923 παντρεύεται τη Χρυστάλλα Λοΐζου Κακογιάννη,

---

[2] Αντ.Ι. Σωτηριάδης, *Χριστόδουλος Γαλατόπουλος-(1902-1953)-Εθν.Αγωνιστής-Δήμαρχος-Ποιητής-* Πάφος1993,σ.12.

[3] Στο ίδιο,σ.13.

[4]Χριστόδουλος Γαλατόπουλος, *Στις Φλόγες του Κυβερνείου,* Το ανέκδοτο ημερολόγιο του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου για την εξέγερση του Οκτωβρίου του 1931, Εισαγωγή- Επιμέλεια :Ανδρέας Μακρίδης ,Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία, 2011, σ.35.

[5] Χρύσανθος Χρυσάνθου, «Χριστόδουλος Γαλατόπουλος (1902-1953)»,στο Χρύσανθος Χρυσάνθου(επιμ.), *Μεγάλοι Κύπριοι 150 Πρωτοπόροι*, Τόμος1,*Ο Φιλελεύθερος*, Λευκωσία 2015,σ.93.

αδελφή του Σερ Παναγιώτη Κακογιάννη, πατέρα του γνωστού Κύπριου σκηνοθέτη, Μιχάλη Κακογιάννη, με την οποία αποκτούν δύο αγόρια. Τον πρώτο Φαίδρο που πεθαίνει σε ηλικία δεκαπέντε μηνών και τον Φαίδρο Χρ. Γαλατόπουλο (1928-1979). Ο θάνατος του παιδιού του, μαζί με το θάνατο των γονιών του μετουσιώνεται σε ποιητικό θρήνο στο έργο του *Στύγιες Κραυγές.*

Το 1926 ίδρυσε στην Πάφο την Τεκτονική Στοά των Ροδοσταυριτών με το όνομα «Διογένης», της οποίας υπήρξε πρόεδρος μέχρι το 1930 οπότε και διαλύθηκε.

Ο Γαλατόπουλος πέθανε στις 18 Νοεμβρίου 1953, σε ηλικία 51 χρονών, ένα σχεδόν μήνα μετά τον ισχυρό σεισμό που έπληξε την Πάφο τον Σεπτέμβρη του 1953 και ανάγκασε και τον ίδιο να ζει σε αντίσκηνο στον Δημόσιο Κήπο. Η διάγνωση του θανάτου του αναφερόταν σε εγκεφαλική αιμορραγία η οποία προήλθε από κόπωση και υπερένταση.

2.2 Πολιτικός και Δημοσιογράφος

Ο Γαλατόπουλος από νωρίς στρέφεται προς τη μαχόμενη δημοσιογραφία και την πολιτική. Αγωνιζόταν για τα πανανθρώπινα ιδανικά της ελευθερίας, κοινωνικής δικαιοσύνης και δημοκρατίας. Ίδρυσε την εφημερίδα *Παφιακά Χρονικά,* παράρτημα του *Χρόνου* Λεμεσού (1926-1929) και ακολούθως τη δεκαπενθήμερη πολιτική εφημερίδα *Πολιτική Επιθεώρηση* (1929-1931) της οποίας την έκδοση απαγόρευσε η αποικιακή κυβέρνηση και κατόπιν την *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση,* που ήταν εβδομαδιαία, κυκλοφορούσε κάθε Σάββατο *και* η οποία εκδιδόταν ως τον θάνατό του (1943-1953). Η τελευταία αυτή εφημερίδα κατακρίνει και ελέγχει κάθε πράξη των Άγγλων που αντίκειται στους εθνικούς πόθους των Κυπρίων. Υπήρξε συνεργάτης κυπριακών περιοδικών και εφημερίδων (*Πάφος, Νέος Κυπριακός Φύλαξ, Φωνή της Κύπρου, Χρόνος,*). Το 1929 εκλέγεται μέλος του Νομοθετικού Συμβουλίου, του περιορισμένων αρμοδιοτήτων κοινοβουλευτικού σώματος και αργότερα, όντας βουλευτής, παίζει πρωτεύοντα ρόλο στην πρώτη κυπριακή εξέγερση κατά των Άγγλων το 1931.

Η δράση του ως βουλευτής αποτελεί περίοδο γενναίων αγώνων. Εισηγείται προτάσεις, κατηγορεί, επιμένει, συγκρούεται με τον Κυβερνήτη. Κατέθεσε νομοσχέδια για την προστασία των εγκύων και των λεχώνων που απασχολούνταν σε βαριές χειρωνακτικές εργασίες, για την καθιέρωση της άδειας τοκετού, για τη δημιουργία γραφείου ανέργων κ.ά. Στρεφόταν όχι μόνο εναντίον των Βρετανών αποικιοκρατών, αλλά και εναντίον κοινωνικής Ελίτ που συνεργαζόταν με την αποικιοκρατία και απομυζούσε τον λαό με την τοκογλυφία.

Πολιτικός του αντίπαλος ήταν ο μεγάλος οικονομικός και κοινωνικός παράγοντας της Πάφου, Νικόλας Νικολαΐδης.

Ο Χριστόδουλος Γαλατόπουλος επιδίωκε την εθνική δικαίωση των Κυπρίων αλλά και την κοινωνική δικαιοσύνη. Όταν στο επίκεντρο της κριτικής βρίσκονταν οι βαριές φορολογίες που επέβαλλαν οι Βρετανοί κατά την απολυταρχική διοίκηση του Κυβερνήτη Sir Ronald Storrs και οι ανελεύθερες πρόνοιες του ποινικού κώδικα, τα κηρύγματά του ενάντια στην αποικιοκρατία ενθουσίασαν τον λαό της επαρχίας του και έτσι κυβερνητικά κτίρια και αποθήκες παραδίδονταν στη φωτιά και η δημόσια περιουσία λεηλατούνταν ή σκορπιζόταν στους δρόμους.[6] Ο Γαλατόπουλος τις μέρες εκείνες πηγαινοερχόταν από την Πάφο στη Λεμεσό και στη Λευκωσία εκφωνώντας πύρινους λόγους προς τα πλήθη, ενώ η κατάσταση ήταν τεταμένη, ύστερα από τον εμπρησμό του Κυβερνείου στη Λευκωσία και τη σύλληψη του Μητροπολίτη Κιτίου Νικόδημου Μυλωνά. Ενώ επέστρεφε στην Πάφο πέρασε τυχαία από το Πισσούρι όπου σημειώνονταν επεισόδια και τέσσερις αστυνομικοί του βρετανικού καθεστώτος κινδύνευαν από το οργισμένο πλήθος αλλά σώθηκαν χάρη στην παρέμβαση του.

Πριν από μερικά χρόνια, κυκλοφόρησαν στη Λευκωσία οι αναμνήσεις του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου από την οκτωβριανή εξέγερση και την τετραετή του φυλάκιση, γραμμένες στο πρωτότυπο στα αγγλικά, με τίτλο "From the Cruiser to the Jail Birds". Το 1937 στάλθηκαν σε μεγάλο εκδοτικό οίκο του Λονδίνου, για μια έκδοση που τελικά δεν πραγματοποιήθηκε. Ο Γαλατόπουλος, στις σημειώσεις του αυτές, επιβεβαιώνει ότι η επανάσταση του 1931 ήταν αυθόρμητη και ανοργάνωτη και θεωρεί ως βασική αιτία της εξέγερσης τον δεσποτισμό του Κυβερνήτη Storrs και την επίμονη άρνησή του να δεχθεί εκπροσώπους των διαδηλωτών της Λευκωσίας τη μοιραία νύκτα της 21ης Οκτωβρίου 1931. Ταυτόχρονα, έξι χρόνια μετά την εξέγερση, και αφού πέρασε τέσσερα χρόνια στη φυλακή, τονίζει: «Η εξέγερση ήταν αναγκαία μετά από 53 χρόνια υπομονής και ανοχής, για να εξαναγκασθεί η κεντρική κυβέρνηση να νοιώσει το πρόβλημα και τα δικαιώματά μας». Ο Χρ. Γαλατόπουλος ισχυρίζεται ότι «βρέθηκε συμπτωματικά» στη Λεμεσό όταν οι Βρετανοί άνοιξαν πυρ εναντίον των διαδηλωτών αλλά και στο Πισσούρι, τη στιγμή που οι κάτοικοι κατέστρεφαν τον Αστυνομικό Σταθμό, όπου ύψωσαν την ελληνική σημαία. [7]

---

[6] Χριστόδουλος Γαλατόπουλος, *Παγκόσμιον Άσμα,* Φιλολογική επιμέλεια Μιχάλης Πιερής-Σταματία Λαουμτζή, Εκδόσεις Δήμος Πάφου, Κύπρος 2004, Εισαγωγή σ.xix-xx.

[7] Πέτρος Παπαπολυβίου, «Τα Οκτωβριανά του 1931 και το Πισσούρι: Εξέγερση και καταστολή στην ύπαιθρο της αποικιοκρατούμενης Κύπρου» στο Ευριπίδης Αντωνιάδης(επιμ..),*Α΄Επιστημονικό Συμπόσιο Πισσουρίου, Λεμεσός 2017,Εξεγέρσεις που σημάδεψαν την Ιστορία του Σύγχρονου Ελληνισμού σε Ελλάδα και Κύπρο,Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 2018*,σ.34.

Παρά τους ισχυρισμούς του όταν έφτασε στην Πάφο, συνελήφθη ως ο ηθικός αυτουργός και ο υποκινητής των επεισοδίων στο Πισσούρι και την Πάφο και καταδικάζεται σε τετραετή φυλάκιση από το έκτακτο Κακουργιοδικείο Λεμεσού, το Δεκέμβριο του 1931, για ανατρεπτική ομιλία, για πρόκληση ταραχών και για τα γεγονότα στον Αστυνομικό Σταθμό Πισσουρίου. Εκτίει ποινή φυλάκισης τεσσάρων χρόνων στις Κεντρικές Φυλακές στη Λευκωσία. Κατά την περίοδο των χρόνων αυτών, διαβάζει, γράφει, παρακολουθεί τις εξελίξεις. Καταφέρνει να του δοθεί ειδική άδεια, με την οποία στέλλει επιστολές στον κυβερνήτη και επικοινωνεί με διάφορους Άγγλους αξιωματούχους. Έτσι και μέσα στη φυλακή βρίσκει τρόπο να διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στην υπόθεση της Κύπρου.[8] Το 1933 αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα υγείας και μεταφέρεται στο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας. Καθώς αναρρώνει διαβάζει και γράφει ποιήματα. Η υγεία του παραμένει πάντοτε σε κακή κατάσταση, Αποφυλακίζεται με όρους από τον Κυβερνήτη Πάλμερ στις 7 Απριλίου του 1934. Μετά την αποφυλάκισή του αναπτύσσει έντονη πολιτική δραστηριότητα διεξάγοντας συνομιλίες με τον Βρετανό Διοικητή Πάφου, συντάσσοντας και στέλλοντας μνημόνιο στον Σερ Ραλφ Όουκντεν, Επίτροπο των Οικονομικών και έχοντας επαφές με πολιτικούς ηγέτες. Στις 17 Ιουλίου 1934 συλλαμβάνεται χωρίς εξηγήσεις, στο γραφείο του ενώ μετέφραζε, ένα πολύ σημαντικό έργο για τον ίδιο, τον *Χαμένο Παράδεισο* του Άγγλου ποιητή Τζων *Μίλτωνα(1608-1674)* και οδηγείται πίσω στις φυλακές για να εκτίσει το υπόλοιπο της ποινής του στο Νοσοκομείο των Κεντρικών Φυλακών εξαιτίας ανάμειξής του και πάλι σε πολιτικές ενέργειες. Αποφυλακίζεται τον Φεβρουάριο του 1936.

Η μαχητική συμμετοχή του στην εξέγερση του Οκτώβρη του 1931, τον έφερε κοντά και τον συνέδεσε με το εθνικό, ενωτικό κίνημα που πάλευε για την ένωση με την Ελλάδα ενώ ψύχρανε τις σχέσεις του και τον απομάκρυνε από την Αριστερά αφού το τότε Κ.Κ.Κ. (Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου) αντιστρατευόταν την Ένωση και υποστήριζε μια Πανσλαβική Σοσιαλιστική Ομοσπονδία. Στο θέμα αυτό αξίζει να αναφέρομε τις απόψεις του Ανδρέα Μαρκίδη ο οποίος σχολιάζοντας το πολυσυζητημένο θέμα της «ιδεολογικής μεταστροφής » του Γαλατόπουλου αναφέρει πως στην ουσία ο ίδιος δεν άλλαξε στρατόπεδο και παρέμεινε πάντα πιστός στους δύο ιδεολογικούς άξονες της φυσιογνωμίας του, την κοινωνική δικαιοσύνη, άρα σοσιαλιστής και την εθνική λύτρωση με την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, άρα εθνικιστής.[9]

Ήταν επίσης μέλος του Εθναρχικού Συμβουλίου και μέλος του Γραφείου Εθναρχίας.

---

[8] Γαλατόπουλος, «Στις φλόγες του …», σ.29.

[9] Στο ίδιο, σ.39.

Για να βρίσκεται πιο κοντά στο λαό ίδρυσε στην Πάφο ένα νέο πολιτικό κόμμα, την Π.Ε.Σ.Π (Παγκύπρια Ελληνική Σοσιαλιστική Πρωτοπορία, ένας τίτλος που δείχνει ότι οι δύο πόλοι της ιδεολογίας του Γαλατόπουλου ήταν η ελληνικότητα και ο σοσιαλισμούς)[10] και ήταν ένας από τους ιδρυτές της Παναγροτικής Ένωσης Κύπρου (Π.Ε.Κ.1942).

2.3 Εκλογική νίκη στις Δημαρχιακές εκλογές του 1943, 1946, 1949

Πολλοί υπεύθυνοι κάτοικοι του νησιού εξέφραζαν την επιθυμία να επιλέγουν οι ίδιοι τα Δημοτικά Συμβούλιά τους και όταν άρχισαν να χαλαρώνουν, κατά την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τα καταπιεστικά μέτρα των Άγγλων, στα τέλη Νοεμβρίου του 1942, έγινε η αναγκαία τροποποίηση στη νομοθεσία με την οποία επαναφέρθηκε το εκλογικό σύστημα για την ανάδειξη των Δημοτικών Συμβουλίων. Προηγουμένως μετά το 1908 τα Δημοτικά Συμβούλια προέκυπταν μέσω σταθερών εκλογών. Οι τελευταίες γενικές δημοτικές εκλογές έγιναν το 1929, αφού μετά τις ταραχές του 1931 ο θεσμός διατηρήθηκε αλλά οι εκλογές ανεστάλησαν. Για μια περίοδο δώδεκα ετών οι δήμαρχοι και οι δημοτικοί σύμβουλοι ήταν διορισμένοι και το εκλογικό σύστημα επανήλθε το 1943.[11] Η θητεία τους όμως περιοριζόταν τώρα στα τρία αντί στα πέντε χρόνια. Οι εκλογές αυτές που ορίστηκαν στις 21 Μαρτίου του 1943,ήταν οι πρώτες στην ιστορία της Κύπρου που είχαν χαρακτήρα αντιπαράθεσης Δεξιάς –Αριστεράς.[12] Στην Πάφο την πλειοψηφία του Δημοτικού Συμβουλίου εξασφάλισε η Δεξιά παράταξη, με 413 ψήφους από σύνολο 709 ψηφοφόρων, δηλαδή με ποσοστό 60,6%. [13]

Στις πρώτες αυτές δημοτικές εκλογές μετά την Παλμεροκρατία το 1943, ο Γαλατόπουλος κατάφερε με τον εθνικολαϊκό συνδυασμό του να νικήσει τον πολιτικό του αντίπαλο Νικ Ι. Νικολαΐδη, ισχυρό οικονομικό και πολιτικό παράγοντα στην Πάφο αλλά και τον συνδυασμό του ΑΚΕΛ και καθίσταται ο πρώτος εκλελεγμένος Δήμαρχος της Πάφου.[14] Ο Νικόλας Νικολαΐδης ήταν δήμαρχος πριν τα Οκτωβριανά και διοριζόταν στη θέση αυτή από την αποικιοκρατική κυβέρνηση ύστερα από το 1931, κάτι που του στοίχισε και τη νίκη. Στοιχεία που βοήθησαν επίσης στη νίκη του, ήταν η δημιουργία το 1942, της ΠΕΚ, Παναγροτικής Ένωσης Κύπρου, στην οποία πρωταγωνιστικό ρόλο έπαιξε ο Γαλατόπουλος, αλλά και η ρητορική του δεινότητα. Αναμφισβήτητα ο Γαλατόπουλος

---

[10]Αριστείδης Λ. Κουδουνάρης, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920* τόμ.Α΄, Ζ΄ Επαυξημένη έκδοσις, Λευκωσία 201, σ.88.

[11] Βασίλης Πρωτοπαπάς, *Εκλογική Ιστορία της Κύπρου. Πολιτευτές, κόμματα και εκλογές στην Αγγλοκρατία 1878-1960, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2012, σ.44.*

[12] Πρωτοπαπάς*, ό.π., σ.367-368.*

[13] Στο ίδιο, σ.373.

[14]*Πάφος*, Πάφος 4 Μαρτίου1943.

έδειξε από τις πρώτες αυτές δημαρχιακές εκλογές ότι ήρθε για να μείνει στο πολιτικό σκηνικό, ξέροντας να κάνει τους κατάλληλους ελιγμούς για να επικρατήσει των αντιπάλων του. Ο Γαλατόπουλος προσχώρησε στο μέτωπο της δεξιάς παρόλο που τη δεκαετία του 1929 αντιμετωπιζόταν από την αποικιακή αστυνομία ως σεσημασμένος κουμουνιστής και ότι όφειλε την εκλογή του στο Νομοθετικό Συμβούλιο του 1931 στη στήριξη που έλαβε από το ΚΚΚ. Παράλληλα ίδρυσε το 1945 και δικό του κόμμα, την Παγκύπρια Ελληνική Σοσιαλιστική Πρωτοπορία (ΠΕΣΠ), που στην ουσία ουδέποτε συγκροτήθηκε ως τυπικό πολιτικό κόμμα. Η ΠΕΣΠ αποκήρυξε τα διεθνιστικά κηρύγματα της Αριστεράς και άρθρωσε λόγο έντονα εθνικιστικό και συνάμα φιλολαϊκό, έναν κυπριακού τύπου «εθνικοσοσιαλισμό», συνδυάζοντας δύο ιδεολογίες, τη σοσιαλιστική και την εθνική. Η ΠΕΣΠ περιορίστηκε στα όρια της Πάφου και λειτούργησε βασικά ως εργαλείο διατήρησης του αρχηγού της στη Δημαρχία.[15] Επιπλέον για να στηρίξει την πολιτική του δράση, χρειαζόταν και ένα εκφραστικό όργανο για αυτό εξέδωσε την *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση* το 1943.

Σημαντική θεωρείται η νίκη του Γαλατόπουλου στις εκλογές του 1946 όταν οι εθνικοί συνασπισμοί επικράτησαν μόνο στην Πάφο και την Κερύνεια. Παρ' όλες τις κατηγορίες των αντιπάλων του για κακοδιαχείριση και για το ότι οδήγησε τον Δήμο Πάφου σε χρεοκοπία ο Γαλατόπουλος κατάφερε για ακόμη μια φορά να εκλεγεί νικώντας τον ανθυποψήφιό του και υποψήφιο της Αρστεράς Ν. Μαυρονικόλα. [16]

Στις επόμενες δημοτικές εκλογές του 1949, όταν η Δεξιά επανήλθε στο προσκήνιο, ο Γαλατόπουλος κέρδισε και πάλι, επικεφαλής δικού του συνδυασμού με την Παγκύπρια Ελληνική Σοσιαλιστική Πρωτοπορία, με ποσοστό 72.2%.[17] Κυριότερος αντίπαλός του ήταν ο δικηγόρος Νίκος Μαυρονικόλας, που ηγείτο του συνδυασμού της Αριστεράς. Στην εκλογή του Γαλατόπουλου συνέβαλε και το γεγονός ότι οι αντίπαλοί του είχαν κατέλθει στις εκλογές με ξεχωριστούς συνδυασμούς. Στις εκλογές του 1953 έχασε στις δημοτικές εκλογές Μαΐου από τον ανθυποψήφιό του, τον δικηγόρο Ιάκωβο Ιακωβίδη ο οποίος συνένωσε τις δυνάμεις της αντιπολίτευσης και υποστηρίχθηκε από την Αριστερά.[18] Το ΑΚΕΛ στην προσπάθειά του να διώξει τον Γαλατόπουλο υποστήριξε τον συνδυασμό του Ιακωβίδη που είχε τόσο μικρή δύναμη ώστε ούτε δημοτικό σύμβουλο δεν μπορούσε να βγάλει.[19]

---

[15] Πρωτοπαπάς, ό.π., σ.384.
[16] Πρωτοπαπάς, ό.π., σ. 404.
[17] Πρωτοπαπάς, ό.π., σ. 467.
[18] Χρυσάνθου, ό.π., σ.96-97.
[19] Σωτηριάδης, ό.π., σ.112-113.

2.4 Ένας επιτυχημένος Δήμαρχος και ένας αγωνιστής άνθρωπος

Η θητεία του ως Δημάρχος υπήρξε επιτυχημένη, αφού εκτός από τα διάφορα κοινωφελή έργα, όπως η διάνοιξη νέων δρόμων και η δημιουργία πλατειών, η ρυμοτομία της Αγοράς, η ηλεκτροδότηση της πόλης κ.ά., άφησε σπουδαίο εξωραϊστικό και πνευματικό έργο. Σε αυτόν οφείλεται η ανέγερση της Δημοτικής Βιβλιοθήκης, η επέκταση του ηλεκτροφωτισμού και της ασφαλτόστρωσης των δρόμων της πόλης, η ανέγερση της Πλατείας Παλαμά με προτομή του ποιητή φιλοτεχνημένη από το Μιχάλη Τόμπρο, ο «Θόλος του Κοιμώμενου Έρωτα», η «Στήλη της 28ης Οκτωβρίου», η θέσπιση διαλέξεων διακεκριμένων Ελλήνων λογοτεχνών στη Δημοτική Βιβλιοθήκη. Παράλληλα εμπλούτισε η ζωή της πόλης με πάνδημες πνευματικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις .

Ιδιαίτερη φροντίδα κατέβαλε ο Γαλατόπουλος για την οργάνωση και καθιέρωση των Παλαμικών γιορτών στην Πάφο το 1949 που με διάφορες μορφές συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Στα πλαίσιά τους προσκάλεσε σημαντικές προσωπικότητες των γραμμάτων και των τεχνών από την Ελλάδα, οι οποίοι μίλησαν στην Πάφο για τον Παλαμά αλλά και ο ίδιος με πολυάριθμες ομιλίες του ανέλυε το έργο του Παλαμά. Οι Παλαμικές Γιορτές υπήρξαν για τον Γαλατόπουλο και ένα βήμα για εθνικό φρονηματισμό του κυπριακού Ελληνισμού. Για τον λόγο αυτό οδηγήθηκε και στο δικαστήριο όπου όμως αθωώθηκε.

Η επιτυχία του Γαλατόπουλου ως Δημάρχου, δεν μπορεί να μην συνδέεται με την αγωνιστική διάθεση και τη μαχητικότητα που τον χαρακτήριζαν ως άνθρωπο. Έβαλε από την αρχή σαν σκοπό της ζωής του τον αγώνα και την αδιάκοπη πάλη, αδιαφορώντας για το αποτέλεσμα και τις συνέπειες, γιατί πίστευε πως ο αγώνας έχει αξία και όχι το αποτέλεσμα. Οι αγώνες του ήταν αδιάκοποι και συνεχείς προς πολλές και ποικίλες κατευθύνσεις και αφορούσαν τα γενικά συμφέροντα του τόπου. Ζητούσε επίσης την πνευματική και ηθική εξύψωση του ανθρώπου και της κοινωνίας. Πολύ τον ενδιέφερε η ελευθερία της Κύπρου από την στυγνή αποικιοκρατική διακυβέρνηση. Αγωνιζόταν επίσης και εναντίον όσων πολιτικών και εκκλησιαστικών ηγετών συνεργάζονταν με την κυβέρνηση και εκμεταλλεύονταν τον απλό πολίτη, υπερασπιζόμενος τα εθνικά και λαϊκά συμφέροντα.[20]

Ο Γαλατόπουλος στην αρχή διεξάγει τους αγώνες του από τις στήλες διαφόρων κυπριακών εφημερίδων και περιοδικών της Πάφου, της Λεμεσού και της Λευκωσίας όπως η « Πάφος». ο «Νέος Κυπριακός Φύλαξ», η «Φωνή της Κύπρου», ο «Χρόνος» της Λεμεσού, όπου και δημοσιεύει δύο μελέτες του: «Το Ecce homo», μια δημοσιονομική μελέτη για τον Ρόναλντ Στόρρ και τον Κυπριακό ποινικό κώδικας, μια νομική μελέτη.

[20] Σωτηριάδης, ό.π., σ. 22.

Όταν το 1929 αρχίζει να εκδίδει το δικό του δημοσιογραφικό όργανο την *Πολιτική Επιθεώρηση* μπορεί πια μέσω της να διεξάγει σφοδρούς δημοσιογραφικούς αγώνες για τα διάφορα προβλήματα του λαού και του τόπου. Όλα τα κείμενά του είναι γραμμένα με λογοτεχνικό ύφος και τα χαρακτηρίζει η σαφήνεια,, η καθαρότητα και ένα ζωντανό και μαχητικό σθένος.

Τον Δεκέμβριο του 1950, σχεδόν ένα χρόνο ύστερα από το ενωτικό δημοψήφισμα, ο Γαλατόπουλος ανέλαβε πρωτοβουλία για συμφιλίωση με τους Τούρκους δημοτικούς συμβούλους αφού είχαν προηγηθεί αντιπαραθέσεις. Τους διαβεβαίωσε με κάθε πειστικότητα ότι θα είναι δήμαρχος για όλους τους δημότες της Πάφου, Έλληνες και Τούρκους.[21]

Σαν Δήμαρχος είχε όραμα για την πόλη του. Έδωσε μεγάλη έμφαση στα έργα υποδομής, όπως η παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και η υδροδότηση. Η φωταγώγηση των δρόμων και η ύπαρξη ηλεκτρισμού στα ιδιωτικά και δημόσια υποστατικά συνέβαλαν στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Για την ανάπτυξη της υδατοπρομήθειας φρόντισε να κατασκευαστούν νέα υδραγωγεία, να αντικατασταθεί και να επεκταθεί το σύστημα διασωλήνωσης, έτσι ώστε να παρέχεται στα σπίτια πόσιμο νερό.

2.5 Ο Γαλατόπουλος ως ένας πνευματικός άνθρωπος, ως ποιητής και συγγραφέας

Ο Γαλατόπουλος υπήρξε ποιητής και μεταφραστής με μεγάλο αδημοσίευτο έργο στο οποίο συγκαταλέγονται έργα ποιητικά, θεατρικά, λαογραφικά, μεταφράσεις Άγγλων και Αμερικανών ποιητών καθώς και πολιτικά απομνημονεύματα. Το ώριμο ποιητικό του έργο αρχίζει να γράφεται στις φυλακές από το 1931 ως το 1935 εκφράζοντας την οργή του κατά της ξενικής καταπίεσης αλλά και του πόνου του όταν μαθαίνει ότι μέσα σε δεκαπέντε μέρες πέθαναν και οι δυο γονείς του. Μετέφρασε επίσης τον *Χαμένο Παράδεισο* του Άγγλου ποιητή Μίλτωνα αλλά και έργα του Σαίξπηρ και άλλων Άγγλων ποιητών. Παράλληλα συνθέτει το δικό του έπος, το *Παγκόσμιον Άσμα*. Μετά την αποφυλάκισή του εκδίδει τον *Χαμένο Παράδεισο* (1937) καθώς και διάφορες ποιητικές συλλογές: *Τα τραγούδια της φυλακής* (1931-1936), *Στύγιες κραυγές* (1938), *Τα επιθαλάμια* (1939)

Ως έναν από τους πρωτεργάτες της Κυπριακής Λογοτεχνίας που γράφει μεγαλόστομη και κραυγαλέα ποίηση[22] παρουσιάζει τον Χριστόδουλο Γαλατόπουλο ο κατεξοχήν βιογράφος του, φίλος και συνεργάτης του αλλά και λογοτέχνης Αντωνάκης Σωτηριάδης, ιατρός από την Πάφο.

---

[21] Χρυσάνθου, ό.π., σ.97.

[22] Σωτηριάδης, ό.π., σ.117-118.

Αν και οι κριτικές για το έργο του σε κάποιες περιπτώσεις είναι επιφυλακτικές ή και αρνητικές εντούτοις δεν μπορεί κανείς να αμφισβητήσει ότι κίνησε το ενδιαφέρον διακεκριμένων ευρωπαίων ελληνιστών αλλά και πολλών γνωστών Ελλαδιτών και Κυπρίων κριτικών:Ph.Lebesque, D.C.Hesseling, Louis Roussel,Bruno Lavagnini, Κλέων Παράσχος, Πέτρος Σπανδωνίδης, Μήτσος Παπανικολάου, Αιμίλιος Χουρμουζιος, Γλαύκος Αλιθέρσης, Τεύκρος Ανθίας , Νίκος Κρανιδιώτης, Αντώνης Ιντιάνος κ.α.[23]

Παρόλο που το θέμα της παρούσας εργασίας δεν είναι να παρουσιάσει τον Γαλατόπουλο ως ποιητή εντούτοις μια κατατοπιστική αναφορά στο έργο του κρίνεται απαραίτητη γιατί έτσι μόνο μπορεί να εξηγηθεί η μεγάλη αγάπη του στον Παλαμά, που τον οδήγησε στο να θεσπίσει τις Παλαμικές γιορτές, οι οποίες μέχρι σήμερα γιορτάζονται με την απαραίτητη επισημότητα στην Πάφο και να καταστήσει έτσι την πόλη του, τον κατεξοχήν ελληνικό χώρο όπου τιμάται ο Παλαμάς πλην βεβαίως της γενέτειράς του,της Πάτρας αλλά και της Αθήνας στην οποία έζησε. Η ποιητική του επίσης φύση τον καθιστά έναν ευαίσθητο άνθρωπο, λάτρη της φυλής του, του έθνους και του πολιτισμού τα, κάτι που τον οδήγησε στο να ομορφύνει την πόλη του με ωραία νεοκλασικά κτίρια ώστε να θυμίζουν την αίγλη του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού καθώς και στο κτίσιμο Βιβλιοθήκης για να βοηθήσει στη μόρφωση των συμπολιτών του και κατ' επέκταση στην ανύψωση του πολιτιστικού επιπέδου της μικρής και παραμελημένης πόλης της Πάφου.

Όπως αναφέρει ο Σωτηριάδης, η γλώσσα του Γαλατόπουλου δεν είναι τόσο στρωτή και ομαλή ούτε καθαρά δημοτική αφού συχνά τη χρωματίζει με λέξεις δικής του κατασκευής ή και με αρκετές κυπριακές, δίνοντας έτσι στο έργο του κι ένα χρώμα κυπριακό χωρίς να φτάνει στο άλλο άκρο, να το κάνει αδιάβαστο και ακατανόητο. Έτσι προσδίδει στο έργο του ένα ύφος καθαρά προσωπικό. Μήπως όμως έτσι δεν μιμείται τη γλωσσοπλαστική δύναμη και ικανότητα του Παλαμά, του ποιητή που τόσο αγάπησε και θαύμασε ο Γαλατόπουλος, πολύ εύστοχα αναρωτιέται ο Σωτηριάδης.[24]

Ποικίλα μέτρα και ρυθμούς χρησιμοποιεί αλλά όλα βγαίνουν αβίαστα από μέσα του με ευκολία και αυθορμητισμό. Αποφεύγει επίτηδες να επεξεργαστεί το στίχο μήπως και χάσει από τον αυθορμητισμό και την ειλικρίνειά του. Αυτό που τον οδηγούσε ήταν η διαίσθησή του όπως έλεγε ο ίδιος και αυτή ήταν που τον παρέσυρε και σ΄ αυτή βασιζόταν. Άλλωστε αυτός ο αυθορμητισμός και η διαίσθηση ήταν κάτι που τον χαρακτήριζε και στην προσωπική του ζωή.

Μπορεί από τα ποιήματά του να λείπει η μουσικότητα, μπορεί να χαρακτηρίζονται από στόμφο και ρητορισμό, μπορεί να έχουν ψεγάδια, ανωμαλίες και αδυναμίες όμως έχουν

---

[23] *Γαλατόπουλος,*«Παγκόσμιον …»*, ό.π.,* Εισαγωγή σ.xii-xiii.

[24] Σωτηριάδης, ό.π., σ.118.

αλήθεια, είναι ζωντανά και ανθρώπινα. Ο Γαλατόπουλος ήταν από τη φύση του ανήσυχος, εκρηκτικός, ηφαιστειώδης, με ολόθερμη μεσημβρινή ιδιοσυγκρασία, όπως εύστοχα παρατηρεί ο Σωτηριάδης που δεν έμεινε απαθής και ανεπηρέαστος από το περιβάλλον του, όπως άλλωστε και κάθε πνευματικός δημιουργός.[25] Η σκλαβιά της πατρίδας του, το δράμα των φτωχών και καταφρονεμένων ανθρώπων του τόπου του, οι κακουχίες της φυλακής, ο πρόωρος θάνατος ενός παιδιού του, ο τραγικός θάνατος των γονιών του μέσα σε 15 μέρες, οι διάφορες πολιτικές και κοινωνικές αντιθέσεις, οι μικρότητες των ανθρώπων, τα πάθη και τα μίση, ξύπνησαν στην ψυχή του την οργή και την αγανάκτηση, την πίκρα και την απογοήτευση, τον πόνο και τη θλίψη, αισθήματα και συναισθήματα που θα διοχετεύσει μέσα στο τραγούδι του. Αυτή την ειλικρίνεια, γνησιότητα και αυθορμητισμό εκδηλώνει ξεκάθαρα και απερίφραστα, χωρίς φραστικά στολίδια στην ποίησή του. Ήταν ένας βαθύτατα συναισθηματικός άνθρωπος και για αυτό ένιωθε έντονη την ανάγκη να εκδηλώσει τα εσωτερικά του αισθήματα μέσα από την ποίησή του νομίζοντας πως έτσι βρίσκει διέξοδο και λύτρωση. Επομένως αυτή του η τέχνη, ήταν ένα αντίγραφο πιστό του εαυτού του, ένας καθρέφτης αληθινός της ψυχής του. Γι αυτό πολλές φορές είναι σκοτεινή και ακατάστατη γιατί παρουσιάζει τις μεγάλες διακυμάνσεις και αλλεπάλληλες αναστατώσεις της ψυχικής του αγωνίας.[26]

Από μικρός άρχισε να γράφει στίχο, στα χρόνια του Γυμνασίου και σαν φοιτητής της νομικής στην Αγγλία. Πολλές φορές ο στίχος του θυμίζει Παλαμά, γιατί η επίδρασή του πάνω στον Γαλατόπουλο ήταν μεγάλη.[27] Μετά τις σπουδές του γράφει ελάχιστους στίχους γιατί τώρα τον απασχολούσε το επάγγελμά του, η πολιτική και η δημοσιογραφία. Σε αυτή την περίοδο δημοσιεύει διάφορα άρθρα και μελέτες σε διάφορες κυπριακές εφημερίδες, καθώς και στα δικά του έντυπα, την εφημερίδα *Παφιακά Χρονικά*(1926-1929), την δεκαπενθήμερη *Πολιτική Επιθεώρηση* (1929-1931) και την εβδομαδιαία *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση* (1943-1953).

Η αξία του Γαλατόπουλου ως ποιητή φαίνεται και από κριτικές για το έργο του από διακεκριμένους κριτικούς και λογοτέχνες όπως ο Γάλλος Ελληνιστής και Ακαδημαϊκός Πιέρ Ρουσσέλ, ο οποίος ήταν ένας από τους πιο μορφωμένους Ελληνιστές και καλύτερους κριτικούς των έργων της Νεότερης Ελληνικής Λογοτεχνίας. Ο Ρουσσέλ ήταν ο πρώτος ο οποίος έγραψε την πρώτη ευνοϊκή κριτική για το έργο του Γαλατόπουλου «Τα

[25] Στο ίδιο, σ.123.
[26] Στο ίδιο, σ.124-125.
[27] Στο ίδιο,σ.127.

τραγούδια της φυλακής», ανάμεσα στους άλλους Ελληνιστές της Ευρώπης των οποίων οι κριτικές ακολούθησαν.[28]

Ο Γαλατόπουλος σαν άνθρωπος των γραμμάτων, με μια ιδιαίτερη έφεση στη λογοτεχνία δεν θα μπορούσε να μην έρχεται σε μια συνεχή επαφή με τον χώρο της πνευματικής δημιουργίας μέσα και έξω από την Κύπρο. Για το θέμα αυτό ενδιαφέρουσα είναι η αναφορά της *Νέας Πολιτικής Επιθεώρησης* σύμφωνα με την οποία ο Δήμαρχος Πάφου θα παρέμενε στο Λονδίνο δύο μήνες κατά το καλοκαίρι του 1947. Κατά το ταξίδι του αυτό θα επισκεπτόταν και τη Γαλλία όπου θα συναντούσε ανθρώπους των Γραμμάτων με τους οποίους εδώ και καιρό βρισκόταν σε επικοινωνία.[29]

Ο Γαλατόπουλος ως ένας πνευματικός άνθρωπος της εποχής εξέδιδε ποιήματα και μελέτες του στα φιλολογικά περιοδικά της εποχής *Πάφος* και *Κυπριακά Γράμματα*, κυρίως πριν να εκλεγεί δήμαρχος.

Μεγάλο μέρος του έργου του παραμένει ακόμη ανέκδοτο.

Του απονεμήθηκε μετά θάνατον το βραβείο *Αφροδίτη* του Δήμου Πάφου (1997) που απονέμεται σε δημότες οι οποίοι πρόσφεραν εξαιρετικές υπηρεσίες στην πόλη τους.

2.6 Το τέλος

Το 1953, η τελευταία δημόσια εμφάνιση του Γαλατόπουλου, παρά τα σοβαρά προβλήματα υγείας που αντιμετώπιζε, σηματοδοτείται από μία εξέγερση κατά της αποικιοκρατίας, την οποία πυροδότησε με τον ύστατο πολιτικό λόγο του προς τους μαθητές της Πάφου, με αφορμή τις εορταστικές εκδηλώσεις για τη στέψη της Βασίλισσας της Αγγλίας Ελισάβετ Β΄. Οι μαθητές της Πάφου, ανάμεσά τους και ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης, μετέτρεψαν τους εορτασμούς σε διαδήλωση, αφού ξεχύθηκαν στους δρόμους με πέτρες και αποδοκιμασίες.

Την ίδια χρονιά, σε ηλικία μόλις 51 ετών, ο Χριστόδουλος Γαλατόπουλος πεθαίνει μετά από σοβαρό εγκεφαλικό επεισόδιο. Γράφει για τον θάνατό του η εφημερίδα *Έθνος* στις 19.11.1953 «Μοίρα σκληρά απέκοψεν αποτόμως το νήμα της ζωής του εκλεκτού αυτού τέκνου της Κύπρου, εις την ακμήν της ζωής του εκλεκτού αυτού τέκνου της Κύπρου, εις την ακμήν της ηλικίας του, ενώ ευρίσκετο ακόμη ενώπιον του σταδίου ευρυτάτου

[28] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση,* Πάφος 20 Οκτωβρίου 1945, σ.3.
[29] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 7 Ιουνίου 1947, σ.3.

περαιτέρω πολιτικής και εθνικής δράσεως προς την οποία τον ωδήγει η ζωηρά φύσις και ο θερμουργός πατριωτισμός του»[30]

Την τελευταία φάση της ζωής του τη βίωσε με τραγικό τρόπο. Μετά την αποτυχία του στις εκλογές του 1953, όταν για να τον ρίξουν από τη δημαρχία συνασπίσθηκε η Αριστερά με την Δεξιά, αυτοαπομονώθηκε και κλείστηκε στον εαυτό του. Είχε ακόμη να αντιμετωπίσει και πολλά χρέη που προέκυψαν από την κυκλοφορία των εφημερίδων και τη δημιουργία του κόμματος. Είναι γεγονός ότι όταν υπέστη ζημιές το σπίτι του από τους μεγάλους σεισμούς του 1953, δεν είχε λεφτά να το διορθώσει και αναγκάστηκε να καταφύγει για βοήθεια στον Μητροπολίτη Φώτιο.

Η κηδεία του είχε παλλαϊκό χαρακτήρα κάτι που δείχνει μια γενική εκτίμηση προς το πρόσωπό του αλλά και προς την προσφορά και το έργο του τόσο το πολιτικό όσο και το πολιτιστικό. Σ΄αυτήν παρέστη ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, μαθητές και εκπαιδευτικοί της πόλης, επίσημοι (ακόμη και από την πλευρά της αποικιοκρατικής κυβέρνησης, όπως ο Άγγλος διοικητής Τζων Ρενταγουέι) και πλήθος κόσμου.

[30] *Έθνος,* Λευκωσία 19 Νοεμβρίου 1953.

3. Η Πάφος στις αρχές του 20ου αιώνα

Όταν το 1929 ο Γαλατόπουλος εκλέγεται βουλευτής η κατάσταση στην Κύπρο δεν ήταν καθόλου καλή. Παντού υπήρχε φτώχεια, δυστυχία, κακομοιριά και ανεργία. Επιβαλλόταν επίσης υπέρογκη φορολογία που έκανε δυσχερέστερη τη θέση των φτωχών. Ο Γαλατόπουλος σαν βουλευτής διαμαρτύρεται για την αλλαγή του φορολογικού συστήματος για να γίνει πιο δίκαιο και ζητά απαλλοτρίωση των μεγάλων γεωργικών αγροκτημάτων.[31]

Στην Κύπρο η βρετανική αποικιακή διοίκηση διήρκεσε 82 χρόνια. Οι Βρετανοί απέκτησαν δικαίωμα χρήσης και διοίκησης της Κύπρου από τον Σουλτάνο στα 1878 και στα πλαίσια της πάγιας αποικιακής πρακτικής τους είχαν δώσει από νωρίς τη δυνατότητα στον ντόπιο πληθυσμό να συμμετέχει στη διαχείριση μέρους των τοπικών υποθέσεων μέσα από αιρετούς θεσμούς αντιπροσώπευσης. Με το Σύνταγμα του 1882 τροποποιήθηκε ο νόμος για τα Δημαρχεία και ο Δήμαρχος πλέον θα εκλεγόταν από τα υπόλοιπα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου και δεν θα διοριζόταν από την Κυβέρνηση. Από το 1908 γίνονταν εκλογές και τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου εξέλεγαν τον Δήμαρχο και τον Αντιδήμαρχο, η θητεία των οποίων ήταν τριετής. Το 1931 λόγω των «Οκτωβριανών» ο θεσμός αυτός σταμάτησε και επανέρχεται ξανά το 1943 όταν γίνονται οι πρώτες δημοτικές εκλογές.

Η Κύπρος ήταν μια αποικία των Άγγλων οι οποίοι είχαν τον πρώτο λόγο στην παιδεία στην οικονομία και έλεγχαν κάθε πολιτική δραστηριότητα στο νησί. Σύμφωνα με κυβερνητική έκθεση του 1949, η απογραφή του 1946 έδειξε ότι ο πληθυσμός της Κύπρου ήταν τότε 480.000. Σε κάθε 100 κατοίκους οι 90 ήταν Έλληνες, οι 18 Τούρκοι, και 2 άλλων εθνικοτήτων. Πάνω από το 1/3 του εργαζόμενου πληθυσμού ασχολούνταν με τη γεωργία, άλλοι με τις οικοδομές και άλλες χειρωνακτικές εργασίες και αμείβονταν με χαμηλά ημερομίσθια.[32]

Η Πάφος ήταν μια μικρή και παραμελημένη πόλη και η λιγότερο προνομιούχα επαρχία της Κύπρου. Όταν γεννήθηκε ο Γαλατόπουλος το 1902, η Πάφος ήταν ουσιαστικά ένα χωριό. Τα περισσότερα σπίτια ήταν πλινθόκτιστα, δεν υπήρχαν έργα υποδομής ή εξωραϊσμού. Ο πληθυσμός της Πάφου κατά την πρώτη επίσημη απογραφή, που διενήργησαν το 1881 έφθανε, μόλις στους 2204 κατοίκους, που ασχολούταν κυρίως με αγροτικές και κτηνοτροφικές εργασίες. Στην περίοδο που ήταν δήμαρχος ο Γαλατόπουλος, 1943-1953, η πόλη (Κτήμα και Κάτω Πάφος) αριθμούσε 5000 περίπου

[31] Σωτηριάδης, ό.π., σ. 30.
[32] *Πάφος*, Πάφος 20 Απριλίου 1950.

κατοίκους.[33] Ήταν η πέμπτη πόλη της Κύπρου ως προς τον πληθυσμό και η πιο απομονωμένη και καθυστερημένη οικονομικά σε όλο το διάστημα της Αγγλοκρατίας.[34] Βρισκόταν σε αρκετή απόσταση από την Λευκωσία και τις άλλες πόλεις και η μη ύπαρξη επαρκούς οδικού δικτύου είχε ως αποτέλεσμα να είναι μια απομακρυσμένη επαρχία χωρίς δυνατότητες ανάπτυξης. Οι κάτοικοι της ορεινής επαρχίας ασχολούνταν ως επί το πλείστον με γεωργικές εργασίες και μαστίζονταν από την κατά καιρούς ξηρασία και τις φορολογίες. Κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά υστερούσε σε σχέση με τις άλλες επαρχίες. Η έλλειψη μόρφωσης και η φτώχεια μάστιζαν τον πληθυσμό κυρίως της υπαίθρου, που πολλές φορές αναγκαζόταν να καταφύγει στην πόλη της Πάφου για να βρει δουλειά.

Στο Κτήμα την πρωτεύουσα της Πάφου υπήρχε κάποια πολιτιστική κίνηση αφού εκεί λειτουργούσε το Ημιγυμνάσιο και το Γυμνάσιο καθώς και δύο Λέσχες η «Πάφος» και η «Ευσέβεια» που ιδρύθηκαν γύρω στα 1911. Μια μειωμένη έτσι πολιτιστική κίνηση ήταν επόμενο να υπάρχει με τη διοργάνωση διαλέξεων, συζητήσεων σε διάφορα θέματα, μουσικοφιλολογικών βραδιών και θεατρικών παραστάσεων με ερασιτεχνικούς θιάσου. Κατά την περίοδο δε που ήταν στο προσκήνιο των πολιτικών πραγμάτων ο Γαλατόπουλος, υπήρχαν δύο εφημερίδες με ποικίλο υλικό, η εβδομαδιαία εφημερίδα «Πάφος» με εκδότη τον Λοΐζο Φιλίππου και η «Πολιτική Επιθεώρηση» του ίδιου του Γαλατόπουλου. Μέσα σε ένα τέτοιο υπανάπτυκτο κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά περιβάλλον ο Γαλατόπουλος προσπάθησε να αναστήσει μια προσομοιώση αρχαίας ελληνικής πόλης με πλατείες, βιβλιοθήκη, στήλες με επιγραφές, όλα σε αρχαιοελληνικούς ρυθμούς.

Ήταν ο πρώτος εκλελεγμένος Δήμαρχος της Πάφου που παρέμεινε στο αξίωμα αυτό για 10 χρόνια και δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι παρέλαβε ένα χωριό και παρέδωσε μια πόλη.

[33] Κατά την απογραφή του 1946, 5.803 κάτοικοι.

[34] Μάγδα Μ. Κιτρομηλίδου, *Η εφημερίδα Πάφος της Κύπρου 1921-1950,* Βιβλιοθήκη εγκυκλοπαίδειας ελληνικού τύπου Αρ.1, Αθήνα 2005, σ.11.

4. Πίστη στα ιδανικά της φυλής- Ένας Ελληνόφρων Χαρακτήρας

Ο Χριστόδουλος Γαλατόπουλος υπήρξε πατριώτης ο οποίος έτρεφε μια ιδιαίτερη αγάπη για την Ελλάδα και χωρίς να φείδεται καθόλου χρόνο, χρήμα και κόπο έδινε το παρόν του σε κάθε εκδήλωση συμπαράστασης προς τον ελληνικό λαό. Ενδεικτικά αναφέρομε την παρουσία του σε μια παγκύπρια σύσκεψη στην Αρχιεπισκοπή υπό την προεδρία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, στις 9 Ιανουαρίου 1948, με σκοπό να παρασχεθεί κάθε δυνατή βοήθεια στους Έλληνες που αγωνίζονταν για την Παγκόσμια Ελευθερία.[35] Άλλωστε και λίγους μήνες πιο πριν, σύμφωνα με την εφημερίδα *Εσπερινή*, είχε επισκεφθεί την Αθήνα φροντίζοντας να προωθήσει πολλά σοβαρά κυπριακά ζητήματα και όπως ανέφερε η πιο πάνω εφημερίδα: «άμα τη επανόδω του εις Κύπρον, θα διενεργήση μακράν περιοδείαν ανά την νήσον προς διαφώτισιν του λαού ως προς τας απόψεις του Ελληνικού Κράτους έναντι των διαφόρων προβλημάτων μας».[36] Κατά το ίδιο αυτό ταξίδι έγινε δεκτός στο Λονδίνο από τον εξόριστο Βασιλιά της Ελλάδας Γεώργιο Β΄ και συζήτησε μαζί του το εθνικό ζήτημα της Κύπρου.[37]Για το ίδιο θέμα η εφημερίδα Έθνος αναφέρει: «εις τους μετ΄αυτού συνομιλήσαντας, είναι διατεθειμένος ν΄αποδυθή εις έντονον αγώνα τόσον εθνικόν όσον και υπέρ της εκλογής του Σεβ. Τοποτηρητού κ. Μακαρίου ως Αρχιεπισκόπου. Καθ΄ά εδήλωσεν ο κ. Γαλατόπουλος, πρόκειται συντόμως να κάμη ομιλίαν πολιτικού περιεχομένου εις την πόλιν μας».[38] Απηύθυνε δε χαιρετισμό προς τον Ελληνικό λαό της Κύπρου από το βήμα του Ραδιοφωνικού σταθμού Αθηνών, δηλώνοντας πίστη στα ελληνικά ιδεώδη της φυλής, στην απελευθέρωση από τους Άγγλους, στην ένωση με την Ελλάδα καταφερόμενος κατά των Κουμουνιστών του νησιού, οι οποίοι όπως είπε υποσκάπτουν την εθνική υπόθεση.[39] Εμπνεόμενος από αγάπη για το έθνος και την ελευθερία δεν παρέλειπε να δηλώνει την αντίθεσή του στο καθεστώς κυριαρχίας των Άγγλων στο νησί δείχνοντας παράλληλα και την ανυπότακτη φύση του όπως όταν καταδικάστηκε σε πρόστιμο δύο λιρών όταν μίλησε χωρίς άδεια στο Στρουμπί.[40]

Κατά τη διάρκεια του προαναφερθόντος ταξιδιού του στην Ελλάδα κατά το οποίο παρέμεινε 20 μέρες στην Αθήνα, φρόντισε για την προώθηση πολύ σοβαρών ζητημάτων. Ο Ανδρέας Μακρίδης αναφέρει ότι συναντήθηκε τότε με τον Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης Σοφοκλή Βενιζέλο, τον Υπουργό Εσωτερικών Γεώργιο Παπανδρέου και τον

[35] *Ελευθερία*, Λευκωσία 10 Ιανουαρίου 1948.
[36] *Εσπερινή*, Λευκωσία 26 Αυγούστου 1947.
[37] *Έθνος,* Λευκωσία 20 Αυγούστου 1947.
[38] *Έθνος*, Λευκωσία 6 Σεπτεμβρίου 1947.
[39] *Ελευθερία*, Λευκωσία 24 Ιουλίου 1947.
[40] *Ελευθερία*, Λευκωσία 25 Σεπτεμβρίου 1947.

Αχιλλέα Κύρου εκδότη της εφημερίδας *Εστία*. Αυτοί του έδωσαν επιστολές[41] που απευθυνόταν προς τον Αρχιεπίσκοπο Λεόντιο και τον καλούσαν να απορρίψει τους σχεδιασμούς των Άγγλων για τη «Διασκεπτική».[42] Συναντήθηκε επίσης με τον Βασιλιά των Ελλήνων Παύλο και μίλησαν αρκετά για τον μακραίωνο αγώνα της Κύπρου για απελευθέρωση. Από δε τον ραδιοφωνικό σταθμό Αθηνών μίλησε προς τον Κυπριακό λαό για να τονίσει τη μεγάλη εθνική σημασία που είχε η ανάδειξη του άριστου Αρχιεπισκόπου και Εθνάρχη που θα οδηγήσει το λαό στον αγώνα για απελευθέρωση ενόψει των επερχόμενων εκλογών μετά και το θάνατο του Αρχιεπισκόπου και Εθνάρχη Λεόντιου. Πληροφορίες έλεγαν ότι μόλις επιστρέψει θα διαφωτίσει τον λαό, ιδιαίτερα της Παφιακής υπαίθρου: «όπου βρίσκουν πρόσφορο έδαφος κομμουνιστικά συνθήματα, τα οποία σκοπό έχουν να κάμψουν την αγωνιστική διάθεση του λαού»[43]

Την αγωνιστική του διάθεση και το ανυπότακτο πνεύμα του τα υπέδειξε πολλές φορές όταν δεν υπάκουε στις διαταγές του αποικιακού καθεστώτος και είχε τότε να αντιμετωπίσει αγωγές εναντίον του, με αποτέλεσμα να σέρνεται στο δικαστήριο και να πρέπει να υποστηρίζει την αθωότητά του. Μια τέτοια περίπτωση ήταν το 1947 όταν μίλησε χωρίς άδεια στις 24 Φεβρουαρίου στη Δημοτική Βιβλιοθήκη και όταν χρησιμοποίησε εκφράσεις που έθιγαν τους Άγγλους αποικιοκράτες.

Δεν δίστασε επίσης να προσφέρει ο ίδιος το 1946, 16 λίρες στο Δημοτικό ταμείο, για τα έξοδα οργάνωσης των Εθνικών Επετείων και για τηλεγραφήματα εθνικού περιεχομένου στα οποία θα γινόταν αναφορά για την αξίωση για Ένωση, αλλά η Κυβέρνηση δεν τα ενέκρινε.[44]

Ο Γαλατόπουλος σε μια άλλη περίπτωση, μετά από σύσκεψη με όλο το Δημοτικό Συμβούλιο με την ευκαιρία της ενσωμάτωσης της Δωδεκανήσου το 1947, αποφάσισε να ενημερώσει τον κ. Παπακόκκινο, με καταγωγή από την Πάφο και ο οποίος βρισκόταν στην Ρόδο, να εκπροσωπήσει τον Δήμο Πάφου στην γιορτή για το σπουδαίο αυτό γεγονός που θα γινόταν την 25η Μαρτίου 1947, στην Ρόδο. Ο κ. Παπακόκκινος παρέλαβε από τον κ. Γεωργιάδη, ο οποίος εκφώνησε τον Πανηγυρικό κατά την μέρα εκείνη αλλά και τον Δήμαρχο Ρόδου Γαβριήλ Χαρίτων, τη Σημαία της Δωδεκανησιακής Ελευθερίας για να την

---

[41] Όλες οι επιστολές περιλαμβάνονται στο Αρχείο Γαλατόπουλου, το οποίο βρίσκεται στον Δήμο Πάφου, μετά από δωρεά του εγγονού τού Χριστόδουλου Γαλατόπουλου.

[42] Η Διασκεπτική Συνέλευση ή απλά Διασκεπτική που πραγματοποιήθηκε στην Κύπρο το 1948, ήταν μια απόπειρα να εισαχθεί ένα σύστημα εσωτερικής διακυβέρνησης με χαρακτηριστικά αυτοδιοίκησης, στην Κύπρο. Η πρωτοβουλία της Διασκεπτικής Συνέλευσης ανήκε στη Βρετανία η οποία επεδίωκε την εξασφάλιση της παραμονής της στο νησί. Η συνέλευση είχε στόχο την εκπόνηση του Κυπριακού Συντάγματος και τη συμμετοχή του λαού στην εσωτερική διακυβέρνηση και τον χειρισμό των εσωτερικών υποθέσεων. Στη διασκεπτική συνέλευση συμμετείχαν οι Τουρκοκύπριοι, και το ΑΚΕΛ. Η Εκκλησία της Κύπρου ήταν αντίθετη και καταδίκασε έντονα το βρετανικό σχέδιο.

[43] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 23 Αυγούστου 1947, σ.3.

[44] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 1 Φεβρουαρίου 1947, σ.3.

παραδώσει στον Δήμαρχο και το Ελληνικό Δημοτικό Συμβούλιο μέχρι την ημέρα που θα την αναρτούσαν όταν θα απελευθερωνόταν και η Κύπρος. Το λάβαρο αυτό της Ελευθερίας φυλασσόταν στην Δημοτική Βιβλιοθήκη σύμφωνα με αναφορές του κ. Παπακόκκινου.[45] Κατά δε σε ένα ταξίδι του στην Ελλάδα, επισκέφθηκε τη Ρόδο και συναντήθηκε με τον Δήμαρχό τη, τονίζοντας τους αδελφικούς δεσμούς που υπάρχουν ανάμεσα στις δύο νήσους και ευχαριστώντας για το συμβολικό δώρο της Ελληνικής Σημαίας.[46]

Σύμφωνα επίσης με την *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*[47], ο Γαλατόπουλος επιδεικνύοντας ακόμη μια φορά τον πατριωτικό ενθουσιασμό του, παράκουσε εντολές της αποικιακής κυβέρνησης και παραπέμφθηκε στο Δικαστήριο όταν έκανε ο ίδιος εισήγηση κατά τη διάρκεια των *Παλαμικών Εκδηλώσεων* του έτους αυτού, προς τιμή του ποιητή Κωστή Παλαμά ενώ από την Αστυνομία χορηγήθηκε άδεια που προέβλεπε άλλους ομιλητές. Κατά μία δεύτερη μήνυση ο εθνικιστής δήμαρχος κατηγορήθηκε ότι ενώ διαρκούσε η Παλαμική Εβδομάδα και η άδεια που του χορηγήθηκε ήταν να μιλήσει για το έργο του ποιητή, αυτός ξέφυγε από το φιλολογικό θέμα και έκανε λόγο και για το εθνικό ζήτημα της Κύπρου. Η ίδια πηγή αναφέρει ότι ο Δήμαρχος από το εδώλιο του κατηγορουμένου απάντησε ότι σύμφωνα με τη συνείδησή του δεν αισθάνεται ένοχος, ότι είχε πάρει σχετική άδεια αλλά η αστυνομία με τις ενέργειές της προσπαθεί να εφαρμόσει ένα νόμο μεσαιωνικό και ανελεύθερο και η στάση αυτή δεν υποβοηθεί καθόλου τις Βρετανικές αντιλήψεις για δημοκρατία.

Η φροντίδα επίσης του Γαλατόπουλου για τον ελληνοχριστιανικό προσανατολισμό της παρεχόμενης παιδείας στην Κύπρο ήταν φανερή σε πολλές ενέργειές του. Τον απασχολούσε η κατάσταση στην οποία είχαν περιέλθει ορισμένες από τις Σχολές της Μέσης Εκπαίδευσης στις οποίες είχαν παρεισφρήσει σύμφωνα με την *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*[48], κομμουνιστές καθηγητές, οι οποίοι με «σιωπηλή σύμπραξη» με την ξένη Κυβέρνηση καταπολεμούσαν τις εθνικόφρονες δυνάμεις του τόπου. Όταν αρχές του 1948 βρισκόταν στην Αθήνα προσέγγισε όλους τους αρμόδιους για το θέμα αυτό και εισηγήθηκε την άμεση αποστολή ενός Επιθεωρητή από την Ελλάδα για τις Σχολές Μέσης Εκπαίδευς, κάτι που πέτυχε με συντονισμένες ενέργειες και επαφές με παράγοντες στην Κύπρο και Ελλάδα, αρμόδιους για εκπαιδευτικά θέματα. Για το σκοπό αυτό είδε τον υπουργό Εξωτερικών[49], τον Υπουργό Παιδείας δυνάμει της αδείας του οποίου εξαρτιόνταν τα Ελληνικά Γυμνάσια και τον ίδιο τον Βασιλιά Παύλο, ως άμεσο υπεύθυνο για τον

[45] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 12 Απριλίου 1947, σ.2.
[46] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 2 Αυγούστου 1947,σ.3.
[47] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 12Μαρτίου 1949, σ.3.
[48] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση, Πάφος* 10 Ιουλίου 1948, σ.3.
[49] Εν ενεργεία Υπουργός Εξωτερικών ήταν ο Πιπινέλλης αφού απουσίαζε στην Αμερική ο τότε Υπουργός των Εξωτερικών Τσαλδάρης.

υπόδουλο ελληνισμό της Κύπρου. Για τη διατήρηση των εθνικών φρονημάτων και του εθνικού προσανατολισμού των Κυπρίων αγωνίστηκε ενάντια στη δόλια προσπάθεια των Άγγλων να ελέγξουν τα εθνικά φρονήματα των Κυπρίων και να τους αφελληνίσουν μέσω της ίδρυσης Βρετανικού Πανεπιστημίου στην Κύπρο, την οποία εισηγήθηκε ο λόρδος Κίνρος, με σκοπό να προσανατολίσει τους Κύπριους προς τον αγγλικό πολιτισμό.

Ο Γαλατόπουλος τιμούσε όσους αγωνίστηκαν όπως και ο ίδιος για τα εθνικά ιδεώδη του νησιού και για αυτό σε συνεδρία του Δημοτικού Συμβουλίου τον Ιανουάριο του 1949 μετά από απόφαση της Ιεράς Συνόδου της Κύπρου για διενέργεια Εράνου για την κατασκευή προτομής του Κύπριου Εθναπόστολου Νικόλαου Καταλάνου,[50] εισηγήθηκε να δοθεί το όνομά του σε μια από τις νέες οδούς της Πάφου, αίτημα που βρήκε ανταπόκριση και από την Ελληνική και από την Τουρκική υποεπιτροπή του Δημοτικού Συμβουλίου. Η σχέση του Γαλατόπουλου με τον Καταλάνο, τον Λάκωνα που αγάπησε την Κύπρο, τον πρωταγωνιστή σε κάθε εθνική εκδήλωσή της, πρώτον μετά την αγγλική κατοχή Εθναπόστολο, ο οποίος ποτέ δεν θέλησε να συνδιαλλαγεί με τους Άγγλους είτε ως καθηγητής των Μαθηματικών είτε ως Δημοσιογράφος είτε ως Σχολικός Έφορος, τον ηγέτη θα μπορούσε να πει κανείς μιας εθνικόφρονης πολιτικής που παρέσυρε την κυπριακή γενιά σε αδιάλλακτους αγώνες και η οποία διάβαζε την Εφημερίδα του «Κυπριακός Φύλαξ», ήταν πολύ στενή και φαίνεται να άσκησε ιδεολογική επίδραση πάνω του. Ιδεολογικός ανταποκριτής του Καταλάνου στην Πάφο ήταν ο πατέρας του Γαλατόπουλου, Αριστοτέλης Γαλατόπουλος, για δύο δεκαετίες μέχρι την εποχή που εξορίστηκε. Ο Καταλάνος ήταν πατρικός φίλος και κηδεμόνας του Δημάρχου κατά το 1919 όταν φοιτούσε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και ήταν τότε Σχολικός Έφορος. Ο Δήμαρχος Πάφου βρισκόταν σε συνεχή αλληλογραφία με τον Καταλάνο, ο οποίος ήταν καθηγητής και δάσκαλός του και ο οποίος του εμφύτευσε και προσωπικά αλλά και μέσω των επιστολών που αντάλλασαν την αγάπη προς τη δημοσιογραφία και τη δημόσια ζωή.[51]

4.1 Μια εξήγηση της προσωπικότητάς του

Η διαμόρφωση της προσωπικότητάς του και ο συγκεκριμένος τρόπος δράσης του ήταν άρρηκτα δεμένος με την ιστορική, κοινωνική και πολιτική κατάσταση του νησιού πάντα βέβαια με την έμφυτη υπερευαισθησία, την ενδόμυχη ανάγκη να είναι ένας ενεργός

[50] Ελλαδίτης εκπαιδευτικός, λόγιος, δημοσιογράφος και εθνικός αγωνιστής, υπέρμαχος του αγώνα της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα. Έζησε 20 χρόνια στην Κύπρο επιδεικνύοντας μιαν άκαμπτη θέση στο θέμα της Ένωσης. Απελάθηκε από την Κύπρο αφού κρίθηκε ανεπιθύμητος από τους Άγγλους. Γεννήθηκε το 1855 σε χωριό του νομού Λακωνίας και πέθανε το 1933 στην Αθήνα.

[51] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 1 Ιανουαρίου 1949, σ.1.

πολίτης και να ταυτίζει τη θεωρία με την πράξη. Έχοντας και ρίζες κρητικές όπως είδαμε μελετώντας τη ζωή του στο σύντομο βιογραφικό σημείωμα της παρούσας εργασίας, διεκδίκησε και δυναμικά με επαναστατικές ενέργειες την αυτοδιάθεση και ένωση με την Ελλάδα.[52] Το όραμα της ελευθερία που τον ενέπνεε ήταν σαφώς συνδεδεμένο με την κοινωνική αδικία αφού η Κύπρος και επίσημα από το 1925 ανακηρύσσεται βρετανική αποικία και αντιμετωπίζει το σκληρό βρετανικό φορολογικό σύστημα. Σε αυτό ας προστεθεί και η τοκογλυφία που οδηγεί την εργατική τάξη σε κατάσταση οικονομικής εξαθλίωσης. Αυτή η έντονη αίσθηση αδικίας τον εξωθεί πολλές φορές να καταφερθεί κατά της ντόπιας οικονομικής ολιγαρχίας που την αποτελούσε ενίοτε η εκκλησία ή και μια αστική τάξη προσκολλημένη στην αποικιοκρατία.

Όταν ο Γαλατόπουλος επέστρεψε από τις σπουδές του στην Αγγλία και Γαλλία έφερε μαζί του την ιδεολογία ενός λόγιου προοδευτικού ευρωπαίου που ήθελε ταυτόχρονα να αφήσει και δημιουργικό έργο αλλά ήταν και διανοούμενος και φιλόδοξος πολιτικός και επίδοξος ποιητής. Το πάθος για ελευθερία τον οδηγεί στο χρέος για δράση και αυτή η ανάγκη για αφύπνιση αντικατοπτρίζεται στις πατριωτικές ομιλίες του σε κάθε περίσταση.

Ο Σωτηριάδης αναφέρει πως ο Γαλατόπουλος από μικρός ήταν φύση ζωηρή και ανήσυχη, πληθωρική και ηφαιστειώδης, ορμητική κι ανυπότακτη. Όταν επέστρεψε από τις σπουδές του στην Πάφο για να αρχίσει την άσκηση του επαγγέλματός του, ήταν νέος και επηρεασμένος από ιδέες νέες και προοδευτικές, Είχε ορμή, ενθουσιασμό και μαχητικότητα. Δεν είχαν ακόμη κατασταλάξει μέσα του οι ιδέες και οι απόψεις του. Τότε θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μηδενιστής που πίστευε στον υλισμό. Καταφερόταν κατά της ασυδοσίας και των αυθαιρεσιών μερικών θρησκευτικών αρχηγών και όχι κατά της χριστιανικής θρησκείας. Και σε περίπτωση όμως που επηρεασμένος από τις υλιστικές αντιλήψεις της εποχής εκείνης ήταν αρχικά εναντίον της θρησκείας σε λίγο θα τον δούμε να αλλάζει πορεία και τακτική και να μεταμορφώνεται σε έναν άλλο άνθρωπο. Έγινε πατριώτης εθνικιστής, υπερασπιστής των εθνικών και θρησκευτικών παραδόσεων τις οποίες δεν ήθελε με κανένα τρόπο να προσβάλλονται και να διασύρονται. Τώρα αναρωτιέται ο Σωτηριάδης πώς έγινε αυτή η μεγάλη μεταστροφή του και ποιο δράμα συντελέστηκε μέσα του δεν θα το μάθομε ποτέ. Θα μπορούσαμε όμως να δεχτούμε πως τούτο έγινε γιατί είχαν ωριμάσει πια και κατασταλάξει μέσα του οι ιδέες του, οι αντιλήψεις του και τα «πιστεύω» του. Ίσως ακόμα αυτό να οφείλεται και στην αντιφατική του ψυχοσύνθεση, γιατί ο Γαλατόπουλος ήταν ένας αντιφατικός τύπος ανθρώπου. Ο ίδιος

[52] Γαλατόπουλος, «Παγκόσμιον …», ό.π., Εισαγωγή σ.xiii.

θέλοντας να δικαιολογηθεί, για αυτή την αντιφατικότητα και αστάθειά του, όταν τον ρωτούσαν απαντούσε «φίδι που δεν αλλάζει δέρμα ψοφάει». [53]

[53] Σωτηριάδης, ό.π., σ.18-21.

5. Η Καθιέρωση των Παλαμικών Γιορτών

5.1 Ο Γαλατόπουλος και οι πρώτες Παλαμικές Γιορτές στην Πάφο το 1949

Η Πάφος είναι η κατ' έξοχήν Παλαμική πόλη της Κύπρου. Ο φιλοπρόοδος Δήμαρχός της Χριστόδουλος Γαλατόπουλος ένας μεταξύ άλλων, εμπνευσμένος ποιητής, ήταν ο θερμότερος λάτρης του ποιητή Κωστή Παλαμά και η ψυχή κάθε πνευματικής κίνησης στην Πάφο.

Ο Σεφέρης όταν το 1953 επισκέφθηκε την Πάφο μπορεί να μην πρόλαβε να γνωρίσει τον Γαλατόπουλο αλλά σημείωσε στο ημερολόγιό του γι΄αυτόν: «… αυτός που έκαμε την πλατεία Παλαμά …».Γνώριζε πως η Πάφος ήταν η πόλη που τιμούσε τον Παλαμά «περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο μέρος του Ελληνισμού εξαιτίας του ποιητή Γαλατόπουλου»[54]

Ο Γαλατόπουλος, ο κορυφαίος αυτός των γραμμάτων και της πνευματικής κίνησης στην Πάφο, κατά τη διάρκεια της θητείας του ως δήμαρχος καθιέρωσε την «Εβδομάδα Κωστή Παλαμά», (Φεβρουάριος 1949),θεωρώντας τη διοργάνωση αυτή ως εκπλήρωση «οφειλόμενης τιμής του Ελληνικού Δήμου της πόλης προς τον Μεγάλο Έλληνα» όπως έγραφε ο ίδιος στην *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*[55]. Ο ιστορικός και ερευνητής Αντρέας Μακρίδης αναφέρει για τις εκδηλώσεις αυτές: «Οι Παλαμικές Γιορτές είναι το σπουδαιότερο πολιτιστικό έργο του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου, ως δημάρχου Πάφου. Οφείλονται στην τεράστια αγάπη, στη λατρεία του για τον Κωστή Παλαμά, τον οποίο θεωρούσε ως τον μέγιστο των ποιητών. Εξάλλου προς τιμήν του διαμόρφωσε την ωραιότερη πλατεία της Πάφου, με την προτομή του ποιητή σ΄αυτήν. Για τη διοργάνωση και την καθιέρωση των «Παλαμικών Γιορτών» ως θεσμού, ο Γαλατόπουλος εργάσθηκε προσωπικώς, αφιερώνοντας πολύ χρόνο και καταβάλλοντας μεγάλες φροντίδες».[56] Η εκδήλωση αυτή ήταν μια μοναδική διοργάνωση ανά το πανελλήνιο, η οποία θα γιορταζόταν στην Πάφο κάθε χρόνο κάτι που επικροτήθηκε και με ενθουσιασμό έγινε δεκτό τόσο από τους πνευματικούς ανθρώπους της Κύπρου όσο και από το ευρύ κοινό και θεωρήθηκε «άξιος συγχαρητηρίων για την πρωτοβουλία του αυτήν».[57] Λάτρης του Παλαμικού έργου, όπως αναφέρει και ο πολύ καλός του φίλος και συνεργάτης Αντ. Σωτηριάδης, σε ομιλία του για τον Παλαμά στη Βιβλιοθήκη, αναφέρει ότι καθιέρωσε την

---

[54] Ανδρέας Κ. Φυλακτού, *Η ποιητική φωνή του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου, Φιλολογικά Μνημόσυνα αρ.4.* Εκδόσεις Πολιτιστικές Υπηρεσίες Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, Λευκωσία 1994, σ. 9.

[55] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση,* Πάφος 22 Ιανουαρίου 1949, σ.1.

[56] Γαλατόπουλος, «Στις φλόγες του…», ό.π., σ.54.

[57] *Παρατηρητής,* Λεμεσός 20 Φεβρουαρίου 1949.

«Παλαμική Εβδομάδα» πρώτος από όλες τις πόλεις της Κύπρου και του έξω ελληνισμού και είναι αναμφισβήτητο το γεγονός πως ήταν από τις ωραιότερες και ευγενέστερες εκδηλώσεις της πόλης του, η οποία προσέλκυε το ενδιαφέρον των συμπολιτών του όπως μαρτυρά και η αθρόα συμμετοχή τους.[58]

Ο Γαλατόπουλος κινούμενος από μεγάλη αγάπη και εκτίμηση για το έργο του Παλαμά και από αληθινή λατρεία και θαυμασμό προς αυτόν αποφάσισε με έναν κύκλο στενών φίλων και συνεργατών του, την καθιέρωση προς τιμή του των ετήσιων Παλαμικών Γιορτών. Οι πρώτες μάλιστα Παλαμικές γιορτές, για τις οποίες γίνεται εκτενής αναφορά πιο κάτω, αποφασίστηκε να διαρκέσουν μια εβδομάδα, από τις 20-27 του Φλεβάρη του 1949 και για αυτό πήραν και το όνομα «Εβδομάδα Κωστή Παλαμά». Τις χαρακτήριζε μεγάλη λαμπρότητα και επισημότητα, γιατί σε αυτές συμμετείχαν και οι αρχές της πόλης, η Εκκλησία, ο Δήμος, όλα τα εκπαιδευτήρια της πόλης, επιστήμονες, πνευματικοί άνθρωποι και γενικά όλος ο λαός της Πάφου. Καθ' όλη δε τη διάρκεια των γιορτών αυτών η πόλη ήταν φωταγωγημένη.[59]

Ο Δήμαρχος θεσμοθετώντας την Εβδομάδα της επετείου του θανάτου του Εθνικού ποιητή Κωστή Παλαμά, κατά τον Φεβρουάριο του 1949, έξι χρόνια μετά τον θάνατό του, ένιωθε σύμφωνα με δηλώσεις του «εκπληρών οφειλόμενην τμήν του Ελληνικού τούτου Δήμου προς τον Μεγάλον Έλληνα».[60] Θαύμαζε το έργο του και ως λάτρης του Παλαμά πίστεψε και αγωνίστηκε να εδραιωθούν στη συνείδηση των συμπολιτών του οι πνευματικές αυτές εκδηλώσεις πιστεύοντας ότι θα βρουν συνεχιστές και μιμητές και σε άλλες πόλεις στην Κύπρο και στην Ελλάδα. Ζήτησε τις ευλογιές της Εκκλησίας από τον Μητροπολίτη Κλεόπα αφού είχε συνάντηση μαζί του, επιδιώκοντας την συμμετοχή της Εκκλησίας στην «πνευματική αυτή μυσταγωγία» όπως την ονόμαζε και παράλληλα είχε συνάντηση και με διάφορους άλλους υπεύθυνους παράγοντες για τη συνεργασία και συμμετοχή τους στην «μεγαλοπρεπέστερη εκδήλωση της πόλης» όπως την ονόμαζε. Οι σχετικές εκδηλώσεις θα περιλάμβαναν Εκκλησιαστικό Μνημόσυνο του ποιητή, Πολιτικό Μνημόσυνο στη Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ενδοσχολικές Τελετές και Νυκτερινή Τελετή κατά την οποία θα αναλυόταν το έργο του ποιητή και θα απαγγέλλονταν αντιπροσωπευτικά του ποιήματα. Ο Δήμος δε Πάφου θα μετονόμαζε με την ευκαιρία αυτή μια από τις Πλατείες της Πάφου σε Πλατεία Κωστή Παλαμά. Με ανακοίνωσή του ο Γαλατόπουλος εκ μέρους του Δήμου Πάφου καλούσε όποιο από τους συμπολίτες του είχε κάποια εισήγηση για μια όσο το δυνατό λαμπρότερη εκδήλωση κατά την «Εβδομάδα Παλαμά» να την αναφέρει σε σχετική

---

[58] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 12 Μαρτίου 1949 σ.1.
[59] Σωτηριάδης, ό.π.,σ.119.
[60] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 15 Ιανουαρίου 1949 σ.3

επιστολή που θα του απέστελλε. Όταν τελικά θα καταρτιζόταν το πρόγραμμα της εκδήλωσης, θα αποστελλόταν στον Μητροπολίτη Πάφου για να ζητηθεί η ευλογία και η συμμετοχή της Εκκλησίας αλλά και σε ευρεία συνέλευση κατά την οποία θα παρίσταντο εκτός από τον Δήμαρχο και τα μέλη του Ελληνικού Δημοτικού Συμβουλίου, η Σχολική Εφορεία, οι Καθηγητικοί Σύλλογο, οι Δάσκαλοι, εκπρόσωποι των Επιστημόνων, Οργανώσεων, Ιδρυμάτων και Συλλόγων για να εκλεγεί ειδική Επιτροπή που θα φρόντιζε για μια μεγαλοπρεπή εκδήλωση αλλά και για να καταβληθεί προσπάθεια όπως γίνει κατά τον ίδιο η «Εβδομάς Κωστή Παλαμά συνείδησις εις την ψυχήν του Λαού μας».[61] Κάτι τέτοιο ήταν φαίνεται ο στόχος του Γαλατόπουλου σε μια προσπάθειά εκλαΐκευσης και διάδοσης του έργου του Παλαμά ώστε το έργο αυτό να μεταδοθεί και να μελετηθεί κυρίως από τη νέα γενιά για να αποτελέσει τροχοπέδη στην ανθελληνική πολιτική της Κυβέρνησης, η οποία προσπαθούσε να καταπνίξει την εθνική παιδεία της Κύπρου. Άλλωστε η προσπάθεια διαπαιδαγώγησης της νεολαίας στη βάση των ελληνικών γραμμών και παραδόσεων ήταν βασική προσπάθεια του Δημάρχου Γαλατόπουλου κατά τα έτη της Δημαρχίας του τη δεκαετία 1943-1953.

Και πιο πριν όμως, απαντώνται εκδηλώσεις στην Πάφο που σχετίζονται με τον Παλαμά και το παλαμικό έργο, όπως στα 1936 όταν με την ευκαιρία των 50 χρόνων από την έκδοση της πρώτης ποιητικής συλλογής του Παλαμά, έγιναν εορταστικές εκδηλώσεις σε πανελλήνια κλίμακα. Η Πάφος οργάνωσε τότε την πρώτη της *Παλαμική Γιορτή* με πρωτεργάτη τον *Λοΐζο Φιλίππου,* έναν ακόμη κορυφαίο των γραμμάτων και της πνευματικής κίνησης στην Πάφο, με εθνική επίσης δράση στα χρόνια της Αγγλοκρατίας. Οι πρώτες αυτές εκδηλώσεις στις 29 Μαρτίου του 1936 πραγματοποιήθηκαν στο σωματείο «Κινύρας» στο οποίο πρόεδρος ήταν ο Λοΐζος Φιλίππου, λόγιος, ερευνητής και εκδότης του περιοδικού και της εφημερίδας «Πάφος». Ομιλητής ήταν ο Άντης Περνάρης και ο Σέργιος Αντωνιάδης. Εκδηλώσεις επίσης σχετικές με τον Παλαμά έγιναν στην Πάφο το 1943, έτος θανάτου του Παλαμά, και το 1944.[62] Οι πρώτες όμως αυτές γιορτές όπως και τόσες άλλες παρόμοιες, που γίνονταν σε πολλά μέρη της Κύπρου και της Ελλάδας, δεν αποτελούσαν μέρος οργανωμένων Παλαμικών Γιορτών με συνέχεια και σταθερότητα, όπως αυτές που γίνονταν στην Πάφο από το 1949. Ήταν γιορτές μάλλον μεμονωμένες, ευκαιριακές και περιστασιακές χωρίς καμία συνέχεια.

---

[61] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 22 Ιανουαρίου 1948 σ.3.

[62] Φυσιολατρικός όμιλος Πάφου, «*Αφιέρωμα στον Κωστή Παλαμά», Εφ. Σημερινή,* Λευκωσία 26 Μαΐου 1986

5.2 Το πρόγραμμα της Γιορτής

Το 1949, χρονιά που καθιερώθηκαν οι Παλαμικές γιορτές, η «Εβδομάδα Κωστή Παλαμά» θα εορταζόταν από τις 20-27 Φεβρουαρίου, σύμφωνα με το ακόλουθο πρόγραμμα, το οποίο παρουσίασε η εφημερίδα *Έθνος*, στις 19 Ιανουαρίου 1949: «Κυριακή 20.2.1949 1)Τέλεσις εκκλησιαστικού μνημοσύνου εν τω Καθεδρικώ ναώ Αγίων Θεοδώρων, τελετουργούντος του Παν. Μητροπολίτου Πάφου κ. Κλεόπα μετά του λοιπού ιερατείου της πόλεως.2)Εγκατάστασις αναμνηστικής πλακός υπό του Δημάρχου Πάφου κ. Γαλατοπούλου εις μίαν των πλατειών Κτήματος, ήτις θα λάβη το όνομα πλατεία Κωστή Παλαμά, και προκήρυξις υπό του Δημάρχου ετησίου φιλολογικού «Παλαμικού Βραβείου» δια τους μαθητάς Μέσης Παιδείας 3)Εορτή εν τω Ελληνικώ Γυμνασίω Πάφου καθ΄ήν θα ομιλήσει δια τον βίον και το έργον του ποιητού ο Γυμνασιάρχης κ. Παύλος Παυλίδης. Τρίτην 22.2.1949.Εορτή εν τω οικήματι του Ελληνικού Λυκείου Πάφου με ομιλίαν δια το έργον του ποιητού κ.τ.λ. Πέμπτη 21.2.1949. Πολιτικόν μνημόσυνον εν ταις αιθούσαις της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Κτήματος διοργανούμενον υπό του Δήμου Πάφου. Κυριακή 27.2.1949. Εκλαϊκευμένη Παλαμική εορτή εις εν των κινηματοθεάτρων της πόλεως με ομιλίαν του Δημάρχου κ. Γαλατοπούλου και συμμετοχήν των εκπαιδευτηρίων Μέσης Εκπαιδεύσεως και λοιπών πνευματικών ιδρυμάτων της πόλεως. Καθ' όλην την διάρκειαν της «Εβδομάδος Κωστή Παλαμά» αι πλατείαι της πόλεως θα είναι φωταγωγημέναι. Έκαστην ημέραν της εβδομάδος θα εκτυπώνονται και κυκλοφορούν δωρεάν υπό του Δήμου χαρακτηριστικά αποσπάσματα του Παλαμικού έργου. Μετά το πέρας της εβδομάδος θα εκδοθεί και διανεμηθή συνοπτικόν αναμνηστικόν τέυχος». [63] Η εφημερίδα προσθέτει ότι παρατηρείται ζωηρή κίνηση για την επιτυχία αυτής της πνευματικής και εθνικής κινήσεως, την πρωτοβουλία της οποίας είχε ο Δήμαρχος Πάφου κ. Γαλατόπουλος.

Το Δημοτικό Συμβούλιο υπό την προεδρία του Γαλατόπουλου στις 28 Ιανουαρίου οριστικά αποφάσισε όπως η πλατεία απέναντι από το σωματείο «Κινύρας» από πλατεία Ομονοίας μετονομαστεί σε πλατεία «Κωστή Παλαμά». Αποφασίστηκε επίσης να σταλούν προσκλήσεις προς τα μέλη της οικογένειας Παλαμά για να παραστούν στις επικείμενες γιορτές.[64]

Άλλες σχετικές αποφάσεις για τη διοργάνωση των πρώτων αυτών Παλαμικών Εορτών ήταν ο καθορισμός των ομιλητών αλλά και όσων θα απάγγελλαν ποιήματα του τιμώμενου ποιητή. Ομιλητής για το εκκλησιαστικό μνημόσυνο του ποιητή την Κυριακή 20 Φεβρουαρίου ορίστηκε ο διευθυντής της Νοεφύτειου Αστικής Σχολής (έτσι ονομαζόταν το

[63] *Έθνος,* Λευκωσία 19 Ιανουαρίου 1949.
[64] Έθνος, Λευκωσία 29 Ιανουαρίου 1949.

Α΄ σήμερα Δημοτικό) Αστραίος, για τη Γιορτή του Ελληνικού Κολλεγίου Πάφου την Τρίτη, 22 Φεβρουαρίου, ο φιλόλογος Αγησίλαος Βορεάδης, για το πολιτικό μνημόσυνο του ποιητή, το οποίο θα τελούνταν στη Δημοτική Βιβλιοθήκη, την Πέμπτη 24 Φεβρουαρίου ο Φίλων Παυλίδης. Ανέλαβαν να απαγγείλουν κατά τη διάρκεια των εορτών χαρακτηριστικά ποιήματα του όλου Παλαμικού έργου ο Χρ. Γαλατόπουλος, Άρτ. Αστραίος, Γιαννάκης Αγρότης και Αντώνης Κλόκκαρης. Ο Αρτ. Αστραίος ανέλαβε να παρουσιάσει και κάποια από τα μελοποιημένα ποιήματα του Παλαμά.[65]

Κάτι που αξίζει να αναφερθεί και το οποίο δείχνει το πραγματικό ενδιαφέρον και το πόσο πίστευε στις παλαμικές γιορτές είναι η πρότασή του να εγκριθεί κονδύλι 10 λιρών ως βραβείο για το παλαμικό διαγώνισμα, ποσό αρκετά μεγάλο για την εποχή, Σχετικά με αυτή την απόφαση αναφέρεται στα πρακτικά του Δημοτικού Συμβουλίου ότι εξουσιοδοτείται ο Δήμαρχος να διακανονίζει το ζήτημα των επάθλων για τους τελειόφοιτους των πλήρων Σχολών Μέσης Εκπαίδευσης, σε συνεννόηση με τις σχετικές Σχολικές Εφορείες. Αν δε ο Δήμαρχος διαπιστώσει ότι διδάσκεται από ειδικό καθηγητή το μάθημα της τουρκικής λογοτεχνίας στους τελειόφοιτους Τουρκικών Σχολών, όπως γίνεται και στις πλήρεις Ελληνικές Σχολές Μέσης Εκπαίδευσης, τότε εξουσιοδοτείται η αύξηση του κονδυλίου των 10 λιρών κατά 4 λίρες για να διατίθεται για τον ίδιο σκοπό και υπό τους ίδιους όρους, όπως διενεργείται το διαγώνισμα στα Ελληνικά Εκπαιδευτήρια, να γίνεται κατά παρόμοιο τρόπο και στα Τουρκικά.[66]

Σε νέα δε συνεδρία στις 4 Φεβρουαρίου του 1950, ο Δήμαρχος αναφέρεται στο κονδύλι για τα εκπαιδευτικά σχέδια, δηλαδή στα έπαθλα για τα διαγωνίσματα των Σχολών Μέσης Εκπαίδευσης. Όπως αναφέρει στα περσινά έπαθλα (1949), προστίθεται και το Παλαμικό Διαγώνισμα, το οποίο καθορίζεται στο ποσό των 10 λιρών. Ο Δήμαρχος δηλώνει προς τα τουρκικά μέλη ότι αν και δεν υπάρχει αναγνωρισμένη τουρκική σχολή Μέσης Εκπαίδευσης στην Πάφο, εν τούτοις λήφθηκε πρόνοια για ποσό 5 ή και 7 λιρών για παρόμοιο έπαθλο. Τα τουρκικά μέλη ενέκριναν κατόπιν τούτου το πιο πάνω κονδύλι εφόσον έγινε η ανάλυσή του.[67]

5.3 Η «Παλαμική Εβδομάς» στην Πάφο (20-27 Φεβρουαρίου 1949)

Η *Παλαμική Εβδομάδα* ήταν ουσιαστικά, εθνική εβδομάδα που έδωσε στην Πάφο την ευκαιρία να εκδηλώσει τους ακοίμητους πόθους της. Ποιητές όχι μικρότεροι από τον

[65] Στο ίδιο.
[66] *Αρχείο Δήμου Πάφου , Πρακτικά Συνεδριάσεων 1947,*27 Δεκεμβρίου 1947.
[67] *Αρχείο Δήμου Πάφου , Πρακτικά Συνεδριάσεων ,*4 Φεβρουαρίου 1950.

Παλαμά σε εθνικό παλμό, υπάρχουν και άλλοι όπως και άλλες πόλεις. «Ας μιμηθούν και αυτές το παράδειγμα της Πάφου και ας δώσουν διέξοδο στην εθνική τους λαχτάρα τιμώντας εκείνον», αυτά ήταν τα σχόλια και οι εκτιμήσεις σε γενικές γραμμές του Ελλαδικού τύπου για τις Παλαμικές Εκδηλώσεις και πιο συγκεκριμένα της Αθηναϊκής εφημερίδας *Ακρόπολις.*[68]

Ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ,* στις 22 Φεβρουαρίου, παρουσιάζει ανταπόκριση από την Πάφο για τις εκδηλώσεις της πρώτης βδομάδας εορτασμών προς τιμή του Παλαμά. Όπως αναφέρει «άρχισαν με μεγάλη επιβλητικότητα και επισημότητα από χθες οι τελετές για την επέτειο του θανάτου του μεγάλου Νεοέλληνα ποιητή Κωστή Παλαμά, οι οποίες διοργανώθηκαν από το Δήμο Πάφου. Μετά τη θεία λειτουργία τα πλήθη συγκεντρώθηκαν στην πλατεία όπου θα γινόταν η πρώτη τελετή και περίμεναν τον Μητροπολίτη Πάφου Κλεόπα, τον Ηγούμενο Αγίου Νεοφύτου Λαυρέντιο και τον ιερόν κλήρο. Όταν έφτασαν έγινε αγιασμός και η χορωδία του Γυμνασίου έψαλε τον Ολυμπιακό ύμνο»[69]. Ο Δήμαρχος μετά την εκφώνηση της ομιλίας του στην οποία ανέλυσε τη σημασία των Παλαμικών γιορτών, έκανε τα αποκαλυπτήρια των Παλαμικών μαρμάρινων επιγραφών πάνω στις οποίες γράφτηκαν αποσπάσματα από το ποίημα «Κύπρος» του Παλαμά, οι οποίες κοσμούσαν την Πλατεία και ήταν καλυμμένες με την ελληνική σημαία ενώ παράλληλα κήρυξε την έναρξη των εορταστικών εκδηλώσεων. Ακολούθησε η τελετή που διοργανώθηκε από το Γυμνάσιο Πάφου στην οποία μίλησε ο καθηγητής Γ. Ηλιάδης με θέμα: « Ο Παλαμάς ως λογοτέχνης». Επίσης ακούστηκαν απαγγελίες ποιημάτων του Παλαμά και μελοποιημένα ποιήματα από την χορωδία του Γυμνασίου, την οποία διηύθυνε ο Σάββας Κουπάτος. Ο τελειόφοιτος μαθητής Φοίβος Δρυμιώτης μίλησε με θέμα: «Ο Παλαμάς και τα Ελληνικά νιάτα». Στο τέλος της τελετής ακούστηκε ο εθνικός ύμνος.[70]

Την πρώτη μέρα των εορταστικών εκδηλώσεων το 1949 έγιναν τα εγκαίνια για τη μετονομασία της Πλατείας Ομονοίας σε πλατεία Κωστή Παλαμά με την αποκάλυψη των μαρμάρινων εντειχισμένων πλακών στο χώρο μπαίνοντας στον Δημόσιο Κήπο από την Ν.Δ. πλευρά.[71]

Την Τρίτη, 22 Φεβρουαρίου η ώρα 6 μ.μ. εκφωνήθηκε ομιλία από τον λογοτέχνη και καθηγητή φιλολογίας του Κολλεγίου Πάφου, Αγησίλαο Βορεάδη, στο κινηματοθέατρο «Αττικόν» με θέμα: «Ο Παλαμάς στον Στίχο και στην Πρόζα…Συμβολή και Φως». Στην

---

[68] *Ακρόπολις,* Αθήνα 3 Μαρτίου 1949.

[69] Ποίημα του Κωστή Παλαμά το οποίο έγραψε για τους πρώτους *σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες οι οποίοι αναβίωσαν το 1896 στην Αθήνα και μελοποιήθηκαν από τον Κερκυραίο συνθέτη Σπυρίδωνα Σαμάρα. 'Εκτοτε αποτελούν τον Ύμνο των Ολυμπιακών Αγώνων.*

[70] *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 22 Φεβρουαρίου 1949 και *Έθνος*, Λευκωσία 22 Φεβρουαρίου 1949.

[71] Γεώργιος. Ηλιάδης, *Ο Παλαμάς και η Πάφος,*Πάφος-Κύπρος 1981*, σ.8.*

αρχή έγινε ιεροτελεστία από τον Μητροπολίτη συμπαραστατουμένου του ιερού κλήρου. Αρχικά ακούστηκε ο ύμνος της Σχολής από χορωδία και μετά απαγγέλθηκαν και εψάλησαν μελοποιημένα παλαμικά ποιήματα από καθηγητές και μαθητές των μεγαλυτέρων τάξεων του Κολλεγίου Πάφου. Τη χορωδία του Κολλεγίου διηύθυνε η μουσικός Ελένη Δημητρίου. Ο Σόλων Έκτορος ένας από τους τελειόφοιτους του κολλεγίου εξήρε το έργο του ποιητή. Στη γιορτή παρέστησαν εκτός από τον Μητροπολίτη και το ιερατείο της πόλεως, ο Δήμαρχος Χρ, Γαλατόπουλος και πολύς κόσμος. Η όλη εκδήλωση έκλεισε με τον Εθνικό Ύμνο.[72]

Την τρίτη ημέρα των Παλαμικών γιορτών, Πέμπτη 24 Φεβρουαρίου, έγινε στην αίθουσα της Δημοτικής Βιβλιοθήκης στις 5 μ.μ. φιλολογικό μνημόσυνο του ποιητή, το οποίο διοργάνωσε ο Δήμος Πάφου. Παρέστηκαν ο Μητροπολίτης Πάφου ο Ηγούμενος της Μονής Αγίου Νεοφύτου συνοδευόμενος από μοναχούς της Μονής, το ιερατείον της πόλης και πλήθος κόσμου. Εισηγητική ομιλία εκ μέρους του Δήμου έκανε ο γιατρός Αντωνάκης Σωτηράκης και ο γνωστός μελετητής του παλαμικού έργου Φίλων Παυλίδης μίλησε με θέμα; «Το αντίκρισμα του παλαμικού έργου». Ο Δήμαρχος Πάφου προκήρυξε τότε το ετήσιο Παλαμικό Διαγωνισμό για τους μαθητές Μέσης Εκπαίδευσης με έπαθλο δέκα λίρες, ποσό αρκετά μεγάλο για την εποχή, στην αρτιότερη παλαμική έκθεση τελειόφοιτου Σχολών Μέσης Εκπαίδευσης. Ακούστηκαν απαγγελίες ποιημάτων και υπό τη διεύθυνση του Αρτέμη Αστραίου μελοποιημένα ποιήματα του ποιητή. Ο Γιαννάκης Αγρότης, μετέπειτα Δήμαρχος Πάφου και ο Αγ. Βορεάδης, απάγγειλαν ποιήματα του Παλαμά. Εισηγητής της όλης γιορτής ήταν ο καθηγητής του Γυμνασίου Πάφου Χριστόδουλος Παπαϊωάννου. Ο Εθνικός Ύμνος έκλεισε για ακόμη μια φορά και τις εκδηλώσεις της μέρας αυτής. [73] Την αίθουσα κοσμούσε η σημαία την οποία είχαν δωρίσει τα Δωδεκάνησα στο Δήμο Πάφου και πάνω σ' αυτή ήταν η φωτογραφία του ποιητή δαφνοστεφανωμένη.[74]

Στις 26 Φεβρουαρίου με πρωτοβουλία και πάλι του Δημάρχου Πάφου οργανώθηκε στις αίθουσες της Δημοτικής Βιβλιοθήκης «Παλαμική Γιορτή». Κατά τη διάρκειά της ο Δήμαρχος αναφέρθηκε στην έναρξη εράνου για την ανέγερση της προτομής του Παλαμά και διαβάστηκε η έκθεση της κριτικής επιτροπής του πρώτου διαγωνίσματος για το «Παλαμικό Βραβείο» που το πήρε ο τότε μαθητής και μετέπειτα Γυμνασιάρχης του Α΄

---

[72] *Ελευθερία*, Λευκωσία 23 Φεβρουαρίου 1949 και *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 25 Φεβρουαρίου 1949.

[73] *Έθνος,* Λευκωσία 25 Φεβρουαρίου 1949 , *Έθνος,* Λευκωσία 23 Φεβρουαρίου και *Ελευθερία,* Λευκωσία 26 Φεβρουαρίου 1949.

[74] *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 26 Φεβρουαρίου 1949.

Γυμνασίου Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ κ. Χρύσανθος Κακογιάννης . Τα δεύτερο το πήρε η μαθήτρια Κωνσταντία Παπαδοπούλου.[75]

Την Κυριακή, 27 Φεβρουαρίου, έληξαν οι πρώτες αυτές Παλαμικές γιορτές. Τη μέρα αυτή έγινε εκκλησιαστικό μνημόσυνο για τον Παλαμά στον Καθεδρικό ναό του Αγίου Θεοδώρου. Επιμνημόσυνο λόγο είπε ο Αγαθοκλής Αστραίος και ο Μητροπολίτης εξήρε τη σημασία των Παλαμικών γιορτών. Το βράδυ της ίδιας μέρας έγινε εκδήλωση στο κινηματοθέατρο «Αττικόν». Σ' αυτή μίλησε ο Δήμαρχος Πάφου Χρ, Γαλατόπουλος με θέμα: «Ο μεγάλος εθνικός μας ποιητής Κωστής Παλαμάς - η ζωή και το έργο του». Η ομιλία του ενθουσίασε τους παρευρισκομένους και διακοπτόταν συχνά από παρατεταμένα χειροκροτήματα. Απαγγέλθηκαν επίσης χαρακτηριστικά ποιήματα του παλαμικού έργου από τους Νίκο Βασιλειάδη, Νεόφυτο Παπαγεωργίου και Μάρκο Τορναρή. Χορωδία του Ελληνικού Γυμνασίου υπό τη διεύθυνση του Σάββα Κουπάτου εκτέλεσε μελοποιημένα ποιήματα του Παλαμά. Εισηγητής για την ανάλυση των ποιημάτων ήταν ο Γυμνασιάρχης Παύλος Παυλίδης. Εκτός από τον Μητροπολίτη Πάφου παρόντες από πλευράς κλήρου ήταν οι Ηγούμενοι Αγίου Νεοφύτου Λαυρέντιος και Χρυσορροϊατίσης Επιφάνιος.[76]

Στις γιορτές της «Παλαμικής Εβδομάδας», ο Γαλατόπουλος προσκάλεσε και τα παιδιά του ποιητή- την Ναυσικά και τον Λέανδρο – αλλά δεν μπόρεσαν να παραστούν. Η κόρη του ποιητή όμως απέστειλε επιστολή στον Γαλατόπουλο εκφράζοντας του τις ευχαριστίες της για τις εκδηλώσεις αυτές προς τιμή του πατέρα της.[77] Για την επιστολή αυτά γίνεται λόγος πιο κάτω.

5.4 Παλαμικές Γιορτές του 1950, 1951, 1952

Η Πάφος ήταν επίσης η πρώτη πόλη που από τις 20 Μαΐου του 1951, όταν έγιναν τα αποκαλυπτήριά της, ίδρυσε την προτομή του Παλαμά, μαστορεμένη από τον Αθηναίο γλύπτη Τόμπρο, καθηγητή της Σχολής Καλών Τεχνών, σε μάρμαρο Πεντέλης και έδωσε το όνομά του στην ομώνυμη Πλατεία. Πάνω στην προτομή χαράχτηκαν στίχοι από το Παλαμικό ποίημα Κύπρος. Κατά τη διάρκεια της «Παλαμικής Εβδομάδας» κατά το έτος 1950 άρχισε παλαμικός έρανος για την ανέγερση προτομής του ποιητή. Ο Δήμος Πάφου έδωσε ποσό 50 λιρών[78] και στα χέρια του Δημάρχου βρίσκονταν ήδη ακόμα 50 λίρες για

[75] Ηλιάδης, *ό.π,. σ.10.*
[76] *Ελευθερία*, Λευκωσία 26 Φεβρουάριος 1949 και *Έθνος ,Λευκωσία* 26 Φεβρουαρίου 1949.
[77] Σωτηριάδης, *ό.π,. σ.221.*
[78] *Αρχείο Δήμου Πάφου , Πρακτικά Συνεδριάσεων1950, 4* Φεβρουαρίου 1950.

τον ίδιο σκοπό. [79] Η αξία της βασικά καλύφθηκε από παγκύπριους εράνους άλλα το μεγαλύτερο ποσό το προσέφερε η Πάφος.

Τα αποκαλυπτήρια της προτομής του Παλαμά τελέστηκαν πανηγυρικά στις 20 Μαΐου του 1951 από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο με την ευκαιρία των Παγκυπρίων Αγώνων. Ο Γαλατόπουλος εκφώνησε για ακόμη μία φορά έναν από τους χειμαρρώδεις και γεμάτους ρητορισμό λόγους του και κάλεσε τον Αρχιεπίσκοπο να αποκαλύψει την προτομή. Στην τελετή ακούστηκαν επίσης απαγγελίες ποιημάτων του Παλαμά και ψάλληκε ο Εθνικός και ο Ολυμπιακός Ύμνος. Η τελετή αυτή πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια μιας άλλης μεγάλης πολιτιστικής εκδήλωσης αφού στην Πάφο διεξάγονταν από τις 19 Μαΐου του 1951 οι ΛΖ΄ Παγκύπριοι Αγώνες.

Ο Δήμος Πάφου διοργάνωσε επίσης την ίδια αυτή χρονιά κατά τη διάρκεια της «Παλαμικής Εβδομάδας» το Α΄ Παλαμικό διαγώνισμα το οποίο έλαβε χώρα στην αίθουσα της Δημοτικής Βιβλιοθήκης. Το βραβείο αυτό καταργήθηκε από τους διαδόχους του μετά το θάνατό του αλλά η Ελληνική Πρεσβεία ανέλαβε τη συνέχισή του και μάλιστα με μεγαλύτερα ποσά.

Στις 4 Μαρτίου του 1951 έγινε στη Δημοτική Βιβλιοθήκη, η *Παλαμική Γιορτή* του έτους αυτού και ύστερα από εισαγωγική ομιλία του Γαλατόπουλου, μίλησε μετά από πρόσκληση ο γνωστός λογοτέχνης Νίκος Κρανιδιώτης με θέμα «Ο Παλαμάς και η εποχή του». Στις 20 Μαΐου του 1951, τη δεύτερη μέρα των Παγκυπρίων αγώνων που τη χρονιά αυτή διεξάγονταν στην Πάφο, με την παρουσία της Ιερής Συνόδου, των επισήμων και πλήθος κόσμου έγιναν τα αποκαλυπτήρια της προτομής του Παλαμά.

Στις 10 Φεβρουαρίου του 1952, χάρη στην παρουσία στην Κύπρο του Στρατή Μυριβήλη, οργανώθηκε «Παλαμική Γιορτή» που θεωρήθηκε σαν η έναρξη της εβδομάδας των Παλαμικών Εκδηλώσεων. Ύστερα από την εισαγωγική ομιλία του Δημάρχου μίλησε ο Μυριβήλης με θέμα: « Η πρώτη και τελευταία λάμπα του Κ. Παλαμά» που άφησε άριστες εντυπώσεις. Το έτος αυτό ήταν κατά τον καθηγητή Γιώργο Ηλιάδη[80] γόνιμο από την άποψη των Παλαμικών Εκδηλώσεων. Χάρη επίσης στην άφιξη δύο προσωπικοτήτων από την Ελλάδα του διακεκριμένου μουσουργού και Ακαδημαϊκού Μανώλη Καλομοίρη και της γνωστής συγγραφέως από το έργο της «Κύπρος», Αθηνάς Ταρσούλη, οργανώθηκαν από το Δήμο Πάφου δύο ομιλίες από τους δύο αυτούς επισκέπτες για το Παλαμικό έργο.

---

[79] Ηλιάδης, *ό.π,. Πρόλογος.*
[80] Ηλιάδης, *ό.π,. σ.11-12.*

5.5 Ο εθνικός και πνευματικός ρόλος των Παλαμικών γιορτών

Σ΄ ολόκληρη την Κύπρο είχε γίνει γνωστό ότι διοργανώνονταν παλλαϊκές γιορτές στη μνήμη του Κωστή Παλαμά. Το γενικό αίσθημα ήταν ότι θα στέφονταν με επιτυχία και θα έδιναν εξαιρετική αίγλη στην ιδιαίτερη πατρίδα της Αφροδίτης. Πολλοί θεωρούσαν ότι η ακτινοβολία τους θα έπρεπε να ξυπνήσει από τον λήθαργο στον οποίο περιέπεσαν τους πνευματικούς ηγέτες και τους παράγοντες άλλων πόλεων, οι οποίοι μιμούμενοι το παράδειγμα της Πάφου και της Λευκωσίας, που διοργάνωνε μέσω του Παγκυπρίου Γυμνασίου, παρόμοιες πνευματικές εκδηλώσεις, για να τιμήσει διάφορους κορυφαίους εκπροσώπους της Ελληνικής διανόησης, θα έπρεπε να κινήσουν το ενδιαφέρον του λαού προς τα εθνικά και πνευματικά ζητήματα, σε μια εποχή πεζή και υλιστική.[81] Χαρακτηριστικά αναφέρει, η εφημερίδα *Έθνος* σε ανταπόκριση από την Πάφο μετά τη λήξη των Παλαμικών γιορτών; «Με την εορτήν ταύτην έκλεισεν εφέτος *η Εβδομάς Κωστή Παλαμά* εις την Πόλιν μας ήτις αποτέλεσε μίαν πραγματικώς ωραίαν Εθνικήν και Πνευματικήν προσπάθειαν».[82]

Η εφημερίδα *Ελευθερία,* στις 22 Φεβρουαρίου, τονίζει σε ανταπόκριση από την Πάφο τον αγωνιστικό παλμό και το ελληνικό χρώμα που δόθηκαν στις πρώτες αυτές παλαμικές γιορτές ενώ το νησί τελούσε κάτω από τον αγγλικό ζυγό. Αναφέρει: «Εις ατμόσφαιραν παλομένην από Ελληνικό χρώμα ήρχισε χθες η *Εβδομάς Παλαμά.* Κατά την τελετή εξεφώνησε παλμώδη πατριωτικήν ομιλίαν ο Δήμαρχος Πάφου, εψάλη ο *Ολυμπιακός Ύμνος* του Παλαμά υπό της χορωδίας του Γυμνασίου, απηγγέλθη το Παλαμικόν τραγούδι *Και τ΄άγαλμα αγωνίστηκα* υπό του μαθητή Τάκη Γ. Παναγίδη και τέλος ο Μητροπολίτης Πάφου έδωσε το σύνθημα ζητοκραυγών υπέρ της Ενώσεως και του Ελληνικού Έθνους».[83]

Αξίζει να αναφερθεί ότι ο Παλαμάς και σε άλλες πόλεις, όπως στη Λευκωσία, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, ενέπνεε παρόμοιες εκδηλώσεις τιμής χωρίς όμως να εκλαμβάνουν την αίγλη και το μεγαλείο των εορταστικών αυτών ημερών κατά την «Εβδομάδα Παλαμά» στην Πάφο. Για παράδειγμα η Εφημερίδα *Έθνος* αναφέρει ότι την Κυριακή (27 Φεβρουαρίου 1949) στις αίθουσες του Συλλόγου Αμμοχώστου «Ανόρθωσις», θα τελούνταν φιλολογικό μνημόσυνο για την επέτειο του θανάτου του ποιητή, το οποίο θα περιλάμβανε ομιλία και απαγγελίες ποιημάτων του ποιητή από μέλη του Λυκείου Ελληνίδων Αμμοχώστου. [84]

---

[81] *Έθνος*. Λευκωσία 20 Φεβρουαρίου 1949.
[82] *Έθνος*. Λευκωσία 1 Μαρτίου 1949.
[83] *Ελευθερία,* Λευκωσία 22 Φεβρουαρίου 1949.
[84] *Έθνος*, Λευκωσία 23 Φεβρουαρίου 1949.

Τον Ιανουάριο του 1949, όταν έγινε σύσκεψη παραγόντων στη Βιβλιοθήκη Πάφου για καταρτισμό του προγράμματος της πρώτης επίσημα καθιερωμένης «Εβδομάδας Παλαμά», ένας από τους πρώτους στόχους για τους οποίους ο Δήμος καθιέρωσε τις Γιορτές αυτές, όπως ανέφερε και σχετική ανακοίνωση, ήταν να γίνει η εβδομάδα αυτή συνείδηση στην ψυχή του λαού και αυτό θα γινόταν κατορθωτό με την εκλαΐκευση του Παλαμικού έργου. Ο δεύτερος στόχος ήταν να αντλήσει ο λαός της Πάφου, από τις Παλαμικές γιορταστικές εκδηλώσεις, καινούριες δυνάμεις και νέα ερεθίσματα σαν υπόδουλος λαός για τον απελευθερωτικό αγώνα που ήταν έτοιμος να διεξάγει.[85]Ετσι κατάφερε να δώσει στις Παλαμικές γιορτές ένα μακρόπνοο περιεχόμενο.

Για τη σημασία επίσης των Παλαμικών εκδηλώσεων αλλά και για τα κίνητρα που οδήγησαν στην πραγματοποίησή τους, είναι χαρακτηριστική η απάντηση που έδωσε στο δικαστήριο όταν βρέθηκε κατηγορούμενος γιατί δήθεν μίλησε χωρίς άδεια κατά τη διάρκεια των εκδηλώσεων αυτών και μετέτρεψε μια λογοτεχνική εκδήλωση σε πολιτική συγκέντρωση. Όπως είπε ζήτησε άδεια γιατί δεν μπορούσε να είναι μόνο φιλολογική η ομιλία του αφού ο Παλαμά: «ως Εθνικός Ποιητής αγκαλιάζει με το Έργο του τους αγώνας του Ελληνισμού δια μέσου των αιώνων, αγώνας απελευθερωτικούς δια την ελευθερίαν και την επιβίωσιν του. Ο Κυπριακός Ελληνισμός είναι τμήμα του όλου Ελληνισμού και μιλώντας δια τους αγώνας του Ελληνισμού, αναγκαστικώς θα ομιλούσα και δια τους αγώνας του Κυπριακού Ελληνισμού, δια την ελευθερίαν του…… Ο ίδιος ο κ. Αστυνόμος εγνώριζε καλά, πολύ καλά μάλιστα, ότι ο Παλαμάς είναι ο αντιπροσωπευτικότερος τύπος του Έλληνος Εθνικού ποιητού και ότι ο Παλαμάς για μας είναι σχεδόν ότι είναι ο Κίπλιγκ για τους Άγγλους. Ο Κίπλιγκ είναι βεβαίως ο αντιπροσωπευτικότερος τύπος του Άγγλου ποιητού ο οποίος ενσαρκώνει το πνεύμα του Βρετανικού Ιμπεριαλισμού, ενώ ο Παλαμάς είναι ο Εθνικός Ποιητής ο οποίος ενσάρκωσε με την Ελληνολατρεία του τους θριάμβους και τας πτώσεις του Ελληνισμού δια μέσου των αιώνων.»[86] Σχεδόν ολόκληρο το δικηγορικό σώμα της Πάφου προθυμοποιήθηκε να αναλάβει την υπεράσπισή του στο δικαστήριο. Ο Τούρκος δικαστής Βετάς Νερβίς, τον απάλλαξε από τις κατηγορίες.[87]

Ο στενός φίλος και συνεργάτης του, Αντώνης Σωτηριάδης, ο οποίος πολλές φορές συμμετείχε και ο ίδιος ως ομιλητής στις γιορτές αυτές, δίνει ξεκάθαρα τα κίνητρα για την καθιέρωσή τους αναφέροντας: «ο Γαλατόπουλος έκαμε ακόμα και κάτι άλλο σημαντικό και σπουδαίο δηλ. κατάφερε να συνδέσει την πόλη του πιο στενά με την Ελλάδα, καθιερώνοντας στην Πάφο τις Παλαμικές Γιορτές και το Παλαμικό Βραβείο φέρνοντας

[85] Ηλιάδης, *ό.π,. σ.8.*
[86] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος,23 Απριλίου 1949 σ.1.
[87] Χρυσάνθου, ό.π. σ.95.

έτσι τον μεγάλο ποιητή της Φυλής στην Πάφο. Και ο σκοπός βέβαια που καθιέρωσε αυτές τις γιορτές, δεν ήταν μόνο να γνωρίσει ο λαός το έργο του ποιητή, αλλά και για στενότερη σύνδεση με την Ελλάδα, κι ακόμα και για τόνωση του εθνικού φρονήματος του λαού». [88]

5.6 Σχέση Παλαμά με Κύπρο

Ο Πάτροκλος Σταύρου Υφυπουργός παρά τω προέδρω, σε μια διάλεξή του στην Πάφο, στις 20 Μαρτίου του 1966 με την ευκαιρία της Παλαμικής γιορτής, αποκαλύπτει μιαν άγνωστη πτυχή του Παλαμά που περισσότερο από κάθε άλλο ποιητή ή πεζογράφο ασχολήθηκε με την Κύπρο, συγκινήθηκε με τις κακουχίες του λαού της και τραγούδησε το νησί όσο κανένας άλλος. Αναφέρθηκε στο ποίημα του Παλαμά *Κύπρος*, που είναι ένας ύμνος προς το νησί και το οποίο το απάγγειλε ο ίδιος ο ποιητής στον Φιλολογικό Σύλλογο *Παρνασό*, τον Απρίλη του 1901, με την ευκαιρία της επίσκεψης μιας ομάδας Κυπρίων στην Αθήνα για τη διοργανωθείσα εκεί κυπριακή έκθεση. Ο Παλαμάς πρόσφερε το χειρόγραφο του ποιήματος αυτού στον Ν. Κλ. Λανίτη αμέσως μετά την απαγγελία του και ο Λανίτης το χάρισε στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Πάφου το 1951, όπου και φυλάσσεται εκεί.[89]

5.7 Η ιδιαίτερη συμβολή του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου στην καθιέρωση των Παλαμικών Γιορτών και πώς αυτή τεκμηριώνεται

Ο Αντώνης Σωτηριάδης με αφορμή την έκδοση του βιβλίου του «Ο Χριστόδουλος Γαλατόπουλος και ο Κωστής Παλαμάς», σε άρθρο του στην εφημερίδα *Έθνος,* στις 17 Σεπτεμβρίου 1968, θέλοντας να δείξει ότι εμπνευστής των εορτών αυτών ήταν ο Γαλατόπουλος και δεν αποφάσισε μόνο του το Δημοτικό Συμβούλιο της Πάφου για την καθιέρωσή τους, παραθέτει μια επιστολή της κόρης του Παλαμά Ναυσικάς, όπου εκφράζει προσωπικά στον Γαλατόπουλο, τις θερμές ευχαριστίες της για τις εκδηλώσεις της «Παλαμικής Εβδομάδος» και όπου χαρακτηρίζει την Κύπρο «πρώτη μεσ' τις πρώτες» που τίμησαν την μνήμη του πατέρα της. Αυτούσια η επιστολή παρατίθεται πιο κάτω[90]:

---

[88]Σωτηριάδης, ό.π., σ.113.
[89] *Ελευθερία,* Λευκωσία 17 Σεπτεμβρίου 1968.
[90] Αντ. Σωτηριάδης, « Ο Χριστόδουλος Γαλατόπουλος και ο Κωστής Παλαμάς»,Εφ. *Ελευθερία,* Λευκωσία 17 Σεπτεμβρίου 1968.

«Φίλε Κύριε Γαλατόπουλε,

Αργοπορημένοι ερχόμεθα, ο αδελφός μου και εγώ, να σας εκφράσωμεν την χαρά μας, την ευγνωμοσύνη μας, την αγάπη μας, για το «ωραίο πολύπαθο νησί» σας και τους ευγενικούς κατοίκους του. «Η αγνή ψυχή δεν έσβυσε!»!...

Και κάθε χρόνο στις 27 και 28 του Φλεβάρη, έρχεται η Κύπρος, πρώτη μεσ' τις πρώτες να τιμήση την μνήμη του ποιητή.

Πόσο μας συγκίνησαν οι εκδηλώσεις της «Παλαμικής Εβδομάδος» δεν είναι ανάγκη να σας το είπωμεν.

Θέλομεν ακόμη μια φορά, να μας συγχωρέσετε για την αργοπορία μας, και να δεχθήτε με τις θερμές ευχαριστίες μας, την έκφραση των φιλικωτάτων αισθημάτων μας.

Υ.Γ- Ο αδελφός μου απουσιάζει αυτή τη στιγμή από τας Αθήνας. Σας γράφει με το δικό μου χέρι».

Χωρίς αμφιβολία κύριος εμπνευστής και διοργανωτής των εορτών ήταν ο εθνικός αγωνιστής και ποιητής Γαλατόπουλος αφού η αγωνιστική φύση του θεώρησε τις «Παλαμικές Γιορτές» το έναυσμα νέων αγώνων για την απελευθέρωση της Κύπρου και την Ένωσή της με την Ελλάδα. Την άρρητη όμως φανερή πρόθεσή του εύκολα αντιλήφθηκαν οι Άγγλοι οι οποίοι τον συνέλαβαν και τον οδήγησαν στο δικαστήριο με τη σοβαρότερη κατηγορία ότι μετέτρεψε την πολιτιστική γιορτή σε πολιτική εκδήλωση.

Τα ακριβή γεγονότα της εκδίκασης αυτών των υποθέσεων τα παρουσιάζει η εφημερίδα *Ελευθερία* αναφέροντας μεταξύ άλλων ότι ο εθνικός παλμός που διακατείχε τους συμμετέχοντες στις πρώτες αυτές εκδηλώσεις για τον Παλαμά ενώ η Κύπρος βρισκόταν υπό τον αγγλικό ζυγό, εξώθησε τις αγγλικές αποικιοκρατικές αρχές να καταθέσουν δυο μηνύσεις εναντίον του Γαλατόπουλου, κατά τη διάρκειά τους και να οδηγηθεί στο δικαστήριο στις 17 Μαρτίου. Σύμφωνα με την εφημερίδα *Ελευθερία* της 18ης Μαρτίου, 1949, ο Γαλατόπουλος παρουσιάστηκε στο επαρχιακό δικαστήριο στις 17 Μαρτίου ενώπιον του Επαρχιακού Δικαστή Βεντάντ Ντερβίς. Οι κατηγορίες ήταν ότι παρέβηκε τους όρους της άδειας που του δόθηκε από τη Διοίκηση για να οργανώσει τελετή στην αίθουσα της Δημοτικής Βιβλιοθήκης στη μνήμη του Κωστή Παλαμά. Σύμφωνα με το κατηγορητήριο η τελετή άρχισε στις 6 μ.μ. ενώ έπρεπε να αρχίσει μια ώρα νωρίτερα και ο Γαλατόπουλος μίλησε χωρίς άδεια. Το απόγευμα άρχισε η εκδίκαση άλλης υπόθεσης σύμφωνα με την οποία ο Γαλατόπουλος κατηγορήθηκε ότι σε ομιλία του στις 20 Φεβρουαρίου, κατά τα αποκαλυπτήρια των Παλαμικών πλακών, αναφέρθηκε σε θέματα που αντιβαίνουν τους όρους της άδειας που του δόθηκε, λέγοντας ότι οι επιγραφές

χαράχτηκαν από υπόδουλο Κύπριο γλύπτη «και θα το διατυμπανίζωμεν μέχρι των θυρών του Μπέβιν,[91] ώστε ν' ακουσθή εις την βάρβαρον πατρίδα του και τα παρδαλά σκυλιά του».[92] Την υπεράσπιση του Γαλατόπουλου ανέλαβε η αφρόκρεμα του δικηγορικού σώματος. Ο Τούρκος δικαστής υπερέβη τις πολιτικές και θρησκευτικές προκαταλήψεις, παρέμεινε στα νομικά πλαίσια της υπόθεσης και αθώωσε τον δήμαρχο.[93] Άλλωστε ήταν τόση η δημοτικότητά του που παρόλα τα προβλήματα που δημιουργούσε στο αποικιακό καθεστώς δεν μπορούσαν τόσο εύκολα να τον θέσουν υπό έλεγχο.

5.8 Ο αντίκτυπος και η συνέχεια των Παλαμικών εκδηλώσεων

Ο Γαλατόπουλος ήταν ένας πραγματικός λάτρης και θαυμαστής του Παλαμικού έργου και ο ίδιος επηρεάστηκε σημαντικά στα ποιήματά του από τον Παλαμά. Ξεκινώντας από τη μεγάλη του αγάπη για τον Παλαμά και το έργο του, καθιέρωσε τις ετήσιες Παλαμικές γιορτές που σήμερα αποτελούν παράδοση για την Πάφο. Όταν καθιερώνονται οι Παλαμικές γιορτές στην Πάφο, η Κύπρος διένυε μια περίοδο κατά την οποία το αίτημα των Ελλήνων Κυπρίων για ένωση του νησιού με την Ελλάδα βρισκόταν σε έξαρση.

Για τον αγωνιστή επομένως και ένθερμο υποστηρικτή της απελευθέρωσης της Κύπρου και της Ένωσής της με την Ελλάδα, το γεγονός αυτό δεν ήταν απλώς ένα ορόσημο στην πολιτιστική ζωή και στην αναβάθμιση της Πάφου αλλά παράλληλα μια πράξη αναθέρμανσης και αναζωογόνησης της Ελληνικής συνείδησης των Παφιτών, μια δυναμική ανασύνδεση με την Μητέρα Πατρίδα.[94]

Η Μεγάλη Ιδέα που αντιπροσωπεύεται στην παλαμική ποίηση συγκινούσε τότε τους Κύπριους. Βαθειά Έλληνας και μεγαλοϊδεάτης ο Γαλατόπουλος υιοθέτησε τη μορφή και το έργο του Παλαμά για να υλοποιήσει με πνευματικό τρόπο τα βαθειά του πνευματικά και εθνικά «πιστεύω», γιατί για τον Γαλατόπουλο πολλά μπορούν να λεχθούν αλλά ίσως η πιο εύστοχη παρατήρηση να είναι ότι συνδύαζε τη θεωρία με την πράξη.[95]

Η ιερή φωτιά που άναψε στην Πάφο μεταδόθηκε κατά το χρόνο έναρξης των Παλαμικών εκδηλώσεων και σε άλλες πόλεις. Στην Αμμόχωστο με πρωτοβουλία της «Ανόρθωσης»

---

[91] Βρετανός πολιτικός και συνδικαλιστής ηγέτης, προσωπικότητα του κόμματος των Εργατικών, υπουργός Εξωτερικών της χώρας του κατά την κρίσιμη περίοδο 1945 - 51, και ένας από τους πρωτεργάτες της Δυτικής Συμμαχίας και της ίδρυσης του ΝΑΤΟ.

[92] *Ελευθερία*, Λευκωσία 18 Μαρτίου 1949.

[93] Γαλατόπουλος, «Στις φλόγες του..», σ.55.

[94] Στο ίδιο, σ.54.

[95] *Σημερινή*, Λευκωσία 26 Μαΐου 1986.

τελέσθηκε φιλολογικό μνημόσυνο του Παλαμά στη λέσχη της «Ανορθώσεως» και στην Κερύνεια τελέστηκε παρόμοιο μνημόσυνο στο εκεί Γυμνάσιο. [96]

Η οργάνωση της «Εβδομάδας Παλαμά» στα 1949, με την καθιέρωση των «Παλαμικών Γιορτών» έδωσε την ευκαιρία στους πνευματικούς ανθρώπους του τόπου, σε δασκάλους, καθηγητές, γιατρούς και δικηγόρους, να καταπιαστούν εντονότερα με τη μελέτη του Παλαμικού έργου. Οι Παλαμικές γιορτές αποτέλεσαν το έναυσμα για ποιητική δημιουργία, με επίκεντρο τον Κωστή Παλαμά έδωσαν την έμπνευση να μελοποιηθούν στίχοι του ποιητή και πρόσφεραν βήμα για νέους καλλιτέχνης και δημιουργούς στη λογοτεχνία και τη μουσική. Η καθιέρωση δε του «Παλαμικού διαγωνίσματος» συνέβαλε στην τόνωση του ενδιαφέροντος των μαθητών και στην ευγενική άμιλλα. Έτσι, οι συνθήκες αυτές δημιούργησαν το κατάλληλο κλίμα ώστε για ένα στενό κύκλο πνευματικών ανθρώπων το Παλαμικό έργο έγινε βίωμά τους. Η Πάφος την περίοδο εκείνη έπασχε από ένα είδος Παλαμολατρείας. Κανείς επίσης δεν μπορεί να αρνηθεί το γεγονός ότι οι γιορτές αυτές προσέδιδαν στην Πάφο μεγάλη αίγλη, γιατί την καθιστούσαν τη μοναδική πόλη σε όλο τον ελληνισμό που δημιουργούσε παράδοση με τις Παλαμικές Γιορτές.

Η πρώτη αυτή προσπάθεια του Γαλατόπουλου δεν έμεινε χωρίς συνέχεια και έτσι *Παλαμικές γιορτές* οργανώθηκαν στην Πάφο και το 1950, το 1951 (οπότε έγιναν και τα αποκαλυπτήρια προτομής του Παλαμά, έργο του γλύπτη Μιχάλη Τόμπρου, από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, στις 20 Μαΐου (για την ανέγερση της προτομής φρόντισε ο Γαλατόπουλος διεξάγοντας παγκύπριο έρανο[97]), το 1952 (οπότε μεταξύ των ομιλητών περιλαμβανόταν ο λογοτέχνης *Στρατής Μυριβήλης* ενώ συμμετείχαν σε σχετικές εκδηλώσεις, μέσα στον ίδιο χρόνο, ο μουσουργός *Μανώλης Καλομοίρης* και η συγγραφέας *Αθηνά Ταρσούλη*), και αργότερα, έως το 1955. Τα επόμενα δυο χρόνια (1956, 1957) δεν οργανώθηκαν οι γιορτές κυρίως εξ αιτίας του ένοπλου απελευθερωτικού αγώνα. Επαναλήφθηκαν, με πρωτοβουλία του Φυσιολατρικού *Ομίλου Πάφου*, από το 1958 και εξής.

Κατά τις σύγχρονες αυτές εκδηλώσεις προς τιμή του Παλαμά , ύστερα από την καθιερωμένη γιορτή, ακολουθεί στέψη της προτομής του ποιητή με την παρουσία επισήμων και λαού.

Ο Γαλατόπουλος όπως έχει λεχθεί και πιο πάνω καθιέρωσε και το Παλαμικό Βραβείο, για τα σχολεία, το οποίο καταργήθηκε μετά το θάνατό του. Από το 1968 όμως ανέλαβε η Ελληνική Πρεσβεία να το απονέμει.

---

[96] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 26 Μαρτίου1949 σ.3.

[97] *Σημερινή,* Λευκωσία 26 Μαΐου 1986.

6.Η δημιουργία της Δημοτικής Βιβλιοθήκης

6.1 Ο Γαλατόπουλος και η ιδέα ύπαρξης Βιβλιοθήκης στην πόλη του

Η εφημερίδα *Πάφος* που εκδιδόταν από τον Λοΐζο Φιλίππου, ιδεολογικό και πολιτικό αντίπαλο του Γαλατόπουλου, γράφει στις 23 Μαΐου του 1946: «Κατά την παρελθούσαν Κυριακή ενώπιον πολυπληθούς συγκεντρώσεως πολιτών στις 5:30 μ.μ, έλαβον χώραν τα εγκαίνια της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Κτήματος, αφού έγινεν αγιασμός εκ μέρους του ιερατείου Κτήματος και προσευχή εκ μέρους του θρησκευτικού αρχηγού των Τούρκων Πάφου κ. Ντανά. Ο Δήμαρχος Πάφου κ. Χρ. Γαλατόπουλος εχαιρέτησε με ποιητικά λόγια την λειτουργία του νέου ιδρύματος και κατάλληλους προσφωνήσεις έκαμαν εκ μέρους του Γυμνασίου Πάφου ο κ. Παπαϊωάνου, εκ μέρους του Λυκείου ο κ. Λιασίδης, εκ μέρους των Αστικών σχολών ο κ. Αστραίος και εκ μέρους των Τουρκικών σχολείων ο Ζιχνή εφ. Η Πάφος εύχεται εις το νέον ίδρυμα ευδόκιμον σταδιοδρομίαν».[98] Έτσι χαιρέτησε ο πνευματικός κόσμος της Πάφου, ακόμα και οι πολιτικοί αντίπαλοί του, όπως ο προαναφερόμενος, την υλοποίηση της πρωτοβουλίας του Δημάρχου της να ιδρύσει Δημοτική Βιβλιοθήκη που θα αποτελούσε έναν πνευματικό φάρο σε μια εποχή που η Πάφος ήταν μια καθόλα παραμελημένη πόλη τόσο πολιτιστικά όσο οικονομικά και κοινωνικά.

Ο Γαλατόπουλος ως άνθρωπος του πνεύματος και του πολιτισμού φρόντισε να αποκτήσει πρώτα η Πάφος Δημοτική Βιβλιοθήκη. Οι προσπάθειές του άρχισαν αμέσως μετά την εκλογή του το 1943 και η οικοδόμησή της, το 1944. Δύο χρόνια μετά, το 1946 γίνονται πανηγυρικά τα εγκαίνιά της. Το νεοκλασικό αυτό στολίδι της Πάφου στοίχισε 3000 λίρες. Μερικοί έσπευσαν από την αρχή να τον κατηγορήσουν ότι φρόντισε για Δημοτική Βιβλιοθήκη ενώ η Πάφος δεν είχε ακόμα Δημαρχείο και είχε να αντιμετωπίσει πολλά άλλα σοβαρά θέματα. Ο Γαλατόπουλος όμως ήταν αποφασισμένος να επιμείνει στην απόφασή του, αφού θεωρούσε προτεραιότητα τον πολιτισμό. Πήρε έτσι ένα δωμάτιο της Βιβλιοθήκης και το έκανε γραφείο ώσπου να κτιστεί το δημοτικό μέγαρο.

Σε ομιλία του για τα εγκαίνια της Βιβλιοθήκης ανέφερε ότι όταν κανένας Δήμος στην Κύπρο δεν μπόρεσε τη δύσκολη αυτή περίοδο να κτίσει κανένα οικοδόμημα καινούργιο ή παρόμοιο με αυτό της Βιβλιοθήκης, η Πάφος πρέπει να είναι περήφανη για την ανέγερση ενός τέτοιου καλλιμάρμαρου Μεγάρου, κόσμημα για την πόλη του, που δεν το δώρισε κανένας πλούσιος ευεργέτης αλλά είναι αποτέλεσμα της προσφοράς άμεσης ή έμμεσης

[98] *Πάφος*, Πάφος 23 Μαΐου 1946.

του κάθε πλούσιου ή φτωχού, επιστήμονα ή εργάτη στο Δημόσιο Ταμείο. Χαρακτηριστικό κόσμημα στο τύμπανο των προπυλαίων του ήταν το αγαλματίδιο μια Κυπριακής Πτερωτής Νίκης, πατρικό και οικογενειακό κειμήλιο δικό του, που με άδεια από το Κυπριακό Μουσείο, παραχώρησε το συμβολικό αυτό δώρο για να συμβολίζει την πνευματική νίκη της πόλης του απέναντι στις άλλες κυπριακές πόλεις, η οποία μόνη αυτή είχει να επιδείξει ένα τέτοιο δημιούργημα που να συνδέει το αρχαίο ελληνικό παρελθόν με το τωρινό δύσκολο και αγωνιστικό παρόν. Περήφανος ο Γαλατόπουλος ανέφερε πως ο επισκέπτης της Πάφου μπαίνοντας από την Ανατολική της είσοδο θα αντικρίζει πια το λευκό αυτό οικοδόμημα με τον λιτό αρχαιοελληνικό ρυθμό, που δεν καθηλώνει με τον όγκο του αλλά με την αρμονία και την Ελληνικότητά του.[99]

Στην ίδια αυτή ομιλία, αναφέρθηκε στη φιλοδοξία του Δήμου, έχοντας τα οικονομικά μέσα κατά την περίοδο αυτής της πρώτης θητείας του ως δημάρχου, να αναμορφώσει την πόλη του, «να αλλάξει την όψη της και να χαρίσει σ΄ αυτήν το συμβολικό και ωραίο αυτό Αρχαϊκό σύμπλεγμα, των κλασικών Πιδάκων, των πυρφόρων Στηλών, και υπεράνω όλων το φωτολουσμένο τούτο Άδυτον της αιώνιας διανοήσεως, επιβλητικόν και καλιμάρμαρον…».[100]

Δικαιολογημένα είπε ο Γαλατόπουλος ότι η πόλη της Πάφου πρέπει να περηφανεύεται γιατί καμία άλλη κυπριακή πόλη δεν έχει να παρουσιάσει οικοδομήματα αυτού του ελληνικού ρυθμού σε μια προσπάθεια να συνδέσει το παρόν με το μεγάλο ελληνικό παρελθόν με τόση τέχνη και τόση ομορφιά, όπως και η Αθήνα. Πολλοί επισκέπτες ανέφερε ότι διαπιστώνουν αυτό το γεγονός ότι δηλαδή σπάνια μια τόσο μικρή ελληνική πόλη κοσμείται με τον αρχαίο αυτό ελληνικό ρυθμό. Ο κάθε συμπολίτης τους, ο κάθε φίλος ή πολιτικός αντίπαλος χαίρεται και νιώθει περηφάνια για τα ωραία αυτά έργα τα οποία όπως είπε; «παραδίδουμε στους μεταγενέστερους και αναμένουμε την ίδια χαρά να αισθανθούν, κάποτε, και εκείνοι οι πιο άξιοι από μας, που θα μας διαδεχτούν».[101]

Για τον Γαλατόπουλο η ύπαρξη Βιβλιοθήκης στην πόλη του θα συνέβαλλε στην πνευματική καλλιέργεια των νέων και στην απομάκρυνσή τους από τα ξένα ινστιτούτα και τα ξένα ιδρύματα, τα οποία καμουφλαρισμένα και με ύπουλα μέσα προσπαθούν να αλλοιώσουν το φυλετικό χαρακτήρα των Κυπρίων και να τους απομακρύνουν από τις ιστορικές τους παραδόσεις. Η Ελληνική και Τουρκική νεολαία πίστευε ότι θα μπορούν μέσα στη Βιβλιοθήκη που ήδη έχει εμπλουτιστεί με χιλιάδες τόμους και θα συνεχίσει να εμπλουτίζεται κάθε χρόνο, να αποκτούν σύνεση και σοφία. Προτροπή του Γαλατόπουλου

---

[99] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 25 Μαΐου, 1946 σ.2
[100] *Στο ίδιο,* σ.2.
[101] *Στο ίδιο,* σ.2.

προς τους συμπολίτες του ήταν να την περιβάλουν όλοι με αγάπη και στοργή αφού έτσι στηρίζουν το ωραιότερο και το επιβλητικότερο έργο του νεώτερου παφιακού πολιτισμού.[102]

Το έργο αυτό ήταν φανερό ότι το συνέδεσε με τις πολιτικές του απόψεις και τις εθνικιστικές του τάσεις αφού πίστευε στον αγώνα για απελευθέρωση και στην Ένωση με την Ελλάδα, τονίζοντας τη σπουδαιότητά του σαν μια επαναστροφή προς την ελληνική πηγή του ένδοξου αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, από όπου θα πάρουν τα κατάλληλα πνευματικά εφόδια για τον δικό τους αγώνα.

Η δημιουργία βεβαίως της Βιβλιοθήκης, όπως καταδεικνύουν και αναδημοσιεύσεις από ελλαδικά δημοσιογραφικά έντυπα της εποχή, στη *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, φανερώνει μια μόνο σκιαγραφία του εκπολιτιστικού έργου του Γαλατόπουλου.

6.2 Ιστορικό ανέγερσης της Βιβλιοθήκης, χώρος και δαπάνες

Ο χώρος στον οποίο ανεγέρθηκε η Δημοτική Βιβλιοθήκη θεωρήθηκε ο καταλληλότερος αφού βρισκόταν στην είσοδο της πόλης ώστε να γίνεται αμέσως αντιληπτή σε όσους την επισκέπτονταν.

Χαρακτηριστική για τη σπουδαιότητα που απέδιδε ο Γαλατόπουλος στο θέμα της ίδρυσης Δημοτικής Βιβλιοθήκης, ορμώμενος από την εσωτερική εκείνη παρόρμηση που τον καθιέρωσε ως ποιητή αλλά και πόσο ανιδιοτελώς το αντιμετώπιζε, ήταν η αρνητική απάντηση που έδωσε στην πρόταση του αντιδημάρχου Νετήμ Ρερζιαή και του Μουσταφά Αχμέτ Ρασίτ καθώς και όλου του Δημοτικού Συμβουλίου, λίγους μήνες μετά την εκλογή του στο αξίωμα του Δημάρχου, κατά τη συνεδρία του Δημοτικού Συμβουλίου στις 23/12/1943, να αυξηθεί η αποζημίωση που παρέχεται στο Δήμαρχο κατά 6 λίρες. Αφού ευχαρίστησε το Συμβούλιο πρόσθεσε ότι παρόλο που η εργασία του υπέστη κάποια καταστροφή από την εκλογή του στο δημαρχιακό αξίωμα, δεν αισθάνεται ακόμη την ανάγκη επί του παρόντος, της αύξησης της χορηγίας του και παρακαλεί το Συμβούλιο να εκχωρήσει την αύξηση αυτή στη «νεωστί Δημιουργημένη Δημοτική Βιβλιοθήκη» για την οποία πρώτη φορά γίνεται πρόνοια στο Δημοτικό Προϋπολογισμό, σε περίπτωση που υπάρχει πιθανότητα να υπάρξουν κατά το τέλος του έτους περισσεύματα. Αν συμβεί κάτι τέτοιο στο τέλος του χρόνου, θα αυξηθεί το κονδύλι για τη Δημοτική Βιβλιοθήκη από 56 λίρες που ανεγράφησαν αρχικά σε 72 λίρες και θα μπορεί να ανέλθει σε 128 λίρες με ειδική μελλοντική έγκριση. Ο Δρ.Εγιούπ εκ μέρους των Τούρκων εξέφρασε την

[102] *Στο ίδιο,* σ.2.

συγκίνηση και την ευαρέσκειά του για τον ειλικρινή και ομόφωνο τρόπο με τον οποίο λύθηκαν όλα τα ζητήματα. [103]

Επιπλέον οι μελετητές του έργου του Παγκόσμιου Άσματος, Μιχάλης Πιερής και Σταματία Λαουμτζή στην εισαγωγή του βιβλίου *Χριστόδουλος Γαλατόπουλος, Παγκόσμιον Άσμα,* αναφέρουν ότι ο ποιητής είχε αρνηθεί να ανεγερθεί πρώτα το Δημαρχιακό Μέγαρο, όπως απαιτούσαν οι συνεργάτες του κι έδωσε προτεραιότητα στην ανέγερση του υπέροχου νεοκλασικού κτιρίου που στεγάζει τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Πάφου. Όταν δε ερωτήθηκε τι θα γίνει με το επείγον θέμα του γραφείου του Δήμαρχου αυτός απάντησε ότι κάποιο γραφείο στη Βιβλιοθήκη ελπίζει να του δοθεί προσωρινά. Και πραγματικά, όταν τέλειωσε η Βιβλιοθήκη, ο Γαλατόπουλος μετέτρεψε ένα δωμάτιο σε γραφείο του Δημάρχου και έτσι βρισκόταν συνεχώς στον αγαπημένο του χώρο.[104]

Στη συνεδρία του το Δημοτικό Συμβούλιο στις 30 Δεκεμβρίου 1944, αποφάσισε πως η Δημοτική Βιβλιοθήκη θα ανεγερθεί με υπόδειξη του Δημοτικού Μηχανικού στο χώρο της Πλατείας Μεταξά και τα διάφορα έργα που ανακοινώθηκαν σχετικά με τον προϋπολογισμό θα διεκπεραιώνονταν αναλόγως των εσόδων του Δήμου.[105] Σύμφωνα δε με αναφορά της εφημερίδας *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*[106] αφού συμπληρώθηκε η αγορά των αναγκαίων υλικών άρχισε στις 20 Απριλίου του 1945 η ανέγερσή της. Η ίδια εφημερίδα σε φύλο της στις 28 Απριλίου 1945 αναφέρει: «Ελπίζεται ότι σε εντός 2-3 μηνών η πόλις μας θ΄αποκτήσει το μέγαρον της Δημοτικής Βιβλιοθήκης της με ρυθμόν προπυλαίων κλασικόν, με μεγάλας αιθούσας δια συγκεντρώσεις και διαλέξεις, και με αρκετά βιβλία, τα οποία, φροντίζει ο Δήμος και προμηθεύεται εν τω μεταξύ».[107]

Κατά δε τον επόμενο χρόνο κατά τη συνεδρία στις 27 Δεκεμβρίου 1945 όταν συζητείται και καταρτίζεται ο προϋπολογισμός του 1946, αφού λαμβάνονται ορισμένες αποφάσεις λόγω των έκτακτων επιβαρύνσεων τις οποίες υφίσταται ο Δήμαρχος για έξοδα παραστάσεων, ψηφίζεται κονδύλι 66 λιρών για να προστεθεί στις αποζημιώσεις του. Στη συνεδρία αυτή αποφασίζεται να δίνονται 3 έπαθλα από 15 λίρες στους τελειόφοιτους Σχολών Μέσης Εκπαίδευσης, Εμπορικών Λυκείων και Τουρκικών Λυκείων σε διαγωνισμούς για την Ελληνική και Τουρκική ιστορία για τα Τουρκικά, ο οποίος θα λαμβάνει χώρα στη Δημοτική Βιβλιοθήκη κάθε χρόνο την εποχή των απολυτηρίων εξετάσεων. Θα υπάρχουν κανονισμοί που θα καταρτίζουν για τα Ελληνικά, τα ελληνικά

---

[103] *Αρχείο Δήμου Πάφου , Πρακτικά Συνεδριάσεων 1943,* 23 Δεκεμβρίου 1943.
[104] Γαλατόπουλος, «Παγκόσμιον …»,σ.53.
[105] *Αρχείο Δήμου Πάφου , Πρακτικά Συνεδριάσεων1944* ,30 Δεκεμβρίου 1944.
[106] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 21 Απριλίου 1945 σ.3.
[107] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος28 Απριλίου 1945 σ.2.

μέλη του Συμβουλίου και για τα Τουρκικά τα τουρκικά μέλη του Συμβουλίου ενώ και στις δύο επιτροπές θα προεδρεύει ο Δήμαρχος.

Στην ίδια αυτή συνεδρία, αποφασίζεται σύμφωνα με τα ψηφισθέντα κονδύλια να γίνει έναρξη των Δημοτικών Λουτρών και να αποπερατωθεί και επιπλωθεί δεόντως η Δημοτική Βιβλιοθήκη με το προαύλιό της είτε από τα κονδύλια που ψηφίστηκαν τη μέρα αυτή για τον νέο προϋπολογισμό είτε από δάνεια που επίσης αποφασίστηκαν να συνάπτονται κατά τη διάρκεια του έτους με την οθωμανική τράπεζα στην οποία τηρείται ο λογαριασμός του Δήμου. Αποφασίζονται και περαιτέρω αυξήσεις για να καλυφθούν οι αυξημένες δαπάνες όπως το μάξιμουμ του φόρου θεάματος από 2 γρόσια σε 7. Επαναλαμβάνεται και τονίζεται για ακόμη μια φορά από τον Δήμαρχο, κάτι που αναμφισβήτητα προβάλλει το ιδιαίτερο του ενδιαφέρον και τις προτεραιότητές του, ειδικά για τη Βιβλιοθήκη, ότι θα πρέπει να αποπερατωθεί το προσεχές έτος (1946), να επιπλωθεί και προικοδοτηθεί με επαρκή αριθμό βιβλίων, ώστε να καταστεί δυνατό το άνοιγμά της. Αν η δαπάνη για την αποπεράτωσή της υπερβεί το εγκριθέν ποσό των 1100 λιρών, κάθε περαιτέρω δαπάνη μέχρι αποτελειώσεώς της, σύμφωνα με υπόδειξη του Δημοτικού Μηχανικού, θα βαραίνει τον επόμενο προϋπολογισμό του 1947, για αποφυγή σύναψης δανείου. Για τους ίδιους λόγους αποφασίστηκε η αγορά βιβλίων με τον ίδιο τρόπο, να μην υπερβεί το ποσό των 300 λιρών κατά το τρέχον έτος και μέχρι ίσου ποσού για το προσεχές έτος δεδομένου ότι θα παρίστατο ανάγκη αγοράς περισσοτέρων βιβλίων.[108]

Το ενδιαφέρον του Δημάρχου για την αναβάθμιση του πολιτιστικού επιπέδου των κατοίκων της πόλης του φαίνεται αν συγκρίνει κανείς τις δαπάνες που περιλάμβανε ένας προϋπολογισμός του Δήμου για διάφορα άλλα έξοδα με τις δαπάνες για τη Βιβλιοθήκη, όπως ενδεικτικά παραθέτουμε τις εγκριθείσες δαπάνες για το έτος 1946, σύμφωνα με τα Πρακτικά της Συνεδρίασης του Δημοτικού Συμβουλίου.[109]

1.Μισθοί Μονίμων Υπαλλήλων	£1782
2.Μισθοί Προσωρινών	£650
3.Ηλεκτροφωτισμός	£4025
4.Δεντροφύτευση Δημόσιου Κήπου	£520
5.Συντήρηση και βελτίωση υδατοπρομήθειας	£305
6.Συντήρηση και επιδιόρθωση υφιστάμενων δρόμων	£275
7.Συντήρηση και επιδιόρθωση Δημόσιων οικοδομών	£40
8.Φωτισμός Πόλεως	£800

[108] *Αρχείο Δήμου Πάφου , Πρακτικά Συνεδριάσεων 1945,* 27 Δεκεμβρίου 1945.
[109] Στο ίδιο.

9.Κατασκευές νέων δρόμων και επεκτάσεις	£200
10.Ανέγερσης Νέων Δημοτικών Οικοδομών (αποτελείωσης της Δημοτικής Βιβλιοθήκης και Δημοτικών Λουτρών)	£1050
11.Αντιπλημμυρικά Έργα	£50
12.Ενοίκια	£90
13.Σε εκπαιδευτικά σχέδια η ιδρύματα (3 έπαθλα, 2 για την Ελληνική και 1 για την Τουρκική Ιστορία)	£45
14.Φιλοξενία επισήμων	£10
15. Άλλες πληρωμές «ειδικώς εγκριθείσαι»	
α. Βιβλιοθήκη (αγορά βιβλίων κτλ.)	£260
β.Κατακλυσμός και Πανήγυρις	£20
γ.Γεωργική Έκθεση	£20
δ. Μουσείο	£24
16. Νοσοκομείο	£400
17. Παιδικός Σταθμός	£50
18 Συνεισφορά σε αγαθοεργά σχέδια ή ιδρύματα (συμπεριλαμβάνονται ως 8 προικοδοτικά βοηθήματα που εψηφίσθησαν 5 για Ελληνίδεςκαι 3 για Τουρκάλλες από 20 το καθένα)	
19. Αντιφυματικός	£20
20. Οικίαι πτωχών	£20
21 Συντάξεις και φιλοδωρήματα	£200
22. Οδοιπορικά (personal to the Mayor,- Travelling of the Mayor and jubsistence)	£132
23.Γραφική ύλη, εκτυπωτικά, ανακοινώσεις και δημοσιεύσεις	£200

Σύμφωνα με τον προϋπολογισμό του 1947 ο Δήμος Πάφου ανακοίνωσε ότι ουδέποτε βρέθηκε σε ανθηρότερη κατάσταση από ότι τη χρονιά αυτή και ότι αύξησε τα έσοδά του από 5.000 λίρες σε 23.000 λίρες περίπου, πράγμα που του επέτρεψε να προχωρήσει στην ταυτόχρονη λύση προβλημάτων Υδατοπρομήθειας, Ηλεκτροφωτισμού και Δρόμων, τα οποία παρέλαβε σύμφωνα με αναφορές της *Νέας Πολιτικής Επιθεώρησης*[110]ερείπια κατά το 1943 και κατά την πλέον δύσκολη πολεμική εποχή. Προσθέτει επίσης η πιο πάνω πηγή ότι νέα έργα και αγορές κατά τα έτη 1944, 1945 και 1946 έγιναν και πληρώθηκαν από τα

[110] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος,25 Ιανουαρίου 1947 σ.2

τακτικά έσοδα των προϋπολογισμών και όχι από δάνεια. Τέτοια έργα είναι η Βιβλιοθήκη, η επίπλωσή και τα βιβλία της, η Πλατεία Μεταξά, η Πλατεία Πιδάκων, η Στήλη της 28ης Οκτωβρίου. Όπως τονίζεται επίσης σε εποχή ανεργίας, αντί να φυλάττουν ως περισσεύματα τα έσοδα, όπως θα ήθελαν μερικοί, δημιουργούνται έργα για να βρίσκει δουλειά ο φτωχόκοσμος αλλά και να μη στερείται η πόλη της Πάφου την τόση ανάπτυξη κατά αυτή την τριετία.

Η Βιβλιοθήκη στοίχισε 3.300 λίρες από τις οποίες 1000 λίρες πληρώθηκαν από τα έσοδα του 1945, 1200 λίρες από τα έσοδα του 1946 και 1100 λίρες από τα έσοδα του 1947. Η τελευταία δόση από 200 λίρες διατέθηκε για αποπληρωμή επίπλων και βιβλίων για τη βιβλιοθήκη. Έτσι με την αποπληρωμή των τελευταίων 1300 λιρών για το έτος 1947 δεν απομένει κανένα άλλο ποσό για εξόφληση οποιουδήποτε από τα μεγάλα έργα τα οποία επιτέλεσε ο Δήμος Πάφου. Η Νέα *Πολιτική Επιθεώρηση* τονίζει πως πολλοί είναι οι επικριτές για τις εργασίες του Δημοτικού Συμβουλίου και για τον τρόπο που αποπληρώθηκαν όλα τα έργα αυτά, η αλήθεια όμως είναι ότι χωρίς κανένα δάνειο έγιναν αυτά, τη στιγμή που πολύ μεγαλύτεροι Δήμοι έκαναν δάνεια για να καλύψουν τα ελλείμματά τους. Η Βιβλιοθήκη αναφέρει επίσης ότι τελείωσε τον Μάιο του 1946. Τα χρέη δε της προηγούμενης Δημαρχίας θα εξοφληθούν τελείως κατά το 1949. Δάνεια θα γίνουν «αλλά εις αγοράν και άλλων υλικών, χιλιάδων λιρών δια ν' ανορθώσει εκ των ερειπίων Φωτισμόν, Ηλεκτρικήν, Δρόμους, Διασωλήνωσιν, Σφαγεία, Νερό κτλ. Δεν δανείζεται όμως και δεν θα δανεισθεί, δι' εκτέλεσιν εξωραϊστικών έργων, διότι Δημ. Βιβλιοθήκην, και εξωραϊστικά έργα τα απεπλήρωσε όχι δια δανείων αλλά εκ των τακτικών εσόδων του».[111] Μόλις θα τέλειωναν όλες οι οικονομικές διευθετήσεις για τα έργα τα οποία αναφέρονται πιο πάνω, ο Δήμαρχος θα μιλούσε στον λαό της Πάφου, θα εξέθετε την κατάσταση και θα κυκλοφορούσε ειδικό ανακοινωθέν για τις συντελεσθείσες εργασίες από τον Μάρτη του 1943. Ο δε κυβερνητικός ελεγκτής ανέφερε αφού μελέτησε τον ετήσιο απολογισμό για την οικονομική κατάσταση του Δήμου για το 1946 ότι βρίσκει ικανοποιητική την κατάσταση αυτή.

Ο Γαλατόπουλος είχε αρκετές διασυνδέσεις με πολιτικούς και πνευματικούς κύκλους και εκτός Κύπρου και αυτό ήταν κάτι που προσέδιδε κύρος τόσο στον ίδιο όσο και στην πόλη του, αποδίδοντας και ενίοτε αρκετά πνευματικά οφέλη. Όταν σε ένα ταξίδι του στην Αθήνα το 1947 επισκέφτηκε τον Δήμαρχο Αθηνών στρατηγό Πιτσίκα, πέρα από ευχές και εκφράσεις συμπαράστασης μετέφερε ως δωρεά στη Δημοτική Βιβλιοθήκη και σειρά τόμων από τη Βιβλιοθήκη του Δήμου Αθηναίων για «την ιδρυθείσαν λαϊκήν βιβλιοθήκην

[111] *Στο ίδιο,* σ.2.

του Δήμου Πάφου», ενέργεια που φανερώνει πως το έργο αυτό του Δημάρχου έγινε γνωστό και στον ευρύτερο ελληνικό χώρο και έχαιρε μεγάλης αποδοχής.[112]

Η ανάγκη για πλουτισμό της Βιβλιοθήκης σε βιβλία φαίνεται καθαρά στους ετήσιους προϋπολογισμούς εσόδων και εξόδων του Δήμου Πάφου, όπως και στον προαναφερθέντα προϋπολογισμό του 1946 αφού εγκρινόταν πάντα ένα καθόλου ευκαταφρόνητο ποσό για τα επιβαρημένα οικονομικά του Δήμου, όπως και στον προϋπολογισμό για το έτος 1948 όταν εγκρίθηκε το ποσό των 100 λιρών.[113] Ένα δε χρόνο πριν το 1945 ο Δήμαρχος Λάρνακας κ. Δημητρίου έδωσε 5.000 λίρες ως δωρεά για τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Πάφου και όπως ανέφερε η εφημερίδα *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*[114] παρόμοια εισφορά έκανε και ο κ. Λανίτης ενώ προέτρεπε και δημότες της Πάφου που έχουν περιουσίες να προβούν σε ανάλογες ενέργειες. Το 1948 σύμφωνα με σχετική αναφορά στην εφημερίδα *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*[115] η Δημοτική Βιβλιοθήκη περιλάμβανε 2000 τόμους βιβλίων και συνεχώς εμπλουτιζόταν από διάφορες προσφορές ομογενών. Στον προϋπολογισμό επίσης του 1949 για τον πλουτισμό της Βιβλιοθήκης διατέθηκαν 150 λίρες.[116] Το έτος δε 1950 ενώ για βελτίωση της υδατοπρομήθειας εγκρίθηκε δάνειο, για την αγορά βιβλίων εγκρίθηκε ποσό 120 λιρών, το οποίο ανήκει στην κατηγορία: «Άλλαι πληρωμαί ειδικώς εγκρειθείσασαι εις 249 λίρες», στις οποίες ανήκει και η συνδρομή στο Επαρχιακό Μουσείο, στα έπαθλα Κατακλυσμού και Πανηγύρεων, Συνδρομή στο Γυμναστικό Σύλλογο Κόροιβος και στον έρανο για την προτομή Παλαμά που θα στηνόταν στην ομώνυμη Πλατεία Παλαμά.[117]

Ένα άλλο θέμα σχετικό με τη Βιβλιοθήκη και το χώρο στον οποίο ήταν κτισμένη είναι η διαφωνία του Δήμου με την Κυβέρνηση σχετικά με το θέμα της τιτλοποίησης. Σύμφωνα με τα πρακτικά του Δήμου,[118] ο Δήμαρχος διάβασε επιστολή της Κυβέρνησης που στάλθηκε μέσω του Διοικητή Πάφου σχετικά με το ζήτημα της Δημοτικής Πλατείας μεταξύ του ξενοδοχείου «Νέος Όλυμπος» και της Πλατείας Μεταξά (σημερινής πλατείας 28ης Οκτωβρίου). Το Δημοτικό Συμβούλιο απορρίπτει ομόφωνα την εισήγηση της Κυβέρνησης όπως η Πλατεία διαιρεθεί σε δύο μέρη και το μισό της πάνω στο οποίο κτίστηκε η Βιβλιοθήκη να τιτλοποιηθεί στον Δήμο και το άλλο μέρος να τιτλοποιηθεί στο όνομα του Κυβερνήτη με τον όρο να μείνει ανοικτός χώρος. Το Συμβούλιο διαπίστωσε ότι η Πλατεία ανήκε από παλιά όλη στον Δήμο και βρισκόταν από χρόνια στην κατοχή και χρήση των Δημοτών της πόλεως του Κτήματος γι' αυτό εξουσιοδότησε τον Δήμαρχο να απαντήσει

---

[112] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 23 Αυγούστου 1947 σ.3
[113] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 1 Ιανουαρίου 1948 σ.1
[114] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 20 Ιανουαρίου 1945 σ.1
[115] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 27 Μαρτίου 1948 σ.2
[116] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 1 Ιανουαρίου 1949 σ.3
[117] *Αρχείο Δήμου Πάφου , Πρακτικά Συνεδριάσεων 1949,* 27 Δεκεμβρίου 1949.
[118] *Αρχείο Δήμου Πάφου, Πρακτικά Συνεδριάσεων 1946,* 30 Ιανουαρίου, 1946.

ότι δεν δέχεται την πρόταση της Κυβέρνησης και εμμένει στην ιδιοκτησία του. Ο Δήμαρχος απάντησε ότι δέχεται να μοιραστεί η Πλατεία κατά 45 όμως πόδια πίσω από τη Βιβλιοθήκη και όχι μόνο 20 πόδια, όπως υποδεικνύεται, και τούτο για να επεκταθεί μελλοντικά η Βιβλιοθήκη, σύμφωνα με το σχέδιο και για το μέρος αυτό να εκδοθεί τίτλος, να εμπίπτει στην απόλυτη δικαιοδοσία του Δήμου ώστε να διαχειρίζεται ο Δήμος το χώρο αυτό. Το Συμβούλιο δέχεται το άλλο μέρος να παραμείνει ανοικτός χώρος και να νομιμοποιηθεί τούτο με διάταγμα της Κυβέρνησης αλλά εμμένει στη θέση του, ο τίτλος να παραμείνει στο όνομα του Δήμου, δικαιολογώντας την, λέγοντας πως αν έπραττε διαφορετικά, η Κυβέρνηση θα ήταν ελεύθερη να κτίσει εκείνη στον ανοικτό χώρο, στο μέλλον.[119] Σε κατοπινή Συνεδρία ο Δήμαρχος φέρει εις γνώσιν του Δημοτικού Συμβουλίου ότι η Κυβέρνηση δέχθηκε όλους τους όρους του Συμβουλίου σχετικά με τον χώρο της Πλατείας όπου ανεγέρθη η Δημοτική Βιβλιοθήκη και το Συμβούλιο ανέθεσε σε επιτροπή υπό την προεδρία του Δημάρχου να υπογράψει τα σχετικά έγγραφα.[120]

Ο μηχανικός του έργου ήταν ο Αντρέας Χριστοδουλίδης, ο οποίος γύρω στο 1940/1942 διορίστηκε δημοτικός μηχανικός στην Πάφο αντικαθιστώντας στη θέση αυτή τον Θεόδωρο Φωτιάδη. Δεν είχε παρακολουθήσει συστηματικές σπουδές, παρά μια σειρά μαθημάτων αρχιτεκτονικής με αλληλογραφία. Η αρχιτεκτονική του παιδεία διαμορφώθηκε, κατά κύριο λόγο, εξελικτικά, μέσα από την καθημερινή εμπειρία. Η Δημοτική Βιβλιοθήκη, έργο του 1946, χωροθετείται στην Πλατεία 28ης Οκτωβρίου. Είναι ένα από τα πρώτα έργα του Α. Χριστοδουλίδη. Συντίθεται από δύο επιμέρους όγκους, ένα ορθογωνικό κτίσμα με τετράρριχτη στέγη, το οποίο τέμνεται εγκάρσια από ένα μικρότερο ορθογωνικό κτίσμα με δίρριχτη στέγη και αετώματα στην πρόσοψη και την πίσω όψη. Στην πρόσοψη το τμήμα που προβάλλει είναι ένα ιωνικό τετράστυλο πρόπυλο.[121]

6.3 Εγκαίνια Βιβλιοθήκης και σημασία της

Με την πρέπουσα επισημότητα έγιναν την Κυριακή, 19 Μαΐου του 1946, τα εγκαίνια της Βιβλιοθήκης με συρροή πολιτών και πνευματικών εκκλησιαστικών παραγόντων, κάτι που προδιέγραφε την αποδοχή της ιδέας ύπαρξης Βιβλιοθήκης στην πόλη της Πάφου αλλά και τη μεγάλη πολιτιστική προσφορά της προς την παραμελημένη επαρχία της Πάφου. Χαρακτηριστικά για την ίδρυση της Βιβλιοθήκης με αφορμή τα εγκαίνιά της, αναφέρει η

---

[119] *Στο ίδιο.*

[120] *Αρχείο Δήμου Πάφου , Πρακτικά Συνεδριάσεων 1946* ,11 Απριλίου, 1946.

[121] Γιάννης Αγησιλάου, Γιώργος Καλαβάς, « Αρχιτέκτονες: Α.Χατζηδημητρίου, Θ.Φωτιάδης και Α.Χριστοδουλίδης», Ο *Φιλελεύθερος,* Λευκωσία, Νοέμβριος 1999.

Νέα Πολιτική Επιθεώρηση ότι «το *Ακαδημαϊκό* αυτό ίδρυμα, οφείλει την ύπαρξή του στις προσπάθειες του Δημάρχου Πάφου και του Ελληνικού Δημοτικού Συμβουλίου».[122] Αν δε λάβει κανείς υπόψη ότι η ανέγερσή της άρχισε το 1944 σε μια πολεμική εποχή κατά την οποία υπήρχαν μεγάλες και ποικίλες δυσκολίες και κατά την οποία τα πάντα ήταν σε απρόσιτες τιμές, τότε η μεγαλοπρέπεια του έργου πρέπει να εκτιμηθεί ιδιαίτερα. Για την ανέγερσή του κτιρίου αυτού δαπανήθηκαν γύρω στις 3.000 λίρες αλλά όπως γράφει η πιο πάνω εφημερίδα η οποία δίνει ξεκάθαρα τις απόψεις του ιδρυτή της Γαλατόπουλου: «Τα πραγματοποιηθέντα έξοδα έναντι του μεγάλου σκοπού και αγλαού προορισμού είναι ελάχιστα, διότι η αποστολή, της παρούσης Δημοτικής Βιβλιοθήκης θα είναι δια την Πάφον και δι΄ αυτήν ακόμη την Κύπρον θησαυρός ανεκτίμητος. Το υπέροχον από πάσης απόψεως έργον αυτό πρόκειται να προσφέρει τας πνευματικάς του υπηρεσίας εις τας επερχόμενας γενεάς και θα συμβάλλη πάντοτε με τον ιδικόν του τρόπον και με τας ιδικάς του δυνάμεις εις τον εκπολιτιστικόν του προορισμόν, εις τους τομείς της εθνικής, πνευματικής, εκπαιδευτικής, οικονομικής, εμπορικής και παντοίας άλλης προόδου του τόπου».[123]

Κατά την τελετή των εγκαινίων ο Δήμαρχος παρέδωσε το κλειδί της Βιβλιοθήκης στους Διευθυντές των σχολείων για να ανοίξουν τις πόρτες της όπως είπε και να μπουν τα παιδιά πλούσια και φτωχά και για να μπορέσουν να την χαρούν πλούσιοι και φτωχοί, αστοί και εργάτες, διανοούμενοι και αμόρφωτοι, νιώθοντάς την για πάντα δικό τους κτήμα «το οποίο δεν ανήγειρε ο χρυσός του πλουσίου ούτε η καλή προαίρεση κανενός δωρητού, αλλ' ο οβολός του Λαού μας…».[124]

Η σημασία που απέδιδε ο Δήμαρχος στη δημιουργία Δημοτικής Βιβλιοθήκης αποτυπώνεται ξεκάθαρα στην ομιλία που έκανε κατά τη διάρκεια της τελετής των εγκαινίων της, στις 19 Μαΐου 1946, όταν αναφέρθηκε στο γεγονός πως ο ίδιος και το Δημοτικό Συμβούλιο σε μια πολεμική περίοδο κατά την οποία ήταν αδύνατο να βρεθούν βασικά υλικά και μέσα για να λυθούν διάφορα προβλήματα που αντιμετώπιζε ο Δήμος, αποφάσισαν αντί για οτιδήποτε άλλο να διατεθούν τα πρώτα Δημοτικά περισσεύματα σε σκοπούς που θα είχαν διπλή απήχηση και αποτελεσματικότητα, χωρίς να θεωρείται η θεραπεία τους λιγότερο ζωτική, από τα ζωτικότερα άλλα προβλήματα. Σε μια εποχή πείνας και ανεργίας δεν σκέφθηκαν να διαφυλάξουν τα περισσεύματα σε μια τράπεζα αλλά δημιούργησαν το αρχαϊκό αυτό μέγαρο που είναι ένα κόσμημα και εικόνα του σημερινού πολιτισμού μέσα στο οποίο θα μπορούσε το φτωχό παιδί του λαού «να βρίσκει μια γωνιά και μια ζεστασιά και ένα βιβλίο, για να πλατύνει τη σκέψη του, για να

[122] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 27 Μαρτίου 1948 σ.1
[123] Στο ίδιο,σ.2
[124] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 25 Μαΐου 1946 σ.2

καλλιεργήσει τη διάνοιά του, για να μορφωθή απ τα έργα των Εκλεχτών Πνευμάτων της γης…».[125]

Μπροστά σε ολόκληρη σχεδόν την πόλη της Πάφου, σε ένα πλήθος έξι χιλιάδων περίπου Ελλήνων και Τούρκων, έγινε η τελετή των εγκαινίων, την Κυριακή 19 Μαΐου 1946 η ώρα 5:30μ.μ. Στην τελετή παρέστησαν το Ιερατείο της Πόλεως, οι Μουσουλμανικές Θρησκευτικές Αρχές, ο πρόεδρος των σχολείων και μέλη της Εφορείας, αντιπρόσωποι των διαφόρων Σωματείων και Οργανώσεων και μαθητές των μεγαλυτέρων τάξεων με τους καθηγητές τους. Ο θρησκευτικός αρχηγός της Τουρκικής κοινότητας Τανά Εφφ απηύθυνε ευχές, λέγοντας ότι η μη ύπαρξη Βιβλιοθήκης στην Πάφο ήταν μια μεγάλη στέρηση αφού η ύπαρξή της δίνει νόημα σε μια μοντέρνα πόλη. Προσωπικά ευχαρίστησε τον Δήμαρχο και το υπό την προεδρία του Δημοτικό Συμβούλιο. Εξέφρασε την ελπίδα ότι θα εμπλουτιστεί με νέα βιβλία που θα αποτελέσουν τη βάση για συνεργασία μεταξύ των διανοουμένων της πόλεως. Εκ μέρους του Γυμνασίου της Πάφου ο καθηγητής κ. Παπαϊωάννου ανέφερε σε ομιλία του ότι μιλώντας εκ μέρους του Γυμνασιάρχη κ. Παυλίδη και εκπροσωπώντας όλο τον εκπαιδευτικό κόσμο της Πάφου θα ήθελε να τονίσει τη σημασία της Δημοτικής Βιβλιοθήκης. Αισθάνεται τον υψηλό της προορισμό και αντιλαμβάνεται τη μεγάλη επίδραση που θα έχει στην κοινωνία και στην επαρχία ολόκληρη και πως μπορεί να εξυψώσει το πολιτιστικό της επίπεδο. Το καλλιμάρμαρο μέγαρο με τον κλασικό του ρυθμό θυμίζει τον χρυσό αιώνα του Περικλή και καμία άλλη πόλη της Κύπρου δεν έχει τέτοιο πνευματικό ίδρυμα όπως ούτε και πολλές άλλες ευρωπαϊκές πόλεις. Τη σημασία της Βιβλιοθήκης για την Πάφο τόνισε επίσης ο ομιλητής λέγοντας ότι οι μαθητές θα μπορούν να μελετούν μαθητικά βιβλία αλλά και κάθε άλλο βιβλίο με ποικίλο περιεχόμενο και να μη βρίσκουν δικαιολογία ότι δεν είχαν βιβλία. Οι μαθητές τόνισε δια μέσου του, εκφράζουν την ευγνωμοσύνη τους στον Δήμαρχο για το έργο αυτό που εξυψώνει το πνευματικό επίπεδο του λαού. Εξυμνείται ο άνθρωπος που συνέλαβε την ιδέα και έφερε σε πέρας το έργο αυτό καλλωπίζοντας παράλληλα την πόλη του μαζί με τα τόσα άλλα ωφελήματα που απορρέουν από την ύπαρξη της Βιβλιοθήκης.[126]

Στην εκδήλωση για τα εγκαίνια μίλησε βεβαίως και ο Γαλατόπουλος[127] ο οποίος χαιρέτησε με ποιητικά λόγια την λειτουργία του νέου ιδρύματος και κατάλληλες προσφωνήσεις έκαναν, εκτός από τον κ. Παπαϊωάννου που αναφέρθηκε πιο πάνω και ο

[125] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος25 Μαΐου 1946 σ.2
[126] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 25 Μαΐου 1946 σ.2
[127] Εκτενής αναφορά στην ομιλία του για τα εγκαίνια της Βιβλιοθήκης γίνεται στο παρόν Κεφάλαιο

Τανά Εφφ, εκ μέρους του Λυκείου ο κ. Λιασίδης, εκ μέρους των Αστικών σχολών ο κ. Αστραίος και εκ μέρους των Τουρκικών σχολείων ο Ζιχνή Εφφ.[128]

Ο Γαλατόπουλος στην προαναφερθείσα ομιλία του τόνισε τη συμβολή της Βιβλιοθήκης στην πνευματική καλλιέργεια των νέων και ανάφερε πως τώρα θα απομακρυνθούν από τα ξένα ινστιτούτα και τα ξένα ιδρύματα, τα οποία καμουφλαρισμένα και με ύπουλα μέσα προσπαθούν να αλλοιώσουν τον φυλετικό χαρακτήρα των Κυπρίων και να τους απομακρύνουν από τις ιστορικές τους παραδόσεις. Η Ελληνική και Τουρκική νεολαία θα μπορούν μέσα στη Βιβλιοθήκη που ήδη έχει εμπλουτιστεί με χιλιάδες τόμους και θα συνεχίσει να εμπλουτίζεται κάθε χρόνο, να αποκτούν σύνεση και σοφία.[129]

6.4 Αξία ύπαρξης Δημοτικής Βιβλιοθήκης

Πέρα από ένα μεγαλοπρεπές κτίριο με έντονο το κλασσικό στοιχείο, κάτι που σίγουρα μαρτυρά την ελληνικότητα της σκέψης και ιδεολογίας του Γαλατόπουλου, η Βιβλιοθήκη εκτός από ένα εμβληματικό κτίριο με έντονο το στίγμα του ελληνικού στοιχείου, σε μια εποχή που ο λαός της Κύπρου ζούσε με το όνειρο της Ένωσης με την Ελλάδα, φαίνεται πως υπηρέτησε και τον σκοπό για τον οποίο κτίστηκε, να προωθήσει τη μόρφωση, να εξυψώσει το πνευματικό επίπεδο του λαού, να ωθήσει σε νέες πνευματικές δημιουργίες αφού πνευματικός δημιουργός και λογοτέχνης ήταν και ο Δήμαρχός ο οποίος εμπνεύστηκε τη δημιουργία της.

Η αξία της ύπαρξης μιας πρώτης δανειστικής Βιβλιοθήκης στην Πάφο, μπορεί εύκολα να γίνει αντιληπτή αν λάβει κανείς υπόψη του ότι σε μια μικρή πόλη όπως η Πάφος, όπως αναφέρει η Αγνή Μ. Μιχαηλίδη στο βιβλίο της *Πάφος, το παλιό Κτήμα,* η παιδεία κατά τις πρώτες δεκαετίες της Αγγλοκρατίας ήταν παραμελημένη κατά τρόπο «λυπηρόν» και σύμφωνα με την έκθεση του Διοικητή Γιάγκ, σε ολόκληρη την επαρχία Πάφου μόνο δύο σχολεία είχαν κατάλληλους δασκάλους και μόλις το 1905 μετατρέπεται το Σχολαρχείο σε Ημιγυμνάσιο το οποίο αναγνωρίστηκε ως πλήρες εξατάξιο Γυμνάσιο το 1924. Κατά την περίοδο της Δημαρχίας του Γαλατόπουλου, στην πόλη της Πάφου, εκτός από το Ελληνικό Γυμνάσιο Πάφου λειτουργούσε και το Κολλέγιο Πάφου, καθώς και ένα Γυμνάσιο και ένα Λύκειο για τη μόρφωση των Τουρκοπαίδων. [130]

Άλλες βιβλιοθήκες που υπήρχαν ήταν η «Λεόντειος», αυτή του Ελληνικού Γυμνασίου Πάφου που άρχισε τη λειτουργία της το 1915 και έγινε γνωστή αργότερα ως

[128] *Πάφος,* Πάφος,23 Μαΐου 1947.
[129] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 25 Μαΐου 1946 σ.2
[130] Αγνή Μ.Μιχαηλίδη, *Πάφος το παλιό Κτήμα*, Λευκωσία 1989,σ.129-137

«Πασχαλίδειος» Βιβλιοθήκη προς τιμή του Πασχάλη Πασχαλίδη, πρώτου Διευθυντή του Ελληνικού Γυμνασίου Πάφου ενός σπουδαίου δασκάλου της Πάφου που για 28 χρόνια εργάστηκε για την προαγωγή της παιδείας και του έθνους στην Πάφο, τα εγκαίνιά της δε τελέστηκαν στις 30 Ιανουαρίου 1947, ημέρα της εορτής των Γραμμάτων στη μεγάλη αίθουσα του «Δημητρείου», με πρόεδρο της επιτροπής της εν λόγω αξιόλογης Βιβλιοθήκης τον Λοΐζο Φιλίππου και η Βιβλιοθήκη του Βρετανικού Ινστιτούτου Πάφου.[131]

Αναλογικά με τον πληθυσμό της, που σύμφωνα με τις βρετανικές απογραφές το 1946 ανερχόταν σε 5803 (σύνολο κατοίκων Κτήματος και Κάτω Πάφου) και από αυτούς οι Έλληνες κάτοικοι ήταν 3617 και οι Τούρκοι 2147, η Πάφος, η πιο απομονωμένη και καθυστερημένη οικονομικά σε όλο το διάστημα της Αγγλοκρατία,[132] φαίνεται ότι αγκάλιασε με ενθουσιασμό την προσπάθεια του λογοτέχνη Δημάρχου της, αν κοιτάξει κανείς τα αριθμητικά στοιχεία[133] που έδωσε η Βιβλιοθήκη σχετικά με τους επισκέπτες αναγνώστες κατά το πρώτο εξάμηνο της λειτουργίας της:

Οκτώβρης	410
Νοέμβρης	298
Δεκέμβρης	350
Γενάρης	181
Φεβράρης	328
Μάρτης	628

Η Βιβλιοθήκη πέρα από την προσφορά της στη μόρφωση και τον πολιτισμό ήταν επίσης και ένα κόσμημα για την πόλη της Πάφου, που προκαλούσε τον θαυμασμό σε όσους την επισκέπτονταν και καλλιεργούσε την αισθητική των κατοίκων. Το 1947 ο πολεοδόμος Σερ Πάτρικ Άμπερκρόμπυ, συνοδευόμενος από τον Διοικητή Πάφου και τον κυβερνητικό μηχανικό κ. Σακκίδη επισκέφθηκε το Δημοτικό Μέγαρο όπου τον υποδέχθηκε ο Δήμαρχος Χρ. Γαλατόπουλος και μαζί του παρεβρίσκονταν ο αρχιτέκτονας του Δήμου κ. Χριστοδουλίδης και η Επιτροπή για τις Οικοδομές. Η συζήτηση κράτησε δύο ώρες και βασικό της θέμα ήταν το πολεοδομικό σχέδιο του Κτήματος και της Κάτω Πάφου. Το απόγευμα ο Σερ Πάτρικ συναντήθηκε για δεύτερη φορά με τον Δήμαρχο και τον Δημοτικό

[131] *Πάφος,* Πάφος, 16 Ιανουαρίου 1947.
[132] Κιτρομηλίδου, *ό.π.*, σ.11-12
[133] *Τα Γράμματα,* Λεμεσός 14 Απριλίου 1946.

Αρχιτέκτονα στο νεόκτιστο μέγαρο της Δημοτικής Βιβλιοθήκης, η αρχιτεκτονική του οποίου του προκάλεσε μεγάλη εντύπωση.[134]

6.5 Εκδηλώσεις που λάμβαναν χώρα στη Βιβλιοθήκη

Με την ύπαρξη της Βιβλιοθήκης ο πολυπράγμων Δήμαρχος της Πάφου είχε πια ένα χώρο για να μπορεί να κάνει διάφορες πολιτικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις.

Ο Δήμαρχος εκδήλωσε τα πατριωτικά του αισθήματα με την ευκαιρία της απελευθέρωσης των Δωδεκανήσων κάνοντας και τους ολοφάνερους παραλληλισμούς με την πολιτική κατάσταση στο νησί του, και όλα αυτά στο νεοκλασικό κτήριο της νεόδμητης Δημοτικής Βιβλιοθήκης. Η εφημερίδα Πάφος αναφέρει σχετικά ότι την Κυριακή 18 Μαΐου 1947 έγινε στη Δημοτική Βιβλιοθήκη η παράδοση της σημαίας, την οποία έφερε από τα Δωδεκάνησα ο Παφίτης κ. Παπακόκκινος. Όπως αναφέρει ύστερα από σύντομη ομιλία του Δημάρχου ο κ. Παπακκόκινος έπλεξε το εγκώμιο της ελληνικής ψυχής και είπε ότι ως αντιπρόσωπος της Κύπρου παρέλαβε κατά την 20^{ην} Απριλίου στη Ρόδο τη μεγάλη σημαία του στρατού την οποία του παρέδωσε ο Δήμαρχος Ροδίων σε επίσημη τελετή και την παραδίδει ως σύμβολο στην πατρίδα μας με την ελπίδα να γίνει σύντομα η εθνική αποκατάσταση. Εκ μέρους της Βιβλιοθήκης ο εκτελών χρέη έφορος, καθηγητής κ. Χρ. Παπαϊωάννου αφού παρέλαβε τη σημαία έπλεξε το εγκώμιό της και η τελετή έληξε με τον Εθνικό Ύμνο.[135] Ο κ. Παπαϊωάννου δεν παρέλειψε να αναφερθεί και στον ρόλο της Βιβλιοθήκης, η οποία μέσα σε ένα μόνο χρόνο λειτουργίας της θεωρούνταν πια ένα δείγμα πολιτισμού και προόδου.[136]

Πολλές επίσης άλλες εορταστικές εκδηλώσεις φιλανθρωπικού χαρακτήρα λάμβαναν χώρα στη Βιβλιοθήκη, κυρίως κατά τη διάρκεια των εορτών των Χριστουγέννων και του Πάσχα, για τα άπορα παιδιά. Μια από αυτές σύμφωνα με την εφημερίδα *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση* έγινε στη Βιβλιοθήκη την Πρωτοχρονιά του 1948, όταν «ο Δήμαρχος κάλεσε τον Διευθυντή της Αστικής Σχολής της πόλεως μας και του Παρθεναγωγείου και μέσον αυτού και τη Σχολή Κάτω Πάφου, όπως κατά την Ημέραν της Πρωτοχρονιάς, όλα τα παιδάκια και τα αγόρια του Μαθητικού Συσσιτίου προσέλθουν εις Παιδικήν Εορτήν, την οποίαν διοργανώνει ο Δήμαρχος της πόλεως μας, εγκρίσει του Ελληνικού Δημοτικού Συμβουλίου μας, το οποίο διέθεσε εξ ολοκλήρου τα έξοδα της Παιδικής αυτής Εορτής. Κυρίες και Δεσποινίδες της πόλεως μας, κατόπιν προσκλήσεως του Δημάρχου, ανέλαβαν

[134] *Έθνος,* Λευκωσία 13 Μαρτίου 1947.
[135] *Πάφος,* Πάφος,22 Μαΐου 1947.
[136] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 24 Μαΐου 1947 σ.2.

την Δημιουργίαν Πρωτοχρονιάτικου Δένδρου».[137] Το Ελληνικό Δημοτικό Συμβούλιο επέδειξε επίσης την πρόθεση να καθιερώσει ετησίως την Πρωτοχρονιάτικη αυτή εορτή.

Εμπνευστής των Παλαμικών Γιορτών στην Πάφο ο Γαλατόπουλος, από το 1949 που τις καθιέρωσε είχε βρει στο χώρο της Βιβλιοθήκης την κατάλληλη πνευματική ατμόσφαιρα για να δώσει την απαραίτητη αίγλη στις εορτές αυτές και σε όλες τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνταν κατά την *Εβδομάδα Παλαμά* τον Φεβρουάριο ή τον Μάρτιο ανάλογα, κάθε έτους. Η πόλη της Πάφου που τίμησε όσο κανένας άλλος ελληνικός χώρος τον Παλαμά είχε την τιμή να έχει στη φύλαξή της και το μοναδικό στην Κύπρο χειρόγραφο του ποιητή που προσωπικά δόθηκε από τον ίδιο το δημιουργό του στον πολιτευτή Ν.Κλ.Λανίτη, στενό του φίλο, το 1901 στην Αθήνα και που ο ίδιος με τη σειρά του το δώρισε στον Δήμο Πάφου, για τη Δημοτική Βιβλιοθήκη, ο οποίος είχε την πρωτοβουλία να ανεγείρει την προτομή του στην πόλη σαν δείγμα αγάπης και εκτίμησης για τις Παλαμικές Γιορτές που με τόση λαμπρότητα γιορτάζονται στην πόλη αυτή.[138] Το ποίημα αυτό ο Παλαμάς το είχε απαγγείλει στις 13 Απριλίου του 1903 στον φιλολογικό Σύλλογο «Παρνασσό», μπροστά σε μία ομάδα Κυπρίων. Μια ωραία τελετή έγινε στις 7 Οκτωβρίου του 1951 στο χώρο της Δημοτικής Βιβλιοθήκης και περιλάμβανε την παράδοση του χειρογράφου του ποιητή με το ποίημά του «Κύπρος» και ημερομηνία 4/4/1901, ομιλία από τον κ. Λανίτη με θέμα «Ο Παλαμάς και η Κύπρος», απαγγελία του Δημάρχου Πάφου από το χειρόγραφο του ποιήματος το οποίο αναγραφόταν σε αυτό, παλαμικά τραγούδια από τη χορωδία του Γυμνασίου Πάφου καθώς και άλλες απαγγελίες ποιημάτων του Παλαμά από μαθητές. Η πνευματική και εκκλησιαστική ηγεσία της Πάφου παρεβρέθηκε στην τελετή αλλά και πολιτευτές και Εθναρχικοί Σύμβουλοι από άλλες επαρχίες έδωσαν το παρόν τους. Καλεσμένοι ήταν και ο Αρχιεπίσκοπος με όλα τα μέλη της Εθναρχίας, ο πρόξενος της Ελλάδος και άλλοι επίσημοι.[139]

Ο χώρος της Δημοτικής Βιβλιοθήκης φαίνεται πως ήταν κατάλληλος και για να εκτίθενται εικαστικά έργα τέχνης αφού σύμφωνα και με αναφορά της εφημερίδας *Ελευθερία* την Κυριακή 20 Ιανουαρίου 1952, έγιναν στη Δημοτική Βιβλιοθήκη τα εγκαίνια έκθεσης έργων ζωγραφικής της Ελληνίδας ζωγράφου Ελένης Βούλγαρη. Παρέστησαν ο Δήμαρχος, ο οποίος έκανε και σχετική ομιλία, μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου, ο πρόεδρος της Σχολικής Εφορείας κ. Ν. Ι. Νικολαΐδης, ο Γυμνασιάρχης κ. Παυλίδης, ο Διευθυντής του

---

[137] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 1 Ιανουαρίου 1948 σ.2

[138] Σωτηριάδης, ό.π.,σ.217.

[139] *Έθνος*, Λευκωσία, 09 Οκτωβρίου 1951.

Κολλεγίου Πάφου κ. Λιασίδης, καθηγητές του Γυμνασίου και πλήθος κόσμου. Την έκθεση επισκέφθηκε και ο Μητροπολίτης Φώτιος.[140]

6.6 Βανδαλισμοί κατά του κτιρίου της Βιβλιοθήκης

Μιλώντας για την εποχή που κτίστηκε η Βιβλιοθήκη, πέρα από τις εκδηλώσεις και την προσφορά της δεν θα μπορούσε να μην αναφερθεί και μια βάνδαλη πράξη κατά του κτιρίου της, η οποία ανάγκασε τον Γαλατόπουλο να εκδώσει μια προκήρυξη προς τον λαό της Πάφου καταγγέλλοντας την απολίτιστη αυτή πράξη αλλά και να στείλει τηλεγράφημα προς τον Κυβερνήτη αναφέροντάς του ότι η δημοτική περιουσία δεν είναι ασφαλής αφού η Δημοτική Βιβλιοθήκη που την αποκαλεί «το κόσμημα των δημοτικών οικοδομημάτων της πόλης» έγινε στόχος βανδαλισμών αφού ρίχθηκαν ακαθαρσίες στην ελληνική επιγραφή «Δημοτική Βιβλιοθήκη» που υπήρχε στη μετώπη της μόλις λίγα βήματα μακριά από την Αστυνομία. Μια υπόνοια για τους ενόχους είναι ότι Τούρκοι κάτοικοι της Πάφου προέβηκαν σε αυτή την πράξη μετά τη διαμαρτυρία Τούρκων Δημοτικών Συμβούλων γιατί καθ' όλη την εβδομάδα του Δημοψηφίσματος, από την Πλατεία της Δημοτικής Βιβλιοθήκης κυμάτιζε μόνο η Ελληνική σημαία και ότι ο Δήμαρχος τοποθέτησε στα προπύλαιά της Ελληνική επιγραφή «Δημοτική Βιβλιοθήκη», χωρίς να υπάρχει παρόμοια επιγραφή στα Αγγλικά και Τουρκικά και ότι υπήρχε πάνω από την επιγραφή αυτή ηλεκτροφωτισμένη επιγραφή που έλεγε « Ζήτω η Ένωση». Ο Γαλατόπουλος διαβεβαίωνε τον λαό της Πάφου ότι αν ξαναγίνει κάτι τέτοιο θα διοριστεί από τον Δήμο νυκτοφύλακας για να φρουρεί την περιουσία του Δήμου και στην ανάγκη θα μπει κιγκλίδωμα γύρω από τη Βιβλιοθήκη. Το επεισόδιο αυτό δείχνει πως ο Δήμαρχος πέρα από την πνευματική αξία που προσέδιδε στη Βιβλιοθήκη την θεωρούσε και ένα εθνικό σύμβολο και ήταν έτοιμος να την προστατέψει με κάθε μέσο.[141]

---

[140] *Ελευθερία,* Λευκωσία 22 Ιανουαρίου 1952.
[141] *Έθνος*, Λευκωσία 05 Φεβρουαρίου 1950 και *Ελευθερία,* Λευκωσία 04 Φεβρουαρίου 1950.

7. Μια πλειάδα άλλων πολιτιστικών δράσεων και εκδηλώσεων

7.1 Νέα Πολιτική Επιθεώρηση

Ο Γαλατόπουλος παράλληλα με τη δικηγορία στράφηκε και προς την αρθρογραφία και τη μαχητική δημοσιογραφία. Σε συνεννόηση με τον Δημητρό Δημητριάδη, ο οποίος από την 1η Ιουλίου του 1925, εξέδιδε την εφημερίδα *Χρόνο*, εκδίδει και αυτός παράλληλα στην Πάφο τα *Παφιακά Χρονικά*, ως παράρτημα του *Χρόνου* (1926-1929).[142]Το 1929 εκδίδει την δεκαπενθήμερη εφημερίδα *Πολιτική Επιθεώρηση* που έβγαινε μέχρι το 1931 κατά διαστήματα με την οποία ελέγχει κάθε προσπάθεια των Άγγλων όταν δεν συνάδει με τη δικαιοσύνη και τη δημοκρατία.

Το περιοδικό *Κυπριακά Γράμματα* σε τεύχος του το 1943[143] αναφέρει ότι από τις αρχές του Γενάρη εκδίδεται στην Πάφο η εβδομαδιαία εφημερίδα *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση* και όπως αναφέρεται στην προμετωπίδα της είναι «όργανο ελληνικής σοσιαλιστικής πρωτοπορίας και ελεύθερης σκέψης» με διευθυντή τον κ. Αχ. Αντωνιάδη. Δεν παραλείπει δε να αναφερθεί πως ιδρυτής της *Πολιτικής Επιθεώρησης* στην πρώτη της έκδοση είναι ο τωρινός Δήμαρχος Πάφου κ. Χρ. Γαλατόπουλος. Η εφημερίδα κυκλοφορούσε κάθε Σάββατο πότε δισέλιδη και πότε τετρασέλιδη και ο χαρακτήρας και η φυσιογνωμία η οποία θα μπορούσε κανείς να προσδώσει στην εφημερίδα ήταν εθνικοσοσιαλιστική. Ήταν έντονα αντικομμουνιστική και δεν παρέλειπε να κηρύσσει συχνά με τα άρθρα της την ενότητα του λαού μπροστά στους κοινούς εθνικούς στόχους. Κάθε Πρωτοχρονιάτικη έκδοση η *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση* μεγάλωνε το σχήμα της. Το 1948 κυκλοφορεί με ειδικά αφιερώματα για τον Κωστή Παλαμά μέσα στα πλαίσια της Εβδομάδας Παλαμά που καθιέρωσε ο Δήμος Πάφου. Όταν το 1943 ο μέχρι τότε Διευθυντής Αχ. Αντωνιάδης αναχωρεί για την Αγγλία την πλήρη ευθύνη για την έκδοση αναλαμβάνει πια ο Γαλατόπουλος. Η *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση* αναστέλλει την έκδοσή της το 1952, ένα χρόνο πριν τον θάνατό του εκδότη της.[144]

Η δημιουργία της εφημερίδας αυτής πέρα ίσως από κάποιες πολιτικές σκοπιμότητες που εξυπηρετούσε, τουλάχιστον κατά την εποχή που διεκδικούσε τη Δημαρχία της Πάφου αλλά και αργότερα όταν επιδίωκε τη νίκη στις δημαρχικές εκλογές, ήταν απόδειξη μιας εγγενής αγωνιστικότητας που τον χαρακτήριζε. Απόδειξη τούτου είναι οι απόψεις που εκφράζει σε ένα από τα πρώτα της φύλλα τον Σεπτέμβρη του 1929: «Η *Πολιτική*

---

[142] Γαλατόπουλος, « Στις φλόγες του …» ό.π., σ.37.
[143] *Κυπριακά Γράμματα,* τευχ. Νιόμβρης –Δεκέμβρης 1943,Ειδήσεις –Τύπος, χ.σ., σ.183.
[144] Ανεξάρτητος, Λευκωσία 20 Ιουνίου,1988.

Επιθεώρηση κατερχόμενη εις τον δημοσιογραφικόν αγώνα, σύμφωνα με τις προγραμματισμένες δηλώσεις της, έχει την υποχρέωσιν να αποκαλύψη εις τον δούλον τούτο λαόν, τον διττώς δούλον, ότι ο αγών τον οποίον έχει να αντιμετωπίση δεν είναι ούτε πρέπει να είναι μονόπλευρος, όπως τον ηθέλησαν επί δεκάδας ετών, να τον περιορίσουν οι πολιτικοί και θρησκευτικοί αρχηγοί του, άλλα είναι και πρέπει να είναι ένας αγώνας διμέτωπος, ένας αγώνας, ο οποίος πρέπει να εξασφαλίση εις τον σκλαβωμένος τόπον, παραπλεύρως προς τας πολιτικάς ελευθερίας του και την οικονομικήν του ελευθερίαν…».[145] Με τα λόγια αυτά αφήνει να φανεί ότι ο αγώνας του στρέφεται αφενός μεν κατά των Άγγλων κατακτητών αλλά αφετέρου κατά των ντόπιων πολιτικών και θρησκευτικών αρχηγών που συμπράττουν με τους Άγγλους.

Η εφημερίδα περιλάμβανε πέρα από πολιτικές ειδήσεις και ποικίλο άλλο υλικό σύνηθες σε εφημερίδες της εποχής αλλά και στήλη που αναφερόταν στην πνευματική κίνηση της εποχής με παρουσιάσεις και κριτικές βιβλίων. Για παράδειγμα παρουσιάζει την κριτική του λογοτέχνη Αδ. Δ. Παπαδήμα για τη μετάφραση του «Χαμένου Παράδεισου» του Μίλτωνα από τον Γαλατόπουλο και τα ερμηνευτικά σχόλια του για το έργο αυτό.[146] Το συγκεκριμένο άρθρο δημοσιεύτηκε στην Αθηναϊκή εφημερίδα *Ακρόπολη* στις 10 Ιουνίου 1940, η οποία εξαιτίας των πολεμικών συνθηκών δεν μπόρεσε τότε να φτάσει στην Κύπρο. Η κριτική αυτή είναι η πρώτη που δημοσιεύεται στην Κύπρο και θα ακολουθούσε ακόμη μια του Messager d΄Athens.[147]

Αυτή η πνευματική του δράση είχε γίνει γνωστή και στον ευρύτερο ελληνικό χώρο αφού το αθηναϊκό *Έθνος* σε στήλη του αφιερωμένη στην πνευματική κίνηση της Κύπρου, αναφέρεται και σε αυτή όπως και στην αντίθετης ιδεολογίας εφημερίδα του Λοΐζου Φιλίππου γράφοντας ότι: «Εν τω μεταξύ συνεχίζεται κανονικώς η έκδοσις των εφημερίδων «Νέα Πολιτική Επιθεώρησις» του γνωστού συγγραφέως και ποιητού κ. Χρ. Γαλατόπουλου Δημάρχου, Πάφου, ως και της «Πάφου» του ιστορικού συγγραφέως και τοπικού παράγοντος κ. Λοΐζου Φιλίππου. Αι δύο εφημερίδες παρά τας αντιθέσεις αι οποίαι τας χωρίζουν προσφέρουν αξιολόγους υπηρεσίας εις τον τόπον και την εθνικήν εργασίαν της ενώσεως με την μαχητικότητα των και την εν γένει δράσιν των».[148]

---

[146] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 28 Απριλίου 1945 σ.6.

[147] Γαλλόφωνη εφημερίδα εκδιδόμενη στην Αθήνα αρχές του 20ου αιώνα από τον Αντώνιο Στεφανόπολι, Έλληνα γεννημένο στην Κορσική, ο οποίος αν και δεν απαρνήθηκε ποτέ την γαλλική του υπηκοότητα, ήταν θερμός εθνικιστής και οπαδός της Μεγάλης Ιδέας.

[148] Πάφος, Πάφος 19 Δεκεμβρίου 1946.

7.2 Πλατεία Πιδάκων (Θόλος του Κοιμώμενου Έρωτα)

Ένα άλλο βασικό έργο του Γαλατόπουλου για εξωραϊσμό της πόλης του ήταν η δημιουργία μιας λίμνης με θόλο, στο κέντρο της *Πλατείας Παλαμά* κατά ένα παραδοσιακό πρότυπο και σύμφωνα με αντίγραφο της παράστασης του κοιμώμενου έρωτα.

Αρχικά στα πρακτικά του Δημοτικού Συμβουλίου, αναφέρεται ότι σε συνεδρία του στις 13 Ιουνίου 1945, αποφασίζεται να κτιστεί στην Πλατεία μια δεξαμενή με 2-3 κολόνες. Η αναφορά αυτή σχετίζεται με την κατασκευή του πίδακα με τον κοιμώμενο έρωτα που βρίσκεται σήμερα απέναντι από την προτομή του Κωστή Παλαμά και στις πηγές τότε αναφέρεται με το όνομα Πλατεία Πιδάκων.[149] Σε έκδοσή της δε η εφημερίδα *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση* [150] το ίδιο έτος αναφέρει ότι σύντομα μετά την έγκριση του προϋπολογισμού και την έναρξη των κυρίως εγκεκριμένων έργων Βιβλιοθήκης, Λουτρών, Πιδάκων, Εισόδων Δημόσιου Κήπου κλπ. ελπίζεται ότι θα απασχολούνται για 6-7 μήνες 200-250 κτίστες και εργάτες. Αναφορές επίσης στην Πλατεία αυτή δείχνουν το ενδιαφέρον του Δημάρχου για την πόλη του. Δηλώνει ότι δεν θα επιτρέψει την μετατροπή Δημοσίων Κέντρων, που βρίσκονται στην Πλατεία, σε ιδιωτικές λέσχες, γιατί όπως λέει ο Δήμος Πάφου ξόδεψε και ξοδεύει εκατοντάδες λίρες για φωτισμό και εξωραϊσμό των Πλατειών για να μπορεί ο λαός της πόλης, φτωχός και πλούσιος να απολαμβάνει ανενόχλητος τα κέντρα αυτά για τα οποία πληρώνει και ο ίδιος. Αν οι ιδιοκτήτες των διαφόρων Κέντρων δεν λάβουν σοβαρά υπόψη την προειδοποίηση αυτή, τότε ο Δήμος Πάφου θα ανεγείρει δημοτικό περίπτερο στον Δημόσιο Κήπο, το οποίο θα εκμεταλλεύεται την *Πλατεία Πιδάκων*. Ο λαός της Πάφου κατά τον Δήμαρχο θα έχει έτσι ένα θερινό υπαίθριο χώρο στην Πλατεία αλλά και τα χειμερινά κέντρα στον ίδιο χώρο.[151]

Στην πλατεία αυτή γίνονταν διάφορες εκδηλώσεις όπως η λαϊκή Κυπριακή γιορτή με κυπριακούς χορούς και τραγούδια κατά τη διάρκεια του Κατακλυσμού και της μεγάλης εμπορικής πανήγυρης της Χρυσοπολίτισσας κατά τον μήνα Ιούλιο. Η Πλατεία ήταν τότε κατάλληλα φωταγωγημένη και ρίχνονταν πυροτεχνήματα. [152]

7.3 Δημόσιος Κήπος

Ο Δήμος Πάφου, έγινε το 1945 και επίσημος κάτοχος του κτήματος στο οποίο βρισκόταν ο Δημόσιος Κήπος πληρώνοντας στη Μητρόπολη Πάφου 1.980 λίρες, με την υποχρέωση

---

[149] *Αρχείο Δήμου Πάφου , Πρακτικά Συνεδριάσεων 1945,*13 Ιουνίου 1945.
[150] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 10 Μαρτίου, 1945, σ.3.
[151] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 17 Ιουνίου 1948, σ.2
[152] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 16 Ιουλίου 1949, σ.2

να εξοφληθεί το ποσό αυτό σε 20 χρόνια. Το Δημοτικό συμβούλιο εξέφρασε κατά την υπογραφή σχετικού εγγράφου μεταξύ του Μητροπολίτη Πάφου και του Δημάρχου, την ευγνωμοσύνη του προς την Εκκλησία αφού το κτήμα αυτό που χρησιμοποιούσε ο Δήμος με χαμηλό ενοίκιο, είχε αξία πάνω από 8.000-10.000 λίρες. Ήδη δύο χρόνια πιο πριν είχαν αρχίσει έργα στον Κήπο. Σύμφωνα με το Αρχείο του Δήμου, η Εκκλησία έδωσε στον Δήμο για να το χρησιμοποιεί και το «πρώην Κηπάριον», απέναντι από το σωματείο «Κινύρας» το οποίο προοριζόταν για ανοικοδόμηση Ενοριακής Εκκλησίας αφιερωμένης στον πολιούχο Άγιο της Πάφου, Απόστολο Παύλο, με αντάλλαγμα να πάρει αντίστοιχη έκταση μέσα στον Κήπο κοντά στην πλατεία Τζώρτσιλ. Στη συμφωνία καθορίστηκε ότι για περίοδο μέχρι 99 χρόνια θα δικαιούται η Εκκλησία να ανεγείρει ναό αλλά εν τω μεταξύ ο χώρος θα βρίσκεται κάτω από την διαχείριση του Δήμου. Αν ο ναός δεν κτισθεί σε διάστημα 99 χρόνων τότε ο χώρος θα παραμείνει στη δικαιοδοσία του Δήμου όπως και το υπόλοιπο τμήμα του Κήπου. Καθορίστηκε μάλιστα στη συμφωνία που υπογράφηκε ότι την επιτροπή ανοικοδομήσεως του ναού θα την απαρτίζουν ο Μητροπολίτης, ο Έλληνας Δήμαρχος, δύο μέλη του Ελληνικού Συμβουλίου και δύο της Ενοριακής Επιτροπής του Αγίου Θεοδώρου. Με την αποπληρωμή του ποσού ο Δήμος θα γινόταν κάτοχος του Κήπου. Από τη στιγμή δε της υπογραφής της συμφωνίας ο Δήμος ήταν ελεύθερος να προβαίνει σε οποιαδήποτε άλλη ρυμοτόμηση του χώρου του Δημόσιου Κήπου για εξωραϊσμό της πόλης χωρίς να επεμβαίνει η Εκκλησία.[153] Η συμφωνία αυτή φαίνεται να θεωρήθηκε μια επιτυχία της διπλωματίας του Δημάρχου και του Δημοτικού Συμβουλίου αφού το ποσό της αγοράς θεωρήθηκε πολύ μικρότερο της εκτιμημένης αξίας.[154]

Τα εξωραϊστικά έργα του Δημόσιου Κήπου αλλά και άλλα έργα που άλλαξαν τη μορφή της πόλης, στοίχισαν σύμφωνα με την εφημερίδα *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση: «*220 λίρες αφού οι δυο μικροί πίδακες θα στοιχίσουν 50 λίρες, ο κεντρικός της Πλατείας 60 λίρες οι οκτώ κολόνες 60 λίρες και οι δύο είσοδοι του κήπου με 8 στήλες 50 λίρες». Το πιο πάνω ποσό προερχόταν από οικονομίες και περισσεύματα άλλων κονδυλίων χωρίς να περιοριστεί κανένα άλλο αναγκαίο κονδύλι. Σε περίπτωση που υπήρχαν τα απαραίτητα υλικά, τα οικονομικά του Δήμου ήταν σε θέση να ανταποκριθούν στις άμεσες ανάγκες της πόλης χωρίς δάνειο και χωρίς νέες φορολογίες.[155]

Ο Γαλατόπουλος ανέφερε ότι όλα τα πιο πάνω εξωραϊστικά έργα μαζί με το περιτοίχισμα του Κήπου, που κατάφερε να κάνει, έγιναν με την μεγαλύτερη επίβλεψη, με αυστηρότητα

---

[153] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 7 Ιουλίου 1945, σ.2.

[154] Το θέμα της κατοχής του Κήπου και της ανοικοδόμησης ναού σε αυτόν, αποτελεί μέχρι σήμερα ένα επίμαχο θέμα συζήτησης και μια αιτία ισχυρής διαμάχης ανάμεσα στην Εκκλησία και τους δημότες της Πάφου

[155] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 17 Μαρτίου 1945, σ.2.

και φειδώ και με το μικρό αυτό ποσό που ξοδεύτηκε θα παρουσίαζε η πόλη ένα ολοκληρωμένο έργο αξίας πολλών χιλιάδων λιρών. Με όλα επίσης αυτά τα Δημοτικά έργα βρήκαν δουλειά και πολλοί φτωχοί κάτοικοι της Πάφου.[156]

Μέσα από το δικό του δημοσιογραφικό όργανο, την Νέα Πολιτική Επιθεώρηση δεν παρέλειψε να αναφερθεί και στις αναμενόμενες επικρίσεις των πολιτικών του αντιπάλων, οι οποίοι όπως ανέφερε θα ασκούσαν κριτική στο έργο του και αντί να χαίρονται γιατί εξωραΐζεται η πόλη τους χωρίς δάνεια και φορολογίες, πιθανόν να σκέφτονταν πως θα ήταν καλύτερα να φύλασσε ο Δήμος τα περισσεύματα του προϋπολογισμού. Ο ίδιος όμως όπως πίστευε, εκείνοι που πραγματοποίησαν αυτά τα περισσεύματα είχαν κάθε λογικό δικαίωμα να ξοδέψουν αυτά τα χρήματα όπως οι ίδιοι έκριναν καλύτερο.

Θέλοντας επίσης να τιμήσει τον Μητροπολίτη Πάφου Χρύσανθο, ο οποίος μαρτύρησε κατά το 1821 στη Λευκωσία ανήγγειλε στον Μητροπολίτη Πάφου Κλεόπα την πρόθεσή του να ανεγερθεί προτομή του στον Δημόσιο Κήπο. Αφού βρήκε την απαραίτητη υποστήριξη από την εκκλησία και την υπόσχεση για ηθική και υλική στήριξη συγκρότησε ειδική επιτροπή για να διεξάγει σχετικό έρανο. Άρχισε επίσης διαπραγματεύσεις με τον Έλληνα καθηγητή Καλών Τεχνών Αντώνη Σώχου, ο οποίος κατοικούσε στη Λεμεσό για να αναλάβει την κατασκευή της προτομής[157].

7.4 Πλατεία Τσώρτσιλ

Κατά την επίσκεψη στην Πάφο του Άγγλου Κυβερνήτη τον Μάρτιο του 1945 ο Δήμαρχος Πάφου ανακοίνωσε στην προσφώνησή του σε δεξίωση στην αίθουσα Συνεδριάσεων ότι το Δημοτικό Συμβούλιο πραγματοποίησε επιθυμία του όπως η νέα πλατεία, το άνοιγμα δηλαδή που βρίσκεται στο κέντρο της εισόδου της πόλεως, ακριβώς ανατολικά του Δημόσιου Κήπου, ονομαστεί «Πλατεία Τζώρτσιλ» με τη συμβολική σημασία να θυμίζει στους Έλληνες του τόπου αυτού, την αιώνια οφειλή και ευγνωμοσύνη που του χρωστά ο ελληνισμός αλλά και όλος ο κόσμος στον αγώνα κατά του φασισμού. Στην πρόσοψη της πλατείας θα ανεγερθούν τέσσερις αρχαίες ελληνικές κολώνες, στην είσοδο του Δημόσιου Κήπου με πάνω τους χαραγμένη την επιγραφή: «Προς τον αληθινό ελευθερωτή της Ελλάδος. Προς τον στρατιώτη του Ελληνικού πνεύματος. Στον Γουΐστον Τσώρτσιλ τον τίμιον, τον γενναίον, τον αληθινόν Βρεττανόν». Οι τέσσερις Στήλες που θα απαρτίζουν τα

[156] Στο ίδιο.
[157] *Έθνος,* Λευκωσία 18 Ιανουαρίου 1949.

Προπύλαια θα συμβολίζουν η κάθε μια τους, με σχετική επιγραφή την Ελληνική Ομορφιά, την Ελληνική Αλήθεια, το Ελληνικό Μέτρο και το Ελληνικό Πνεύμα.[158]

Γι αυτή του την απόφαση δέχτηκε κριτική αφού δεν έδωσε ένα όνομα που να θυμιάζει Ελλάδα και προτίμησε να αφιερώσει μια ωραία πλατεία στον Τζώρτσιλ.[159] Επικρίσεις δέχτηκε επίσης και γιατί ενώ η πόλη του στερείται νερό, ηλεκτρικό ρεύμα και κοινωνική πρόνοια και την οδηγεί η σπάταλη δημαρχία του, κάτω από το βάρος ενός δανείου 30.000 λιρών, θέλησε να διαθέσει εκατοντάδες λίρες για να κάνει κολώνες για να διαιωνίσουν την δόξα του Τζώρτσιλ, στον οποίο τίποτα δεν οφείλουν οι Έλληνες της Κύπρου.[160] Ο ίδιος ο Γαλατόπουλος δικαιολογεί την ονομασία της πλατείας σε Πλατεία Τζώρτσιλ λέγοντας ότι μιμήθηκε τον προκάτοχό του Ν.Ι. Νικολαΐδη ο οποίος ίδρυσε πλατεία Ιωβηλαίου, αγνοώντας όμως ότι αυτός έπεισε με αυτό τον τρόπο την Κυβέρνηση να δώσει χρήματα για την εξαγορά του χώρου ώστε να κατασκευαστεί η πλατεία ενώ ο Γαλατόπουλος ξόδεψε εκατοντάδες λίρες από το δημοτικό ταμείο για την κατασκευή της εν λόγω Πλατείας. [161]

7.5 Στήλη 28ης Οκτωβρίου

Η εξωραϊστική πολιτική του Γαλατόπουλου, η οποία πήγαζε από τα βάθη των αισθητικών αξιών που τον διακατείχαν αλλά και από την αγάπη του για την πόλη και τον λαό της συνεχίστηκε με τη διαμόρφωση της Πλατείας της 28ης Οκτωβρίου ή Πλατείας Δημαρχείου όπως ήταν γνωστή, στα 1947, και την ίδρυση της Στήλης που κοσμεί σήμερα την πόλη, έκφραση τιμής των πεσόντων για την Ελλάδα.

Μιλώντας ο Γαλατόπουλος στα εγκαίνια της Δημοτικής Βιβλιοθήκης στις 19 Μαΐου 1946 αναφέρθηκε στη δημιουργία της Στήλης της 28ης Οκτωβρίου απέναντι από τη Βιβλιοθήκη.[162] Όπως είπε απέναντι από τα Προπύλαια της Βιβλιοθήκης υψώνεται τώρα μια στήλη κατά το πρότυπο της Στήλης της αρχαίας Ολυμπίας, η οποία αναμένεται να τελειώσει κατά το τέλος Μαΐου. Περιγράφοντας το μνημείο αυτό είπε ότι πάνω στο μεγάλο και πλούσιο ιωνικό κιονόκρανο βρίσκεται ένα ομοίωμα του Ολυμπιακού Πυρσού, σε τέτοιο ύψος ώστε να δεσπόζει στη γύρω Πλατεία, όπως δέσποζε ο Ολυμπιακός Πυρσός στους γύρω χώρους της Ολυμπίας. Επομένως όπως αναφέρει στην ομιλία του δεν είναι καθόλου τυχαίο το ύψος της Στήλης την οποία ο Παφιακός λαός θα χαρεί ολόλευκη και

---

[158] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 10 Μαρτίου 1945 σ.2.
[159] Πάφος, *Πάφος* 17 Μαΐου, 1945.
[160] Στο ίδιο.
[161] Πάφος, *Πάφος* 31 Οκτωβρίου, 1946.
[162] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 25 Μαΐου 1946 σ.2.

φωτεινή σε όλο της το συμβολικό μεγαλείο. Τονίζει επίσης ότι δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι το ύψος της Στήλης ξεπερνά την κορυφή των αρχαϊκών προπυλαίων της Βιβλιοθήκης του Δήμου και το ότι ό συμβολικός Πυρσός, το ομοίωμα του αρχαίου Ολυμπιακού Πυρσού, υπερβάλλει σε ύψος όλα τα γύρω οικοδομήματα και θα διασχίζει τον αιθέρα στέλλοντας τον χαιρετισμό και την κραυγή της σκλαβωμένης πατρίδας προς τον ελεύθερο ουρανό. Δεν είναι τυχαίο επίσης το γεγονός ότι η συμβολική αυτή στήλη βρισκόταν απέναντι από το ναό της σοφίας και τη νίκη του πνεύματος όπως αποκαλούσε ο Γαλατόπουλος τη Δημοτική Βιβλιοθήκη σε ανάμνηση μιας άλλης ημέρας, της 28ης Οκτωβρίου, που συμβολίζει και αυτή τη νίκη της Ελευθερίας εναντίον της βίας. Δίπλα δε από τη Βιβλιοθήκη ανοίγεται η οδός της 28ης Οκτωβρίου η οποία καταλήγει στην Στήλη.

Με επισημότητα εορτάζονταν οι επέτειοι των μεγάλων εθνικών εορτών με διοργάνωση εκδηλώσεων που λάμβαναν χώρα γύρω από τη Στήλη της 28ης Οκτωβρίου, στην Πλατεία «Ιωάννη Μεταξά», όπως ονομαζόταν αρχικά η πλατεία στην οποία βρισκόταν η Στήλη. Μια από τις πολλές εκείνες εκδηλώσεις, ήταν και αυτή του Οκτώβρη του 1948.[163] Όταν τελείωσε η Δοξολογία στον ιερό ναό του Αγίου Θεοδώρου κατευθύνθηκε ολόκληρο το εκκλησίασμα στην Πλατεία μπροστά στη Στήλη της 28ης Οκτωβρίου με επικεφαλή τον Μητροπολίτη Κλεόπα και αφού πρώτα αποπέμφθηκε δέηση και έγινε αγιασμός για ευόδωση του ελληνικού αγώνα κατά των Σλαυοκουμουνιστών και υπέρ της Ένωσης, αναγνώστηκε ψήφισμα διαμαρτυρίας για την ανθελληνική στάση του Γραφείου Παιδείας όσον αφορά την εθνική επέτειο και ακολούθησε η παρέλαση του λαού και των σχολείων μπροστά από τη Στήλη, όπου μετά από τον αγιασμό αναγνώστηκε ενωτικό ψήφισμα του Δημάρχου, το οποίο και εγκρίθηκε ομόφωνα.

Κατά δε την εορτή για την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου, το 1949, μετά τη δοξολογία, στέφθηκε η στήλη της 28ης Οκτωβρίου και εντειχίστηκε αναμνηστική πλάκα.[164] Ο Δήμαρχος εντείχισε λευκή μαρμάρινη πλάκα στη βάση της Στήλης της 28ης Οκτωβρίου εκ μέρους του Δήμου Πάφου στη μνήμη του υπολοχαγού Γεώργιου Αζίνα από τη Χλώρακα, ο οποίος σκοτώθηκε στον Γράμμο κατά τον εμφύλιο πόλεμο του 1944-1949. Σε ομιλία του ο Δήμαρχος Γαλατόπουλος ανέφερε: «Ένα κλωνάρι Κυπριακής Δάφνης, πλεγμένο στον λιτό τούτο στέφανο εναποθέτουμε σήμερα Έλληνες Αδελφοί, προ της Λευκής αυτής Στήλης που την στήλωσε η ευγνωμοσύνη μας εις μνήμην των Αθανάτων νεκρών … Η λευκή αυτή Πλάκα την οποία, εντειχίζουμε σήμερον εις τα βάθρα της Στήλης της 28ης Οκτωβρίου, σαν ελάχιστο φόρο τιμής και ευγνωμοσύνης της ιδιαίτερης πατρίδας σου της Πάφου ..». Πάνω στο λευκό μάρμαρο ήταν σμιλεμένο ένα επίγραμμα του Μνησικλή το

[163] *Έθνος*, Λευκωσία 30 Οκτωβρίου 1948 και Ελευθερία, Λευκωσία 30 Οκτωβρίου 1948.
[164] *Πάφος*, Πάφος 20 Οκτωβρίου 1949.

οποίο σύμφωνα με τον Γαλατόπουλο ήταν το μόνο που άρμοζε στον θάνατο του ήρωα: «Ο Άδης ουκέτι φείδεται ανδρείων, αλλά δειλών». [165]

Όταν το 1947 τον Σεπτέμβριο, ο Γαλατόπουλος επέστρεφε από την Αθήνα με ατμόπλοιο, μετά από συναντήσεις που είχε με αρχηγούς κομμάτων για κυπριακά ζητήματα, έφερνε μαζί του αναμνηστική πλάκα από πεντελικό μάρμαρο, την οποία ο Δήμος των Αθηναίων δώρισε συμβολικά στον Ελληνικό Δήμο της Πάφου για να τοποθετηθεί στο βάθρο της Μεγάλης Στήλης που η Πάφος ανήγειρε σε ανάμνηση της 28ης Οκτωβρίου του 1940. Η πλάκα αυτή εντειχίστηκε σε ειδική τελετή στην Πλατεία «Ιωάννη Μεταξά» κοντά στη στήλη της 28ης Οκτωβρίου, κατά τον εορτασμό της 28ης Οκτωβρίου 1947, με ομιλητή τον Αρχιμανδρίτη Γεννάδιο, ο οποίος μίλησε εκπροσωπώντας τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και εξήρε τη σπουδαιότητα της τιμητικής αυτής δωρεάς αλλά και τον συμβολισμό που έκρυβε.[166]

Η πλάκα αυτή έγραφε με επιχρυσωμένα γράμματα με φύλλα χρυσού την επιγραφή:

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΤΗ ΠΑΦΩ ΕΙΣ ΑΝΑΜΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ 28ην ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940 ΚΟΙΝΟΥ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΟΧΙ.

Λίγες μέρες μετά τον εορτασμό της 28ης Οκτωβρίου το 1947, πλήθος κόσμου με την παρουσία του ιερατείου και του εκπαιδευτικού κόσμου της επαρχίας παρέστη στη μεγαλόπρεπη τελετή εντειχισμού της αναμνηστικής αυτή πλάκας και ενώ ο καθηγητής της φιλολογίας κ. Παπαιωάννου διάβαζε στα πλήθη το αναμνηστικό συνοδευτικό Δίπλωμα, το οποίο ο Δήμος Αθηναίων δώρισε, γραμμένο σε μεμβράνη, στον Δήμο Πάφου, ο Δήμαρχος έκανε τον εντειχισμό στη μία πλευρά του βάθρου της Στήλης . Το Δίπλωμα αυτό τοποθετήθηκε από τον Δήμαρχο σε ειδική θήκη και φυλασσόταν στη Δημοτική Βιβλιοθήκη, περιλάμβανε δε τα εξής:

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΕΙΣ ΑΝΑΜΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑΝ 28ην ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1950 ΑΡΞΑΜΕΝΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ «ΟΧΙ»ΠΡΟΣΦΕΡΟΥΝ ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΗΝ ΠΛΑΚΑ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΑΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΤΗΣ ΠΑΦΟΥΚΕΝΤΡΟΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΙΔΕΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΟΝΤΟΣ

ΧΡ. ΓΑΛΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΘΗΝΗΣΙ ΤΗ 30 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1947

Ο Δήμαρχος — Ο Πρόεδρος

Στρατηγός **Ι.ΠΙΤΣΙΚΑΣ** — **Δ.Γ.ΣΚΟΥΖΕΣ**

---

[165] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση, Πάφος* 22 Οκτωβρίου 1949, σ.1και 5 Νοεμβρίου 1949, σ. 1.

[166] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 6 Σεπτεμβρίου 1947, σ.3 και 8 Νοεμβρίου 1947,σ.1.

Ο Δήμαρχος κατά την τελετή και πριν τον εντειχισμό έκανε ομιλία και με τον προσφιλή του τρόπο εξύμνησε τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό αλλά και τις στενές σχέσεις Κύπρου Ελλάδας, μη παραλείποντας να αναφερθεί και στον πόθο για ελευθερία.[167]

7.6 Άνθρωποι του Πνεύματος στην Πάφο[168]

Ο λογοτέχνης Δήμαρχος της Πάφου, ο ποιητής και ο άνθρωπος των Γραμμάτων, ο λάτρης και ο θαυμαστής του Παλαμά δεν θα μπορούσε να μην επιδιώκει να επισκέπτονται την πόλη του καλλιτέχνες, λογοτέχνες, ιστορικοί και γενικά άνθρωποι του πνεύματος, όποτε του δινόταν η ευκαιρία και μάθαινε ότι βρίσκονταν στην Κύπρο, για να παραστούν και να συμμετάσχουν στις Παλαμικές Γιορτές αλλά και να δίνουν με τον λόγο τους μια ακόμη ώθηση στην ανύψωση του πολιτιστικού επιπέδου και στην πνευματική καλλιέργεια των κατοίκων της.

Όλοι αυτοί με την παρουσία τους προσέδιδαν στην ποιότητα των πολιτιστικών εκδηλώσεων στην Πάφο κα την αναβάθμιζαν πνευματικά. Ανάμεσα σε άλλους που με δική του πρόσκληση ήρθαν στην Πάφο ήταν η Σοφία Βέμπο, ο Στρατής Μυριβήλης, η Αθηνά Ταρσούλη κ.ά.[169]

Μετά τον επαναπατρισμό του ο Κύπριος λογοτέχνης Μελής Νικολαΐδης, ο οποίος εκλεγόταν και Γενικός Γραμματέας της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών από το 1934 με πρόεδρο τον Ν. Καζαντζάκη, επικοινώνησε με τον Δήμαρχο Πάφου με σκοπό να διευθετηθεί πρόγραμμα διαλέξεών του στην Πάφο.[170]

Ο θίασος Βέμπο έδωσε παραστάσεις στην Πάφο και όχι στη Λεμεσό, μετά και από πρόσκληση του Δημάρχου Γαλατόπουλου.[171] Για το θέμα αυτό γίνεται αναφορά στο βιβλίο του Αντώνη Σωτηριάδη, ο οποίος μιλώντας για το ενδιαφέρον του Γαλατόπουλου για την καλλιέργεια και την ανύψωση του εθνικού φρονήματος του λαού δίνει την πληροφορία ότι σε ένα χορό που διοργάνωσε στη Λέσχη «Πάφος», που ήταν το κομματικό του κέντρο, προσκάλεσε τη Σοφία Βέμπο, την τραγουδίστρια της Νίκης, για να τραγουδήσει τα πατριωτικά της τραγούδια, εμψυχώνοντας έτσι το λαό και τονώνοντας το εθνικό του φρόνημα.[172]

---

[167] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 15 Νοεμβρίου 1947, σ.1.
[168] Βλ.5ο κεφάλαιο, Η καθιέρωση των Παλαμικών γιορτών
[169] Γαλατόπουλος, «Στις φλόγες του…», ό.π., σ.52.
[170] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 21 Απριλίου 1945 σ.5.
[171] *Κυπριακός Τύπος, Λευκωσία* 04 Ιανουαρίου 1946.
[172] Σωτηριάδης, ό.π., σ.114.

Δική του ακόμη πρωτοβουλία μπορεί κάποιος να υποθέσει πως ήταν η πρόσκληση προς τον λογοτέχνη Στρατή Μυριβήλη, μόλις έμαθε ότι βρίσκεται στο νησί, να μιλήσει για το προσφιλές του θέμα, την ποίηση του Παλαμά, σε μια πόλη που τιμούσε τον ποιητή όσο καμία άλλη στον ελληνικό χώρο. Κάτι τέτοιο επιβεβαιώνεται μελετώντας κανείς την εφημερίδα *Έθνος* η οποία αναφέρει πως στις 11π.μ., στις 10 Φεβρουαρίου του 1952 δόθηκε στο κινηματοθέατρο «Τιτάνια» στην Πάφο διάλεξη του Έλληνα λογοτέχνη Στρατή Μυριβήλη με θέμα: «Η πρώτη και τελεταία λάμπα του Κωστή Παλαμά».Μεγάλο ήταν το ακροατήριο που καταχειροκρότησε τον Μυριβήλη. Τον ομιλητή παρουσίασε ο Δήμαρχος Πάφου και παρέστησαν ο Μητροπολίτης Πάφου Φώτιος, ο Ηγούμενος της Μονής Αγίου Νεοφύτου Λαυρέντιος, ο Αντιδήμαρχος, ο πρόεδρος και τα μέλη της σχολικής εφορείας, ο Γυμνασιάρχης του Κολλεγίου Πάφου, καθηγητές και πλήθος κόσμου. Μετά τη διάλεξη ο Δήμος Πάφου ο οποίος είχε και την πρωτοβουλία της διοργάνωσης παρέθεσε γεύμα προς τιμή του λογοτέχνη στο ξενοδοχείο «Νέος Όλυμπος», στο οποίο παρακάθησαν και άλλοι προσκεκλημένοι. Το Γυμνάσιο Πάφου έδωσε ως δώρο στον Μυριβήλη ένα παραδοσιακό κέντημα από το χωρίο Φοίτη.[173] Η διάλεξη αυτή θα πρέπει να προοριζόταν να γίνει στη Δημοτική Βιβλιοθήκη όπως αναφέρει ο ανταποκριτής της εφημερίδας *Ελευθερία* στην Πάφο.[174] Τελικά όμως έγινε στο κινηματοθέατρο «Τιτάνια» ίσως γιατί ο χώρος ήταν μεγαλύτερος και θα μπορούσε έτσι να παρακολουθήσει τη διάλεξη μεγαλύτερο ακροατήριο.

7.7 Φροντίδα για τις Αρχαιότητες της Πάφου

Σύμφωνα με την εφημερίδα *Ελευθερία,*[175] ο Άγγλος Κυβερνήτης διόρισε Συμβουλευτικό Συμβούλιο Αρχαιοτήτων και μέλη Επαρχιακών Επιτροπών Αρχαιοτήτων για μία τριετία από 1η Μαρτίου 1948. Στην Πάφο μέλη ήταν ο Διοικητής Πάφου, ο Δήμαρχος Γαλατόπουλος και οι κ. Ν .Ι. Νικολαΐδης, Π. Η. Γεωργίου, ο ηγούμενος της ιεράς μονής Αγίου Νεοφύτου Λαυρέντιος Μιχαηλίδης, ο κ. Λ. Φιλίππου και ο Μεχμέτ Ντανά. Με αυτή του την ιδιότητα αλλά και με τις εξουσίες που του προσέδιδε το δημαρχιακό του αξίωμα ο Γαλατόπουλος παρίστατο σε συνεδρία στις 16 Οκτωβρίου, υπό την προεδρία του Διοικητή Πάφου με την παρουσία και του κ. Μεγκώ, ο οποίος ήταν Διευθυντής των Αρχαιοτήτων. Ο Γαλατόπουλος δήλωσε ότι το Δημαρχείο Πάφου μετά την 1η Απριλίου του 1949 αναλαμβάνει την κατασκευή πινακίδων για τα αρχαία μνημεία και τη διάνοιξη

[173] *Έθνος,* Λευκωσία 12 Φεβρουαρίου 1952.
[174] Ελευθερία, Λευκωσία 01 Φεβρουαρίου 1952
[175] *Ελευθερία*, Λευκωσία 27 Φεβρουαρίου 1948.

του δρόμου προς το ναό της Αφροδίτης (Σαράντα Κολώνες). Το ενδιαφέρον του Γαλατόπουλου, για την προστασία και την ανάδειξη των αρχαιοτήτων του τόπου του, του αδιάψευστου μάρτυρα της ελληνικότητας του νησιού, φαίνεται και από την επιθυμία του να κτιστεί νέο Μουσείο στο Κτήμα με δαπάνες του Δήμου Πάφου και με Κυβερνητική βοήθεια. Το νέο Μουσείο θα αποτελούσε περιουσία του Δήμου. Ο κ. Μεγκώ ζήτησε τη γνώμη της επιτροπής πριν υποβάλει το αίτημα στην Κυβέρνηση. Ο Δήμαρχος προσπαθώντας να πείσει για την αναγκαιότητα της ύπαρξης νέου Μουσείου ανέφερε ότι η διατήρηση των αρχαιοτήτων ενδιαφέρει τόσο την Κυβέρνηση όσο και τον λαό και με αυτό το πνεύμα το Συμβούλιο αποφάσισε να βοηθήσει στην ανέγερση Επαρχιακού Μουσείου. Η απόφαση ήταν να παραχωρηθεί ως δωρεά μέρος του Δημοσίου Κήπου απέναντι από τη Δημοτική Βιβλιοθήκη για την κατασκευή του Μουσείου και να συμπληρώνεται έτσι η κυκλική ρυμοτομία της Πλατείας της 28ης Οκτωβρίου. Ο Δήμος θα αναλάβει μέχρι το 1950 να δώσει από τα τακτικά έσοδα 3.000 λίρες και η Κυβέρνηση να πληρώσει την υπόλοιπη μισή δαπάνη. Το σχέδιο της εξωτερικής εμφάνισης του Μουσείου αποφασίστηκε να καταρτιστεί από τον Δημοτικό Μηχανικό και να είναι κλασικού ρυθμού όπως η Βιβλιοθήκη Το Μουσείο θα ονομαζόταν «Δημοτικό Μουσείο Πάφου», θα εγγραφόταν στο όνομα του Δήμου Πάφου και θα στέγαζε αποκλειστικά τις αρχαιότητες της επαρχίας Πάφου. [176]

Ο Δήμαρχος με την ευκαιρία αυτής της Συνεδρίας δήλωσε ότι ο Δήμος είναι διατεθειμένος να διαθέσει χρηματικά ποσά για ανασκαφές στην περιοχή Κτήματος –Πάφου με την προϋπόθεση όμως να έχει ο Δήμος τον έλεγχο των δαπανών και τα αντικείμενα που θα ανευρίσκονται να περιέρχονται στο Παφιακό Μουσείο. Ο Δήμαρχος εισηγήθηκε να δικαιούται το Δημαρχείο να εξαγοράζει οποιονδήποτε αρχαίο μνημείο βρίσκεται σε χέρια ιδιωτών και να το εγγράφει στο όνομα του Δήμου, θεωρώντας το σύμφωνα και με τον νόμο ως μνημείο, προσπαθώντας έτσι να περισώσει και να μαζέψει όσα αρχαία αντικείμενα βρίσκονταν διάσπαρτα χωρίς προστασία και να τα εκθέσει, διασώζοντας έτσι την ιστορική μνήμη των συμπολιτών του και τονώνοντας το εθνικό τους φρόνημα, σε μια περίοδο κρίσιμη για την τύχη του νησιού, που όλο και πιο έντονα επιδίωκε την ένωση με την Ελλάδα. Ο Διευθυντής των Αρχαιοτήτων συμφώνησε με τις απόψεις του Δημάρχου.[177]

Για να υλοποιηθούν γρήγορα τα σχέδια για ανέγερση Δημοτικού Μουσείου, σύμφωνα και των όσων είχαν συμφωνηθεί κατά την τελευταία συμφωνία με τον Διευθυντή των Αρχαιοτήτων και την Επαρχιακή Επιτροπή Αρχαιοτήτων για στέγαση του Μουσείου, όπως περιγράφεται πιο πάνω, περιλαμβάνεται πρόνοια στον προϋπολογισμό του 1949, ότι

[176] *Πάφος*, Πάφος 21 Οκτωβρίου 1948.
[177] *Πάφος*, Πάφος 21 Οκτωβρίου 1948.

η απόφαση αυτή θα πραγματοποιηθεί μόλις δοθεί προς τον Δήμο η χορηγία των 1.500 λιρών που ανέλαβε η Κυβέρνηση να προσφέρει για τον σκοπό αυτό. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί με το ήμισυ της δαπάνης για αποπεράτωση του έργου. Το Δημοτικό Μουσείο θα κτισθεί απέναντι από τη Δημοτική Βιβλιοθήκη και το Δημήτρειο Σχολείο.[178]

Σε συνεδρία δε της Επαρχιακής Επιτροπής του Μουσείου τον Μάρτιο του 1949 ανακοινώθηκε από τον Πρόεδρό της τον Διοικητή κ. Γκρήηνπεη ότι η συνεισφορά της Κυβέρνησης που θα ανερχόταν στις 1.500 λίρες για την ανέγερσή του θα δινόταν τον επόμενο χρόνο δηλαδή το 1950 και τότε θα άρχιζαν οι εργασίες για το κτίσιμό του. Επίσης λόγω του ότι θα παραχωρούσε ο Δήμος Πάφου το οικόπεδο καθώς και το υπόλοιπο ποσό των 1500 λιρών, το Μουσείο θα ανήκε στο Δήμο Πάφου, ο οποίος θα δικαιούνταν να έχει τα μισά μέλη της Επαρχιακής Επιτροπής και να υποδεικνύει εκ μέρους του Δήμου και δεύτερον Curator, επιμελητή δηλαδή του Μουσείου, υπεύθυνο για τις συλλογές του και την ερμηνεία των ιστορικών του αντικειμένων.[179]

Επιπρόσθετα με πρόταση του Δημάρχου, ανασκαφές που θα χρηματοδοτούνταν από τον Δήμο, θα γίνονται υπό την επίβλεψη του Δήμου και υπό την τεχνική εποπτεία του Τμήματος Αρχαιοτήτων. Βασικό μέλημα του Δημάρχου ήταν τα αρχαιολογικά ευρήματα της πόλεως και επαρχίας Πάφου να παραμένουν στο Μουσείο Πάφου και όχι να μεταφέρονται στη Λευκωσία. Ο Δήμος επίσης θα μπορεί να εξαγοράζει οποιονδήποτε μέρος της πόλης που είναι αρχαίο μνημείο και να το προσάπτει στη δικαιοδοσία του.[180] Με τον τρόπο αυτό ο λαός της Πάφου αποκτούσε πλήρη και υπεύθυνη συμμετοχή στη διαχείριση των αρχαιοτήτων του.

Για το φρούριο Πάφου επίσης λήφθηκε μέριμνα, όταν αυτό κρίθηκε ετοιμόρροπ, να δαπανηθούν 3.000 λίρες για την επιδιόρθωσή του από τις οποίες τις 1.500 θα διέθετε το Τμήμα Αρχαιοτήτων και τις υπόλοιπες το Τμήμα Δημοσίων Έργων. Ο Δήμος Πάφου πρόθυμα θα παρείχε κάθε δυνατή βοήθεια.[181]

7.8 Ομιλίες-Εθνικές εκδηλώσεις

Επιβλητικοί ήταν οι εορτασμοί των εθνικών επετείων επί Δημαρχίας Γαλατόπουλου, σε μια εποχή που το όραμα για την ένωση με την Ελλάδα ήταν ένας διακαής πόθος, που απόλυτα ενστερνιζόταν και ο ίδιος.

---

[178] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 1Ιανουαρίου 1949 σ.3
[179] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 27 Μαρτίου 1949 σ.3.
[180] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 23 Οκτωβρίου 1948, σ.2.
[181] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 26 Μαρτίου 1949 σ.3.

Ο Γαλατόπουλος ήταν ένα δεινός ρήτορας που άδραχνε πάντα την ευκαιρία να εκφωνήσει λόγους με επαναστατική διάθεση, ρητορικό στόμφο, με ποιητικά ψιμύθια και γλαφυρότητα. Είχε μεγάλη ευχέρεια στο να χρησιμοποιεί επιδέξια τη γλώσσα, να βρίσκει τις κατάλληλες λέξεις και τις σωστές φράσεις, να αυξομειώνει σωστά τον τόνο και την ένταση του λόγου και να χρωματίζει επιτυχώς τις εκφράσεις του. Ο παλμώδης και σαρωτικός λόγος του ήταν για τους Έλληνες της Κύπρου εκτός από προσόν θαυμασμού και πειθούς και ένας τρόπος καλλιέργειας γλωσσικής παιδείας στον λαό αλλά παράλληλα και το έναυσμα για αγωνιστική διάθεση. Ανάλογης εκφραστικής δεινότητας και δυναμικής ήταν τα άρθρα του στην εφημερίδα του *Πολιτική Επιθεώρηση* και *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*.[182]

Με μεγάλη επισημότητα και μεγαλοπρέπεια εορτάζονταν οι εθνικές επέτειοι στην Πάφο με συμμετοχή του Δημάρχου αφού άλλωστε ήταν γνωστή και η δική του εθνική δράση. Συχνά ήταν ομιλητής σε πολλές εκδηλώσεις, ακόμη και εκτός Πάφου, ενθουσιάζοντας το ακροατήριό του, τόσο με τον λόγο όσο και με τα συνθήματα στο τέλος των ομιλιών του.

Με ιδιαίτερη λαμπρότητα γιορτάζονταν οι εκδηλώσεις για τον εθνικό εορτασμό της 25^{ης} Μαρτίου, όπως για παράδειγμα τη χρονιά του 1944, ένα χρόνο μετά την εκλογή του στο δημαρχιακό αξίωμα. Όπως αναφέρει η εφημερίδα *Πάφος,* κατά τις 7:00μ.μ έγινε στο θέατρο «Αττικόν» μέσα σε ασφυκτική κοσμοσυρροή, η βραδινή εορτή κατά την οποία εκφώνησε τον πανηγυρικό ο Δήμαρχος Πάφου Χρ. Γαλατόπουλος, ο οποίος ιστορικά ανέλυσε τη σημασία του μεγάλου αγώνα και καταχειροκροτήθηκε. Στην εκδήλωση χαιρέτησαν αντιπρόσωποι του Γυμνασίου Πάφου, της ΠΕΚ, του ΑΚΕΛ, των συντεχνιών, μορφωτικών συλλόγων της Επαρχίας, της Λέσχης «Ευσέβειας», «Ορθοδοξίας», «Κινύρα» και της ΕΠΕΝ. Ακούστηκαν τραγούδια και απαγγελίες και στο τέλος παρουσιάστηκε από παιδιά των Συντεχνιών το θεατρικό έργο «Το Κρυφό Σχολειό» της Ιωάννας Μπουκουβάλα. Στο τέλος ο Δήμαρχος Πάφου υπέβαλε ψήφισμα το οποίο εγκρίθηκε από το κοινό δια βοής και περιλάμβανε την απαίτηση του ελληνικού λαού της Πάφου, ανεξάρτητα από κομματική παράταξη, για Εθνική αποκατάσταση δηλαδή ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, τονίζοντας ότι καμιά άλλη λύση δεν θα ικανοποιούσε τις δίκαιες αξιώσεις του κυπριακού λαού. [183]

Όσον αφορά δε στις γιορτές της 28^{ης} Οκτωβρίου, ο Δήμος Πάφου συμμετείχε με προσφωνήσεις του Δημάρχου στην εκκλησία κατά τα εθνικά μνημόσυνα και με κατάλληλο ηλεκτροφωτισμό των πλατειών.[184]

---

[182]Γαλατόπουλος, «Στις φλόγες του… », σ.47.
[183] *Πάφος*, Πάφος 30 Μαρτίου 1944.
[184] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 20 Οκτωβρίου 1945, σ.3.

Ο Γαλατόπουλος, όπως ήδη έχει αναφερθεί ήταν εκτός από Δήμαρχος και λογοτέχνης και ήταν εύκολο γι αυτόν να γράφει πέρα από ομιλίες και μικρά θεατρικά έργα για τις εθνικές εκδηλώσεις. Έτσι κατά τον πανηγυρικό εορτασμό της επετείου της 25ης Μαρτίου του 1946, τον οποίο διοργάνωσε η Ελληνική Πρωτοπορία, στο κινηματοθέατρο «Αττικόν», παίχτηκε το μονόπρακτο έργο του «Γενιά δούλα» ενώ ο ίδιος εκφώνησε τον πανηγυρικό.[185]

Πάντοτε σχεδόν έδινε το παρόν του σε γιορτές των δημόσιων εκπαιδευτηρίων όπως στην γιορτή της σημαίας του Γυμνασίου Πάφου στο Ιακώβειο Γυμναστήριο όπου παρίστατο ο Μητροπολίτης Κλεόπας, ο πρόεδρος των σχολείων Ν. Ι. Νικολαΐδη, μέλη της Σχολικής Εφορείας και καθηγητές[186] καθώς και σε γιορτές των Γραμμάτων που διοργάνωναν τα Εκπαιδευτήρια της Πάφου.[187]

Ο Δήμος Πάφου προμηθεύτηκε επίσης μεγάφωνα για την όσο πιο άρτια διοργάνωση των εκδηλώσεων και τα παραχωρούσε δωρεάν, όπως φαίνεται και από αναφορές της εφημερίδας *Πάφος* για τα εγκαίνια της «Πασχαλιδείου Βιβλιοθήκης» στην αίθουσα του «Δημητρείου Παρθεναγωγείου», η οποία περιλάμβανε ομιλίες, τραγούδια και απαγγελίες.[188]

7.9 Φροντίδα για τον Αθλητισμό-Ανασύσταση Ιστορικού Γυμναστικού Συλλόγου «Κόροιβος»

Ο αθλητισμός και τα ιδεώδη που αντιπροσωπεύει δεν θα μπορούσαν να παραβλεφθούν από έναν πολιτικό που υπηρετούσε πρωτίστως τον πολιτισμό.

Ο Γαλατόπουλος μετά από αλλεπάλληλες συσκέψεις και συνελεύσεις όλων των γνωστών εναπομείναντων μελών του γυμναστικού συλλόγου «Κόροιβου» της Πάφου, ο οποίος καταργήθηκε μετά τα Οκτωβριανά και οι οποίες έλαβαν χώρα μετά από πρόσκληση του Δημάρχου στην αίθουσα της Δημοτικής Βιβλιοθήκης, κατάφερε να τον ανασυντάξει τον Δεκέμβριο του 1948, θεωρώντας ότι και μόνη η κατάργησή του αποτελεί ασέβεια προς τη μνήμη του ιδρυτή του, Τηλέμαχου Καλλονά.[189] Ο Γαλατόπουλος θεωρούσε ότι μετά και

---

[185] *Πάφος*, Πάφος 14 Μαρτίου 1946.
[186] *Έθνος,* Λευκωσία 26 Οκτωβρίου 1948.
[187] *Πάφος*, Πάφος 02 Φεβρουαρίου 1950.
[188] *Πάφος*, 30 Ιανουαρίου 1947.

[189] Εκπαιδευτικός με σημαντική προσφορά στην παιδεία και τον αθλητισμό της Κύπρου. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1860.Το 1880 ήρθε στην Κύπρο και διορίστηκε καθηγητής της γυμναστικής στο Σχολαρχείο Λευκωσίας και ίδρυσε το πρώτο γυμναστήριο στην Κύπρο. Διετέλεσε διευθυντής της Δημοτικής Σχολής Λαπήθου και της Ελληνικής Σχολής Μόρφου, την οποία ίδρυσε ο ίδιος. Στη Μόρφου ίδρυσε και το πρώτο αναγνωστήριο. Εγκαταστάθηκε στην Πάφο και διετέλεσε Διευθυντής της Δημοτικής

την ίδρυση, τον Οκτώβριο του 1932 με πρωτοβουλία του νομικού και πολιτικού του αντιπάλου Λοίζου Φιλίππου του γυμναστικού συλλόγου «Κινύρας», επιβαλλόταν η ανασύσταση και πάλι του μόνου ανέκαθεν αναγνωρισμένου Γυμναστικού Συλλόγου Πάφου, του ιστορικού «Κοροίβου». Σύμφωνα με το νέο καταστατικό έγιναν εκλογές και εξελέγησαν, πρόεδρος ο Γαλατόπουλος, που είχε και την πρωτοβουλία του όλου εγχειρήματος και μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου ο πρόεδρος της Σχολικής Εφορείας Νικολαΐδης, ο Γυμνασιάρχης Παυλίδης, ο Λυκειάρχης Λιασίδης, αθλητές και ο φίλαθλος Κοκής Ιωαννίδης. Επίτιμος πρόεδρος ανακηρύχτηκε ο Μητροπολίτης Κλεόπας ο οποίος μαζί με τον Δήμαρχο είχαν προβεί σε από κοινού ενέργειες για την ανασύσταση του Συλλόγου. Τα εκλελεγμένα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου θα έπρεπε να πειθαρχούν στην επίσημη γραμμή της Εθνικής Ελληνικής Κυβέρνησης, της Κυπριακής Εθναρχίας και του Εθνικού Αγώνα του Κυπριακού Λαού. Ο Δήμος Πάφου εξήγγειλε εισφορά για τον προϋπολογισμό του πρώτου έτους 50 λίρες και το ίδιο έκανε και η εκκλησία. Χρειαζόταν άμεσα να προσληφθεί προπονητής και να αγοραστούν αθλητικά όργανα για να μπορέσει η Πάφος να συμμετάσχει στους επόμενους Παγκύπριους αγώνες.[190]

Όταν το 1949 έγινε η πρόσληψη του Γεώργιου Πηγασίου ως προπονητή, ο Γαλατόπουλος που ήταν πρόεδρος του Συλλόγου με ανακοίνωσή του καλούσε εθνικόφρονες αθλητές να δηλώσουν συμμετοχή ώστε να λάβουν μέρος στους Παγκύπριους Αγώνες με τα χρώματα του Συλλόγου τους. Ανέφερε επίσης ότι έχουν αγοραστεί όλα τα αναγκαία αθλητικά είδη για την πλήρη εξάσκηση των ενδιαφερομένων σε οποιοδήποτε αγώνισμα.[191]

Ενδιαφερόταν να αφήνει πάντα τις καλύτερες εντυπώσεις σε όσους ντόπιους ή ξένους παρακολουθούσαν τις αθλητικές δραστηριότητες που διοργάνωνε η Πάφος και γι αυτό για τη διοργάνωση των ΛΖ΄ Παγκύπριων Αγώνων στην Πάφο, το 1951, είχε στενό συνεργάτη τον Ν. Κλ. Λανίτη, από τη Λεμεσό, ο οποίος είχε πείρα στη διοργάνωση τέτοιων αθλητικών εκδηλώσεων. Οι αγώνες άρχισαν από το Σάββατο, 19 Μαΐου και διήρκεσαν μέχρι τη Δευτέρα. Ντόπιοι και επισκέπτες από άλλες πόλεις της Κύπρου παρακολούθησαν τους αγώνες καθώς και εκκλησιαστικοί και πολιτικοί παράγοντες. Η εφημερίδα *Πάφος* αναφέρει ότι στους επισκέπτες έκανε εντύπωση η ευγένεια των κατοίκων της Πάφου και η ομορφία της πόλης τους «η οποία χάρις στον προοδευτικόν και ακούραστον Δήμαρχόν της κυριολεκτικά μπορεί να πει κανείς πως άλλαξε όψιν. Η είσοδός της με τον Δημόσιον

Σχολής Κτήματος για είκοσι χρόνια. Υπηρέτησε και ως καθηγητής ελληνικών και γαλλικών στο Ημιγυμνάσιον Κτήματος που ιδρύθηκε το 1905.Εισήγαγε τον αθλητισμό στα σχολεία της Πάφου και ίδρυσε το πρώτο Γυμναστήριο τα «Ελευθέρια και τον Γυμναστικό Σύλλογο «Κόροιβος». Υπήρξε επίσης ιδρυτής του αρχαιότερου σωματείου, της Λέσχης «Πάφος».

[190] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 18 Δεκεμβρίου 1948 σ.1.
[191] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 29 Ιανουαρίου 1949 σ.2.

Κήπον και την πλατεία με τα γύρω νεοκλασσικού ρυθμού κτίρια, ως είναι η Βιβλιοθήκη, τα Σχολεία και τα μεγαλόπρεπα προπύλαια του Γυμναστηρίου, την εμφανίζουν ως πόλι με αφετηρία αξιοσημειώτου εξελίξεως και προόδου». [192]

7.10 Στήριξη της Παράδοσης-Εορτή του Κατακλυσμού-Πανηγύρια- Ανθεστήρια

Ο Γαλατόπουλος ως Δήμαρχος στήριζε και προωθούσε την παράδοση. Ζωντάνεψε και έδωσε λαμπρότητα στις γιορτές και στα πανηγύρια του τόπου του. Φρόντιζε να οργανώνονται κάθε χρόνο διάφορα πανηγύρια και εορτές που εμπεριείχαν παραδοσιακά στοιχεία. Κάθε χρόνο διοργανωνόταν η πανήγυρις του Κατακλυσμού με τη διεξαγωγή ναυτικών αγώνων, τους οποίους επέβλεπε ειδική επιτροπή η οποία διοριζόταν από τον Δήμαρχο. Μερικά από τα αγωνίσματα ήταν ο ολισθηρός ιστός, τα μήλα, η ιστιοδρομία ψαρόβαρκων, ελεύθερο κολύμπι, κωπηλασία 400 μέτρων και κολύμπι αντοχής κάτω από το νερό. Στους νικητές δίνονταν χρηματικά βραβεία. Η γιορτή επίσης αυτή περιλάμβανε και επίδειξη κυπριακών χορών, κυπριακού τραγουδιού (τσιαττίσματα) και αυλού στην πλατεία «Ομονοίας» κοντά στους πίδακες. Αρκετός κόσμος παρακολουθούσε αυτές τις εκδηλώσεις οι οποίες γίνονταν με δαπάνες του Δήμου. Δίνονταν χρηματικά βραβεία από ειδική επιτροπή.[193]

Μια άλλη εμπορική και ζωεμπορική ετήσια πανήγυρης, καθιερωμένη από δεκάδες έτη και η οποία διαρκούσε τρεις μέρες, ήταν αυτή της Χρυσοπολίτισσας στην Πάφο, που διοργανωνόταν τον Ιούλιο με συμμετοχή εμπόρων και καλλιτεχνών από όλο το νησί. Το πανηγύρι αυτό ήταν γνωστό και ως πανηγύρι του Κτήματος. Ο Δήμος Πάφου διοργάνωνε από το 1945 και λαϊκή γιορτή. Η *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση* αναφέρει: «ο Δήμος Πάφου προς ψυχαγωγίαν των Πανηγυριστών από τεσσάρων ετών διοργανώνει κατά την δευτέραν ημέραν της Πανηγύρεως Κυπριακήν Εορτήν με διάφορα διαγωνίσματα Κυπριακών χορών και τραγουδιών».[194] Το πρόγραμμα περιλάμβανε κυπριακούς χορούς, κυπριακό τραγούδι (επικά ή Ακριτικά από τα τραγούδια του Διγενή, Κωνσταντά ή και άλλα παρόμοια), κυπριακό αυλό, κυπριακές απαγγελίες Κυπρίων ποιητών (Βασίλη Μιχαηλίδη, Λιπέρτη και άλλων) στο κυπριακό ιδίωμα π.χ Βασίλη Μιχαηλίδη και Λιπέρτη και αγροτικούς γυναικείους χορούς με παραδοσιακές ενδυμασίες. Η λαϊκή αυτή γιορτή τελούνταν στην

[192] *Πάφος*, Πάφος 24 Μαΐου 1951.
[193] *Εσπερινή*, Λευκωσία 06 Ιουνίου 1946 και *Πάφος*, Πάφος 13 Ιουνίου , 1946.
[194] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 16 Ιουλίου 1949 σ.2.

πλατεία Πιδάκων κατά τη δεύτερη μέρα της πανήγυρης. Χρηματικά έπαθλα θα δίνονταν από τον Δήμο Πάφου και κατά τη διάρκεια της γιορτής θα ρίχνονταν πυροτεχνήματα.[195]
Σαν ένας ποιητής ο ίδιος και επομένως άνθρωπος των Γραμμάτων, αντιλαμβανόταν και την αξία της λαϊκής παράδοσης και έτσι με πρωτοβουλίες του Δήμου διοργανώνονταν γιορτές κυπριακών χορών και τραγουδιών. Μια τέτοια εκδήλωση έγινε στις 20 Ιουλίου στις 7:30μ.μ. στην Πλατεία Πιδάκων, η οποία περιλάμβανε κυπριακούς χορούς και τραγούδια και την «Παφίτισσα», ένα γνωστό παραδοσιακό τραγούδι της Κύπρου, την οποία τραγούδησε ο παγκυπρίου φήμης Γαλαταριώτης. Απαγγέλθηκαν επίσης ποιήματα και τσιαττίσματα. Στη γιορτή, στην οποία παρέστη ο Δήμαρχος, το Δημοτικό Συμβούλιο, η ορισθείσα από τον Δημάρχο επιτροπή για τη διανομή των βραβείων και πλήθος κόσμου, ρίχτηκαν πυροτεχνήματα και ακούστηκε στο τέλος ο Εθνικός Ύμνος.[196]
Ο Γαλατόπουλος δεν θα μπορούσε να μην εμφυσήσει την αγάπη προς την ποίηση και την ελληνική παράδοση στο μοναδικό παιδί που του απέμεινε τον γιο του Φαίδρο Γαλατόπουλο. Ο Φαίδρος όντας ακόμη φοιτητής της Νομικής στην Αγγλία απήγγειλε τον Φεβρουάριο του 1947 σε κυπριακή εκπομπή του BBC, ποιήματα του Βασίλη Μιχαηλίδη.[197]
Όσον αφορά στο θεσμό των Ανθεστηρίων που ήταν παράδοση για την πόλη της Πάφου και αναβίωνε από το 1922, ο Γαλατόπουλος συνέχισε να διοργανώνει τη γιορτή αυτή σε συνεργασία με τον «Φυσιολατρικό Όμιλο» Πάφου.[198] Η γιορτή διεξαγόταν στο Ιακώβειο Γυμναστήριο και το πρόγραμμά της περιλάμβανε εκτός από παρέλαση αρμάτων, τραγούδια από μαθητές του Γυμνασίου, χορούς από κορίτσια μέλη του «Φυσιολατρικού Ομίλου» και ομιλία από τον Δήμαρχο Πάφου για τη σημασία της γιορτής.[199]

7.11 Σχολικός Διαγωνισμός για την Ιστορία

Βασικό μέλημα του Δημάρχου ήταν η παροχή μιας σωστής ελληνοχριστιανικής παιδείας στους μαθητές του τόπου του, σε μια εποχή που κινδύνευε ο ελληνισμός του νησιού από τις αφελληνιστικές προσπάθειες των Άγγλων. Έτσι σε συνεδρία του Δημοτικού Συμβουλίου, στις 27 Δεκεμβρίου 1945, όταν συζητείται και καταρτίζεται ο προϋπολογισμός του 1946, αφού λαμβάνονται ορισμένες αποφάσεις λόγω των έκτακτων

---

[195] *Ελευθερία,* Λευκωσία 11 Ιουλίου 1946.
[196] *Ελευθερία*, Λευκωσία 22 Ιουλίου 1949.
[197] *Έθνος*, Λευκωσία 01 Φεβρουαρίου 1947.
[198] Ο Φυσιολατρικός Πνευματικός Όμιλος Πάφου είναι το αρχαιότερο πνευματικό σωματείο της Πάφου, Ιδρύθηκε το 1950 με πρωτοβουλία των πνευματικών ανθρώπων της Πάφου Αντώνη Σωτηριάδη και Γιώργου Ηλιάδη και σκοπό είχε την πνευματική, πολιτιστική και καλλιτεχνική ανάπτυξη της Πάφου.
[199] *Έθνος*, Λευκωσία 13 Μαΐου 1952.

επιβαρύνσεων τις οποίες υφίσταται ο Δήμαρχος για έξοδα παραστάσεων και ενώ ψηφίζεται κονδύλι 66 λιρών, το οποίο προστίθεται στις αποζημιώσεις του, αποφασίζεται παράλληλα να δίνονται 3 έπαθλα από 15 λίρες στους τελειόφοιτους μαθητιάς /τριες Σχολών Μέσης Εκπαίδευσης, Εμπορικών Λυκείων και Τουρκικών Λυκείων, σε διαγωνισμούς για την Ελληνική και Τουρκική ιστορία για τα Τουρκικά. Ο διαγωνισμός θα διεξαγόταν στη Δημοτική Βιβλιοθήκη κάθε χρόνο την εποχή των απολυτηρίων εξετάσεων. Θα υπήρχαν κανονισμοί που θα καταρτίζονταν για τα Ελληνικά, από τα ελληνικά μέλη του Συμβουλίου και για τα Τουρκικά από τα τουρκικά μέλη του Συμβουλίου ενώ και στις δύο επιτροπές θα προήδρευε ο Δήμαρχος.[200] Για το θέμα αυτό διαβάζομε στη *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση* ότι το 1948 την κριτική επιτροπή του Δήμου για τον διαγωνισμό στην ελληνική ιστορία, αποτελούσαν ο Μητροπολίτης Πάφου, ο Δήμαρχος, ο Αρτ. Αστραίος Διευθυντής της Αστικής Σχολής Πάφου, ο Ανδρέας Ιωάννου δικηγόρος και ο Αριστείδης Ιωαννίδης καθηγητής της Θεολογίας, οι οποίοι έδιναν τα δικά τους θέματα από τα οποία κληρώνονταν δύο και οι τελειόφοιτοι μαθητές επέλεγαν ένα από αυτά. Πέρα από το χρηματικό έπαθλο που σε συγκεκριμένη αναφορά στην ίδια εφημερίδα αναφέρεται πως κατά τη χρονιά αυτή ήταν για το πρώτο βραβείο 8 λίρες και για το δεύτερο 2 λίρες, ο Δήμος Πάφου εξέδιδε σε φυλλάδιο την έκθεση που βραβευόταν «προς γενικότερη ωφέλεια και για πατριωτικό φρονηματισμό». [201]

7.12 Άλλες Εκδηλώσεις

Πολλές ήταν επίσης και οι εκδηλώσεις του Δήμου με σκοπό την φιλανθρωπία και την ψυχαγωγία ταυτόχρονα. Μια τέτοια εκδήλωση ήταν ή γιορτή για τα άπορα παιδιά του Συσσιτίου του Δήμου τη Δευτέρα του Πάσχα την οποία διοργάνωνε ο Δήμος με τη βοήθεια του κ. Αστραίου, διευθυντή της Αστικής Σχολής. Κατά την εκδήλωση θα τραγουδούσαν και θα απάγγελλαν τα παιδιά και θα διανέμονταν σε αυτά από τον Δήμαρχο κόκκινα αυγά και φλαούνες.[202]

Σε πολλές και ποικίλες άλλες εκδηλώσεις παρευρίσκετο ο Γαλατόπουλος δίνοντας ανελλιπώς το παρόν του και τονίζοντας το ενδιαφέρον του για την πόλη του. Μια τέτοια εκδήλωση ήταν «Η γιορτή του Δέντρου» που διοργάνωνε ο Φυσιολατρικός Όμιλος Πάφου στο κινηματοθέατρο «Τιτάνια». Τον Δεκέμβρη του 1951, στη γιορτή αυτή παρίσταντο οι εκκλησιαστικές αρχές της πόλης μαζί με εκπροσώπους του Γυμνασίου και την ομιλία

[200] *Αρχείο Δήμου Πάφου , Πρακτικά Συνεδριάσεων 1945* ,27 Δεκεμβρίου 1945.
[201] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 10 Ιουλίου 1948, σ.1.
[202] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 23 Απριλίου 1949 σ.1.

έκανε ο πρόεδρος του ομίλου κ. Γιώργος Ηλιάδης. Από μέλη της χορωδίας του ομίλου ακούστηκαν ποιήματα και τραγούδια. Μετά την γιορτή ακολούθησε δεντροφύτευση σε διάφορα σημεία της πόλης.[203]

[203] *Έθνος* , Λευκωσία 18 Δεκεμβρίου 1951.

8. Η γενικότερη προσφορά του ως Δήμαρχος

Ο Γαλατόπουλος έθεσε μεν τις βάσεις για την πολιτιστική ανάπτυξη της Πάφου αλλά ενδιαφέρθηκε και για πολλά άλλα προβλήματα που αντιμετώπιζε η πόλη του σε μια δύσκολη πολιτικά περίοδο και με πενιχρά οικονομικά μέσα, έχοντας να αντιμετωπίσει πολλές φορές και τις επικρίσεις των πολιτικών του αντίπαλων που θεωρούσαν πως δεν απέδιδαν στην ουσία αυτές οι προσπάθειες και πάντα υποκρυβόταν η επίτευξη στενών προσωπικών του συμφερόντων ενώ κάθε ενέργειά του αποσκοπούσε στην προσωπική του προβολή. Ως Δήμαρχος όμως φαίνεται ότι κατέβαλλε προσπάθειες για να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης των πολιτών της σε μια περίοδο που η Πάφος αντιμετώπιζε προβλήματα φτώχειας, ανεργίας, ηλεκτροφωτισμού, υδατοπρομήθειας και έλλειψη σωστής ρυμοτομίας.

Ήταν βασικό του μέλημα η δημιουργία έργων υποδομής και η επίλυση όλων αυτών των χρόνιων προβλημάτων της Πάφου.

Όσον αφορά επίσης την προστασία των Αρχαίων μνημείων στην Κάτω Πάφο, όταν ο Άγγλος πολεοδόμος Σερ Πάτρικ Αμπερκρόμπυ επισκέφτηκε τον Μάρτη του 1947 μαζί με τον Διοικητή Πάφου, τον Δήμαρχο και τον Αρχιτέκτονα του Δήμου Χρ. Χριστοδουλίδη διάφορες περιοχές της πόλης, την Κάτω Πάφο και τα ιστορικά μνημεία καθώς και το λιμάνι, ο Δήμαρχος εξέφρασε την απογοήτευσή του για την κατάσταση του λιμανιού, 70 χρόνια μετά την αγγλική κατοχή και εισηγήθηκε να θεσπιστεί νομοθεσία προστατευτική για την οικοδομική περιοχή κοντά στα ιστορικά μνημεία.[204]

Μια βασική του επίσης προσπάθεια σαν Δήμαρχος ήταν πέρα από την πολιτιστική ανύψωση του λαού της Πάφου και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης. Γι αυτό προσπαθούσε να ηλεκτροφωτίσει τους δρόμους και να φτιάξει νέα διασωλήνωση. Ταξιδεύει στην Αίγυπτο και αγοράζει νέα ηλεκτρογεννήτρια με την οποία διευρύνει τον εξηλεκτρισμό της πόλης και παράλληλα προκηρύσσει θέση για πρόσληψη διπλωματούχου ηλεκτρολόγου για να αναλάβει καθήκοντα σαν υπεύθυνος ηλεκτρολόγος και μηχανικός του Δήμου Πάφου. Το έργο αυτό δε του Γαλατόπουλου ήταν τόσο έντονο, που προσέχθηκε και επαινέθηκε από ντόπιους και ξένους. Ο Άγγλος συγγραφέας λόρδος Κίνρος, για παράδειγμα, γοητευμένος από το νυκτερινό θέαμα της Πάφου έγραφε: «Η Πάφος είναι επικεφαλής όλων των άλλων πόλεων, μ' ένα σύστημα ενός ονειρώδους και πλουσιώτατου φωτισμού, που φωτίζει τας νύκτας τους δρόμους της». Ενώ κάποιος

[204] Έθνος, Λευκωσία 13 Μαρτίου 1947.

δημοσιογράφος της *Νέας Πολιτικής Επιθεώρηση* γράφει: «Ο φωτισμός της αποτελεί φωτοχυσίαν του Χόλυγουντ».[205]

Ο ίδιος όμως παρόλα αυτά ήταν δέκτης επικρίσεων και μεμψιμοιριών για την καθυστέρηση της έναρξης των έργων αυτών. Κρατούσε ωστόσο μια στάση ήρεμη και σιωπηλή επιδεικνύοντας μια παρεξηγημένη πολλές φορές σιωπή για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας. Η Κυβέρνηση παρ' όλες τις διαβεβαιώσεις της κατά τις συχνές επισκέψεις του στη Λευκωσία και τη συνεχή αλληλογραφία μαζί του, εξακολουθούσε την τακτική της επιβράδυνσης και αφού οι Δήμοι ήταν δεσμευμένοι και σχεδόν τίποτα δεν μπορούσε να γίνει χωρίς την Κυβερνητική έγκριση, αποφάσισε να στείλει προσωπικό τηλεγράφημα στον Κυβερνήτη ζητώντας την άμεση επέμβασή του σε αυτά τα ζωτικής σημασίας ζητήματα για την πόλη του.[206]

Στις αρχές του 1950 κατάφερε να λύσει το πρόβλημα της Υδατοπρομήθειας. Ήρθε σε ρήξη με την αποικιοκρατική κυβέρνηση αλλά κατάφερε να τους πείσει να παραχωρήσουν 20.000 λίρες, για την κατασκευή σύγχρονων υδραγωγείων, την αντικατάσταση και επέκταση του δικτύου διασωλήνωσης, καθώς και την πιο αποτελεσματική μεταφορά του πόσιμου νερού από τις πηγές. Για να ολοκληρωθεί το έργο ο Γαλατόπουλος συμπλήρωσε το απαιτούμενο ποσό με δάνειο 15.000 λιρών από την Οθωμανική Τράπεζα.

Ο Γαλατόπουλος ως Δήμαρχος έδειχνε να σέβεται και τους Τούρκους δημότες της πόλης του και για τον λόγο αυτό πρώτος από όλους τους άλλους δημάρχους, από τον Απρίλιο που εκλέχτηκε Δήμαρχος, με δική του πρωτοβουλία έκανε γνωστό στο Δημοτικό Συμβούλιο ότι σκόπευε να υψώσει δίπλα από την Ελληνική και την Τουρκική σημαία χωρίς να θέλει με αυτό τον τρόπο να παραβλέψει τα δικαιώματα της Ελληνικής πλειοψηφίας. Ο ίδιος πίστευε ότι η μειοψηφία δεν θα πρέπει να καταπιέζεται από την πλειοψηφία αλλά ούτε η μειοψηφία να «καταρρίπτει την πλειοψηφία σε υποδεέστερον επίπεδον εκείνου το οποίον της δίδουν τα φυσικά δικαιώματά της. Αυτό κατά κύριον λόγον δεν δύναται ποτέ να γίνει δεκτόν».[207]

Κατά τη θητεία του δε ως Δημάρχος Πάφου ιδρύει το 1951 την πρώτη σε όλη την Κύπρο «Δημοτική Υπηρεσία Παραπόνων» για να παραλαμβάνει από Έλληνες και Τούρκους τα παράπονα και τα αιτήματα των συμπολιτών του.[208]

Όσον αφορά στο φιλολαϊκό και φιλόπτωχο έργο του Γαλατόπουλου, καθιέρωσε «Το καλάθι των φτωχών», το οποίο περιλάμβανε τρόφιμα που δίνονταν σε φτωχές οικογένειες κάθε Χριστούγεννα και Πάσχα. Για την αντιμετώπιση επίσης της δυσπραγίας της εποχής

---

[205] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 16 Φεβρουαρίου 1952.
[206] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 22 Μάρτης 1948 σ.2.
[207] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 12 Απριλίου 1947 σ.3.
[208] Γαλατόπουλος, «Στις φλόγες του… »., σ.50.

καθιέρωσε χρηματικό βοήθημα σε φτωχές κοπέλες που παντρεύονταν. Σημαντικά ποσά δαπανούνταν για βοηθήματα στο Νοσοκομείο, τη Φιλόπτωχο Αδελφότητα, τον Αντιφυματικό Σταθμό, τα Μαθητικά Συσσίτια, τα έκτακτα βοηθήματα για το Πάσχα, Χριστούγεννα και Μπαϊράμι, έγκριση για τα συνηθισμένα μηνιαία βοηθήματα ανέργων και απόρων, πρόνοια για Δημοτική Μαία και φάρμακα δωρεάν για απόρους, βοηθήματα για βιβλία, εισιτήρια κλπ. για άπορους μαθητές και άλλα συνηθισμένα έκτακτα και τακτικά βοηθήματα όπως η επισκευή οικιών των φτωχών. Βασική φροντίδα του Δημάρχου και του Δημοτικού Συμβουλίου όπως φάνηκε και πιο πάνω ήταν η παροχή κοινωνικής μέριμνας στους άπορους συμπολίτες του. Κατά την εβδομάδα του Πάσχα του 1949, ο Δήμος διένειμε 140 λίρες βοηθήματα σε φτωχούς, τα οποία περιλάμβαναν χρηματικά ποσά, εισιτήρια απόρων μαθητών, είδη ένδυσης και υπόδησης και το καλάθι του Πάσχα που στάλθηκε σε πάνω από εξήντα οικογένειες.[209]

Μελετώντας τους προϋπολογισμούς των περισσοτέρων χρόνων κατά τους οποίους είχε διατελέσει Δήμαρχος μπορούμε να πούμε ότι πέρα από τη φροντίδα να πληρώνονται παλιά και νέα χρέη φρόντιζε, όπως στον προϋπολογισμό του 1949, να βελτιώνεται η θέση των Δημοτικών υπαλλήλων και των εργατών του Δήμου, με αύξηση μισθών και επιδομάτων. Περιλαμβάνονταν επίσης πρόνοιες για όλες τις υπηρεσίες του Δήμου με αυξημένες κάποτε εγκρίσεις για να υπάρξει βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών του, όπως η υπηρεσία καθαρισμού του Δημοτικού Υγειονομείου, της Πυροσβεστικής, της συντήρησης του Δημόσιου Κήπου και των δρόμων καθώς και διάνοιξη νέων δρόμων, συντήρηση του φωτισμού της πόλης και του Ηλεκτρικού Σταθμού, συντήρηση των Δημοτικών ακινήτων, των Θαλάσσιων Λουτρών, εκτέλεση έργων Υδατοπρομήθειας (Υδραγωγεία-Διασωλήνωση) κλπ. Και στον προϋπολογισμό αυτό αλλά και σε όλους τους άλλους περιλαμβανόταν πρόνοια για τα έπαθλα Ιστορίας των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης, για τον πλουτισμό της Βιβλιοθήκης, για το ενοίκιο του Επαρχιακού Μουσείου, για τις Λαϊκές Γιορτές του Κατακλυσμού και για τον Γυμναστικό Σύλλογο «Κόροιβος». Και σε αυτόν τον προϋπολογισμό βασική θέση κατείχε ο εξωραϊσμός της πόλης. Τέτοιες πρόνοιες ήταν η ανέγερση νέου Μουσείου, ή έναρξη κατασκευής κεντρικής εισόδου του Δημόσιου Κήπου σε ίδιο ρυθμό με τις άλλες εισόδους, κατασκευή τμηματικού κικγκλιδώματός του και πρόνοια για τη ρυμοτομιά του. Ο προϋπολογισμός περιλάμβανε επίσης πρόνοια για τη δημιουργία τμήματος του Δημόσιου Κήπου σε Παιδικό Κήπο και αλλαγή και ανανέωση όλων των πινακίδων των δρόμων. [210]

---

[209] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 23 Απριλίου 1949 σ.1

[210] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 1 Ιανουαρίου1949 σ.5.

Ο Γαλατόπουλος σαν Δήμαρχος ήθελε να τιμά τους ήρωες και εθνομάρτυρες και για το λόγο αυτό αποφάσισε να πραγματοποιήσει μια επιθυμία πολλών συμπολιτών του που ήθελαν να αποδώσει η πόλη τους τον απαιτούμενο φόρο τιμής στον εθνομάρτυρα Μητροπολίτη Πάφου Χρύσανθο, ο οποίος έδρασε την εποχή της Τουρκοκρατίας και για αυτό με την ευκαιρία της επίσκεψης του καθηγητή Καλών Τεχνών κ. Σώχου, στην Κύπρο, ο οποίος ανέλαβε την εκτέλεση των προτομών του Μητροπολίτη Κιτίου και του Καταλάνου, επικοινώνησε μαζί του για να του αναθέσει το έργο αυτό. Η προτομή αυτή θα στηνόταν στην είσοδο του Δημόσιου Κήπου, κάπου απέναντι από τη Βιβλιοθήκη, θα ήταν κατασκευασμένη από πεντελικό μάρμαρο και θα στοίχιζε 300 λίρες. Για να εισπραχθεί το ποσό αυτό ο Δήμαρχος συγκάλεσε σύσκεψη στη Δημοτική Βιβλιοθήκη τόσο του Δημοτικού Συμβουλίου όσο και εκπροσώπων της Εκκλησίας και των Εκπαιδευτηρίων της Πάφου ώστε να βρεθεί τρόπος για την όσο γίνεται πιο γρήγορη είσπραξη του ποσού αυτού. Έγινε δε αντιληπτό κατά τη σύσκεψη ότι εκτός από τις εισφορές διαφόρων φορέων θα τοποθετηθούν κιβώτια Εράνων σε διάφορα Δημόσια Κέντρα και Λέσχες για να μπορεί ο κάθε πολίτης της Πάφου να συνεισφέρει για τον σκοπό αυτό.[211]

[211] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 22 Ιανουαρίου 1949 σ.2.

9. Έπαινοι

Ο Γαλατόπουλος θεωρείται από πολλούς σύγχρονους αλλά και μεταγενέστερους μελετητές του έργου του, ένας πετυχημένος Δήμαρχος. Χαρακτηριστικά παραθέτομε τα σχόλια της εφημερίδας *Παρατηρητής*, τρία χρόνια μετά την ανάδειξή του στο δημαρχιακό αξίωμα όταν αναφέρεται στην περίοδο τα δημαρχίας του λέγοντας πως μόνο ωφελιμιστική μπορεί να χαρακτηριστεί για το κοινό της Πάφου η δράση του Δημοτικού Συμβουλίου και αξίζει μόνο έπαινος προς τον Δήμαρχο, ο οποίος χάρη στην προσωπική του δραστηριότητα και το δημόσιο πνεύμα που τον διακατέχει χάρισε στην πόλη του έργα δημόσιας ωφελείας. Σε μια πολεμική περίοδο, προσθέτει, επιτελέστηκαν έργα που κανένα Δημοτικό Συμβούλιο άλλης πόλης δεν έκανε, όπως είναι η βελτίωση της ίδρυσης του οδικού δικτύου, ο ηλεκροφωτισμός της Κάτω Πάφο οι δημόσιοι λουτήρες το ξεχωριστό οίκημα της Δημοτικής Βιβλιοθήκης, η Πλατεία στο κέντρο της πόλης και πλήρες σχέδιο εξωραϊσμού. Σύμφωνα με πληροφορίες της η εφημερίδα αναφέρει ότι στο ήδη ενυπάρχον αποθεματικό 20.000 λιρών θα προστεθεί και δάνειο 30.000 λιρών για να γίνει εφικτό να συνεχιστεί το κοινωφελές πρόγραμμα όπως η προμήθεια νέας ηλεκτροπαραγωγικής μηχανής κλπ. Αυτό σύμφωνα με τον *Παρατηρητή* μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένας άθλος αν ληφθεί υπόψη ότι από τις έξι χιλιάδες του πληθυσμού της Πάφου οι μισοί περίπου ήταν Τούρκοι και ευελπιστεί όπως το έργο του βρει μιμητές και σε άλλους «δημοτικούς άρχοντες».[212]

Πέρα από τον πολιτισμό ο Γαλατόπουλος φρόντισε και την γενικότερη εικόνα της πόλης του Η *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση* αναφέρει ότι όταν ο Διευθυντής Ιατρικών Υπηρεσιών και Υγείας του νησιού Δρ. Σέλλευ συνοδευμένος από τον Επαρχιακό γιατρό Λεμεσού και τον Κυβερνητικό υγιειονολόγο Αζίφ εφ συναντήθηκαν με τον Δήμαρχο και συζήτησαν διάφορα θέματα σχετικά με την υγεία των κατοίκων, ο Δρ. Σέλλευ δήλωσε: «δύναμαι να σε βεβαιώσω άνευ ουδενός δισταγμού, και χωρίς καμμίαν αμφιβολίαν ότι η πόλις της Πάφου είναι η καθαρωτέρα από όλας τας πόλεις της Κύπρου».[213]

Ο Γαλατόπουλος υπηρέτησε τον πολιτισμό και θα μπορούσαμε να πούμε πως πέρα από τον ελληνικό πολιτισμό σεβάστηκε και βοήθησε στη διατήρηση και ανάδειξη και του τουρκικού πολιτισμού προσφέροντας κονδύλια από τον ετήσιο προϋπολογισμό του Δήμου για τον σκοπό αυτό, αναλογικά με το ποσοστό των Τουρκοκυπρίων που υπήρχαν στην Πάφο. Για παράδειγμα όταν ρώτησε σε συνεδρία του Δημοτικού Συμβουλίου ο Σύμβουλος Τερβίς Αχμέτ Ρουσκή πόσα βιβλία Τουρκικά αγοράστηκαν, ο Δήμαρχος απάντησε ότι

[212] *Παρατηρητής*, Λεμεσός 14 Σεπτεμβρίου 1946.
[213] *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, Πάφος 2 Οκτωβρίου 1948, σ.2

εφόσον βρίσκουν τέτοια βιβλία τα αγοράζουν και ότι αγοράζουν μια τουρκική εφημερίδα. Επίσης όταν ο Τερβίς είπε πως θα ήθελαν να δίνεται και μια συνδρομή σε τουρκικό Σύλλογο όπως δίνεται στον «Κόροιβο», ο Δήμαρχος απάντησε πως θα μπορούσαν να το κάνουν αλλά δεν συνδράμουν Σωματεία παρά μόνο Συλλόγους και έγινε επεξήγηση στα τουρκικά μέλη της διαφοράς μεταξύ Συλλόγου και Σωματείου.[214]

Το πολιτιστικό έργο του Γαλατόπουλου φαίνεται ότι έγινε γνωστό σε όλη την Κύπρο και αποτέλεσε αντικείμενο θαυμασμού από τους συγχρόνους του, καθιστώντας την Πάφο την μοναδική πόλη που απέδιδε τις πρέπουσες τιμές στον μεγάλο Νεοέλληνα εθνικό ποιητή Παλαμά. Κατά τη διάρκεια των ΛΖ΄ Παγκύπριων αγώνων στην Πάφο το 1951, πολλά επιφανή πρόσωπα που επισκέφτηκαν την Πάφο εξέφρασαν τον θαυμασμό τους για την ομορφιά της πόλης της Αφροδίτης, η οποία σύμφωνα με την εφημερίδα *Παρατηρητή*[215] «χάρις εις τον προοδευτικόν και ακούραστον Δήμαρχόν της κ. Χρ. Γαλατόπουλον κυριολεκτικώς μπορεί να πη κανείς πως άλλαξε όψιν. Η είσοδός της, με τον Δημόσιον Κήπον και την πλατεία με τα γύρω νεοκλασσικού ρυθμού κτίρια, ως είναι η Δημοτική Βιβλιοθήκη, τα Σχολεία και τα μεγαλοπρεπή προπύλαια του Γυμναστηρίου, την εμφανίζουν ως πόλι με αφετηρίαν αξιοσημειώτου εξελίξεως και προόδου». Η εφημερίδα προσθέτει ότι η Πάφος ήταν η πρώτη ελληνική πόλη που τίμησε τον Παλαμά με την ανέγερση της προτομής του. Σε μια γλαφυρή περιγραφή της Πλατείας όπου στήθηκε η προτομή του Παλαμά και της δόθηκε το όνομά του, η συγκεκριμένη πηγή αναφέρει ότι η Πλατεία κοσμείται από κήπους με λουλούδια, αστράφτει από καθαριότητα και δροσίζεται από πίδακες που αναβλύζουν από αγαλματίδια ερώτων.

Τον Δεκέμβριο του 1953 λίγες μέρες μετά τον θάνατό του η εφημερίδα *Παρατηρητής* αναφέρει ότι η προσωπικότητά του, με τις πολύτροπές της εκδηλώσεις θα καταλάβει μια μέρα σημαντική θέση στις σελίδες της Κυπριακής ιστορίας. Ήταν πολυσύνθετη φύση, χαρακτήρας ζωηρός, πνεύμα ανήσυχο και ιδιοσυγκρασία σπάνιας μαχητικότητας. Όλη η ζωή του ήταν ένας διαρκής αγώνας και μια έντονη, πολυσχιδής, με δημιουργική διάθεση, δράση. Ήταν δικηγόρος με άρτια νομική κατάρτιση, δημοσιογράφος με θάρρος γνώμης και αυταπάρνηση και βουλευτής σε ηλικία εικοσιπέντε χρονών. Έγινε δήμαρχος επιδεικνύοντας δημιουργικότητα η οποία χαρακτηρίζει το ανακαινιστικό του πρόγραμμα. Ήταν διανοούμενος, ποιητής, ρήτορας και συγγραφέας.[216]

---

[214] *Αρχείο Δήμου Πάφου, Πρακτικά Συνεδριάσεων ,1950* 4 Φεβρουαρίου 1950.
[215] *Παρατηρητής*, Λεμεσός 24 Μαΐου 1951.
[216] *Παρατηρητής*, Λεμεσός 26 Δεκεμβρίου 1953.

10. Κριτική του έργου του από τους πολιτικούς του αντιπάλους

Δριμεία κριτική εξαπέλυαν οι πολιτικοί του αντίπαλοι εναντίον του, χαρακτηρίζοντάς τον σαν ένα άνθρωπο που επεδίωκε την προβολή και την επίδειξη, που διοικούσε με αυταρχικότητα και που σχεδόν δεν συνεδρίαζε το Δημοτικό Συμβούλιο αλλά όλη η δημοτική διαχείριση βρισκόταν μόνο στα χέρια του.

Η εφημερίδα *Πάφος* δημοσιογραφικό όργανο του πολιτικού του αντιπάλου Λοΐζου Φιλίππου πολλές φορές καταφερόταν εναντίον του Γαλατόπουλου αναφέροντας στοιχεία που μείωναν την προσφορά του και τον παρουσίαζαν σαν έναν καιροσκόπο πολιτικό που επιδίωκε με κάθε μέσο την προβολή, την επίδειξη και την επανεκλογή του στο δημαρχιακό αξίωμα. Πριν ολοκληρωθεί η πρώτη θητεία του ως Δήμαρχος (1943-1946), τον κατηγορούν για κακοδιαχείριση, έλλειψη διαφάνειας και ότι δεν επέδειξε «ένα έργο της προκοπής». Τον κατηγόρησαν επίσης ότι αν και αυξήθηκαν τα έσοδα του Δήμου, για παράδειγμα από 8.000 σε 20.000 κατά το έτος 1945 και ενώ μειώθηκε η τιμή του πετρελαίου, δεν μείωσε το δικαίωμα του φωτισμού ούτε το μηνιάτικο των ραδιοφώνων αλλά όλες αυτές τις χιλιάδες λίρες τις ξόδεψε κατά το δοκούν σε έργα που θα επιδείκνυαν αποκλειστικά και μόνο το μεγαλείο του. Δημοσιεύονται επίσης στην εν λόγω εφημερίδα σχόλια αναγνώστη με τίτλο «Απαραίτητη η αντιπολίτευση», όπου γίνονται αναφορές σε αλόγιστες σπατάλες και σε παραμέληση ουσιωδών έργων που θα βελτίωναν την ποιότητα διαβίωσης. Τέτοια σχόλια ήταν για παράδειγμα για τις «λίμνες και τα λιμνούδια»,[217] οι οποίες απορρόφησαν πολύ νερό και έχουν ηλεκτροφωτιστεί, ενώ οι άλλοι δρόμοι έμειναν σκοτεινοί και έτσι αποστέρησε από τα άλλα κέντρα τις ηλεκτρικές λάμπες, αφού γέμισε όλα τα γύρω χωράφια με αυτές ως το σπίτι του. Το πιο πάνω σχόλιο καταλήγει: «Οι λίμνες και τα λιμνούδια, οι θλιβερές κολώνες, οι εκατοντάδες των δυνατών λαμπτήρων, και ο απόκεντρος εκείνος νεκρότοπος αποτελούν συμπλέγματα νοσηράς φαντασίας, ακαλαισθησίας και χρεωκοπίας του Δήμου μας». Ο κόσμος όπως ισχυρίζονταν διψούσε και αναγκάζονταν να μεταφέρουν νερό από μακρινές βρύσες ενώ ο Γαλατόπουλος μπροστά σε αυτή την απελπιστική κατάσταση διοχέτευε τόνους νερού «σε άχρηστες λίμνες που δημιούργησε δι'απλήν επίδειξη και δια τες οποίες κατεσπατάλησε τες οικονομίες του Δήμου μας. Δυστυχισμένε λαέ της Πάφου το καλοκαίρι έρχεται σε λίγο και σου το προλέγω και το ξεύρης καλά ότι δεν θα έχης καθόλου νερό …ενώ αυτό άφθονο θα τρέχη εις τες λίμνες και τα λιμνούδια του Γαλατόπουλου».[218]

---

[217]Αναφορά στη λίμνη με τους Πίδακες και τον κοιμώμενο έρωτα.

[218] *Πάφος*, Πάφος17 Μαΐου, 1945.

Το 1947 αναφέρει η ίδια εφημερίδα ότι ο Δήμαρχος δαπάνησε κατά την τελευταία πενταετία 100.000 λίρες χωρίς να επιλύσει κανένα από τα βασικά προβλήματα της πόλης (νερό, ηλεκτροφωτισμός, δρόμοι). [219]

Διένειμε επίσης καλάθια με τρόφιμα και χρήματα σε όσους ήταν της δικής του παράταξης και είχαν ψήφο άσχετο αν είναι πλούσιοι ή φτωχοί και αγνοούσε όλους τους άλλους.[220]

Σε άρθρο του δε ο Λ. Χ. Νικολαΐδης στην εφημερίδα *Πάφος*[221] αναφέρει ότι παρόλο που ο Δήμος είχε αρκετά έσοδα κατά τα τρία πρώτα χρόνια της Δημαρχίας του Γαλατόπουλου, δεν υπήρχε διαφάνεια για το πώς ξοδεύονταν. Αυτό που ήταν φανερό ήταν πως ο Δήμαρχος διοικούσε δικτατορικά και προέβαινε σε ανεξέλεγκτες δαπάνες. Οι Δημοτικού Σύμβουλοι υπάκουαν στις εντολές του γιατί διαφορετικά δεν θα τους ξαναέβαλλε στον συνδυασμό του και θα έχαναν το αξίωμά τους. Ο Δήμαρχος έλεγε ότι άλλαξε η όψη της πόλης αλλά ουσιαστικά η περιοχή που άλλαξε όψη είναι αυτή του σπιτιού του και του κομματικού του κέντρου, της Λέσχης «Πάφου», όπου είχαν συγκεντρωθεί όλα αυτά τα οικοδομήματα. Στην υπόλοιπη πόλη δεν υπήρχε ρυμοτομία, οι δρόμοι ήταν χωρίς θεμέλια και μόνιμα λασπωμένοι ενώ το Δημαρχείο, τα Σφαγεία και οι αποθήκες ήταν ετοιμόρροπα. Ο πολίτης δε, θα πρέπει για πολλά χρόνια να πληρώνει αφού ξοδεύτηκαν μεγάλα ποσά στα εν λόγω εξωραϊστικά έργα. Όσον αφορά δε τις πάπιες υπήρχε έμμισθος υπάλληλος του Δήμου για να βάλλει και να βγάζει τις πάπιες από τις λίμνες

Και ενώ μαζεύονταν λεφτά από τις φορολογίες των πολιτών τα έσοδα αυτά ξοδεύονταν χωρίς να δίνεται λογαριασμός στους δημότες, χωρίς να πληρώνονται χρέη και χωρίς να φυλάσσονται περισσεύματα στα δημοτικά ταμεία. Οι συμπολίτες του ξεγελάστηκαν από τις πομπώδεις δηλώσεις του αφού δεν πραγματοποίησε καμία από τις προεκλογικές του υποσχέσεις ότι δηλαδή θα έκανε λαϊκά συσσίτια και λαϊκές αγορές στις φτωχές συνοικίες, έργα κοινωνικής πρόνοιας (παιδική στέγη και πτωχοκομείο), θα έδινε υποτροφίες σε άπορους μαθητές και θα ίδρυε γραφείο παραπόνων. Τότε δεν ανέφερε τίποτα για Στήλες (Κολώνες όπως τις αναφέρει το δημοσίευμα) και λίμνες και έρωτες. Και ενώ σπαταλήθηκαν τόσα ποσά, το Δημαρχείο παρέμενε ετοιμόρροπο. Αν υπήρχε πραγματικό ενδιαφέρον για την πόλη, προσθέτει η πιο πάνω πηγή, τότε ο Δήμαρχος θα έπρεπε το μεγάλο ποσό που ξόδεψε για τη Βιβλιοθήκη να το διέθετε για να κτιστεί Δημοτικό μέγαρο και μέσα σε 3-4 αίθουσές του θα μπορούσε να στεγάσει και μια Δημοτική Βιβλιοθήκη για τους «μετρημένους βιβλιόφιλους». Το Δημοτικό μέγαρο όμως ήταν μακριά από το συγκεκριμένο κέντρο που διαμόρφωσε ο Γαλατόπουλος και δεν θα

[219] Πάφος, Πάφος 27 Νοεμβρίου 1947.
[220] *Πάφος*, Πάφος25 Απριλίου, 1946.
[221] *Πάφος*, Πάφος16 Μαΐου, 1946.

εξυπηρετούσε τα σχέδιά του που έλπιζε να τον δοξάσουν και να εξυπηρετήσουν την προσωπική ωφέλεια που επεδίωκε. Αυτό που ζητούσαν οι δημότες ήταν να δώσει έστω στην εφημερίδα του λεπτομερείς λογαριασμούς της διαχείρισής του και να αποδείξει αν μπορούσε τους επικριτές του έργου του ως κακόπιστους και συκοφάντες.

Όσον αφορά επίσης στο θέμα της παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, που ήταν τότε φροντίδα των εκάστοτε Δημαρχείων, κατηγορείται από την αντίπαλη μερίδα μέσω της εφημερίδας *Πάφος*[222] ότι το Δημοτικό Συμβούλιο και ο ίδιος εκμεταλλεύονται τους δημότες αναγκάζοντάς τους να πληρώνουν το πιο ακριβό ηλεκτρικό ρεύμα από όλες τις πόλεις ενώ έχει τα λιγότερα έξοδα, με μισθούς πείνας στους υπαλλήλους και με φτηνές εγκαταστήσεις. Θεωρούνταν κατά την ίδια εφημερίδα το αντιλαϊκότερο Δημοτικό Συμβούλιο της Κύπρου, το οποίο έδινε δημαγωγικές υποσχέσεις για να ανεβεί στην εξουσία και μετά εξυπηρετούσε μόνο τα συμφέροντά του και κατ' όνομα μόνο θα μπορούσε κάποιος να τους θεωρήσει σοσιαλιστές. Αισχροκέρδεια, δικτατορισμός, ανικανότητα και εκμετάλλευση των φτωχών δημοτών είναι μερικά από τα βασικά χαρακτηριστικά του Δήμου σύμφωνα με τις αναφορές της εν λόγω εφημεριδας.

Αναπόφευκτα γινόταν σύγκριση και με άλλους Δήμους όπως με αυτόν της Λεμεσού όταν Δήμαρχος ήταν ο Πλουτής Σέρβας. Κυρίως γινόταν σύγκριση της προσφοράς κοινωνικής πρόνοιας ανάμεσα στους δύο Δήμους έναν τομέα στον οποίο όπως υποστήριζαν πολλοί υστερούσε η Πάφος. Τον κατηγορούσαν επίσης ότι στη φτώχεια και τη δυστυχία, ο Δήμος της Πάφου με τα κιονόκρανα, τους παράλληλους δρόμους, τις στήλες και το ελληνικό πνεύμα όχι μόνο επέδειξε και επιδεικνύει απόλυτη αδιαφορία αλλά και τη βυθίζει στην αθλιότητα «για να αποκτήσει το χρώμα της εποχής του Περικλέους (!)»,[223]ενώ όπως υποστήριζαν διακήρυττε προεκλογικά ότι θα εφάρμοζε μια κοινωνική πολιτική, τώρα τις 26.000 λίρες που εισπράττει φόρους τις ξοδεύει σε έργα εξωραϊσμού και καμία μέριμνα δεν υπάρχει για λαϊκά συσσίτια, ορφανοτροφεία, πτωχοκομεία και λαϊκά ιατρεία.[224]

Η εφημερίδα *Πάφος*[225] συνεχίζει το επικριτικό της έργο και τα επόμενα χρόνια με αναφορές που θίγουν τον Γαλατόπουλο ως πολιτικό πρόσωπο αφού τον παρουσίαζαν να μην ενδιαφέρεται για την υδροδότηση και την καθαριότητα του Δήμου και να επιβάλλει βαριούς φόρους, επιβαρύνοντας παράλληλα τον Δήμο με χρέη. Συμπεριφερόταν ακόμη σαν να ήταν δική του ιδιοκτησία ο Δήμος με τρόπο αυθαίρετο και ζώντας μια πολυδάπανη ζωή με πολλά ταξίδια στο εξωτερικό, τη στιγμή που οι δημότες υπέφεραν από ανεργία και φτώχεια.

---

[222] *Πάφος*, Πάφος 21 Αυγούστου 1947.
[223] *Πάφος*, Πάφος10 Ιουνίου 1948.
[224] Στο ίδιο.
[225] *Πάφος*, Πάφος 6 Μαΐου 1949.

11. Συμπεράσματα

Όταν ο Γιώργος Σεφέρης επισκέφθηκε την Πάφο τον Νοέμβριο του 1953 ο Γαλατόπουλος είχε μόλις πεθάνει αλλά στις σύντομες ημερολογιακές σημειώσεις του από αυτή την επίσκεψη κεντρική θέση κατείχει η ακόλουθη μνεία: «Δήμαρχος Πάφου: Χριστόδουλος Γαλατόπουλος (ποιητής: Τραγούδια της φυλακής), που έκαμε την πλατεία Παλαμά κτλ.»[226] Αυτός που κατά τον Σεφέρη, ήταν ποιητής και έκανε την Πλατεία Παλαμά, σίγουρο ήταν ότι κίνησε το ενδιαφέρον του μετέπειτα νομπελίστα ποιητή, και ήταν ο επί δεκαετίας Δήμαρχος της Πάφου (1943-1953), ο οποίος με το πολυσχιδές έργο του σφράγισε την πολιτική και πνευματική ταυτότητα της πόλης του. Στο έργο του πολιτικό και πολιτιστικό διαχέεται η Ελλάδα και ο οικουμενικός ελληνικός πολιτισμός τον οποίο ανέδειξε με πολιτιστικά δημιουργήματα που άντεξαν στον χρόνο. Ο Γαλατόπουλος πρόβαλε και τίμησε όσο πολύ λίγοι την πόλη του. Ήταν ο πατριώτης και ο πνευματικός άνθρωπος που μελετώντας το έργο του οδηγούμαστε στην αυτογνωσία και στην εμβάθυνση της εθνικής μας ταυτότητας.

Η Κύπρος και η Πάφος ειδικότερα χρωστούν πολλά στον Χριστόδουλο Γαλατόπουλο, έναν άνθρωπο με ισχυρή προσωπικότητα που συνδύαζε τον σοσιαλισμό με την εθνικοφροσύνη, τον πρωταγωνιστή στα Οκτωβριανά του 1931, εξαιτίας των οποίων φυλακίστηκε για τέσσερα χρόνια, τον ποιητή με το πλούσιο συγγραφικό έργο και αυτόν που από τη θέση του Δημάρχου(1943-1953)αναμόρφωσε την Πάφο.

Η παρακαταθήκη του ήταν πλούσια, γεμάτη παλμό και πάθος, όπως ήταν και η ζωή του.

Αναμφισβήτητα μπορεί να θεωρηθεί ένας πνευματικός άνθρωπος που την περίοδο της Αγγλοκρατίας, συνέβαλε στην ανάπτυξη της πνευματικής δημιουργίας στο νησί και στην ενδυνάμωση των δεσμών του με τον μητροπολιτικό ελληνισμό μέσω των Παλαμικών εκδηλώσεων αλλά και των νεοκλασικών οικοδομημάτων με τα οποία ομόρφυνε την πόλη του.

Όπως ειπώθηκε και στην εισαγωγή της παρούσας εργασίας, ο Χριστόδουλος Γαλατόπουλος υπήρξε από τους πρώτους πολιτικούς στην Κύπρο που αντιλήφθηκε την τεράστια σημασία του πολιτισμού, της αισθητικής και του πνεύματος για την ανάπτυξη μιας κοινωνίας και αγωνίστηκε να το πετύχει. Σε μια εποχή δύσκολη, όταν το νησί ήταν ακόμη αποικία των Άγγλων, όταν η Πάφος ήταν από κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική άποψη η λιγότερο ανεπτυγμένη επαρχία της Κύπρου, όταν χωρίς κατάλληλο οδικό δίκτυο ήταν απομακρυσμένη από τις άλλες επαρχίες, ο Γαλατόπουλος προσπάθησε

[226] *Γαλατόπουλος, «Παγκόσμιον …»,* Εισαγωγή σ.xii

να δημιουργήσει ένα πολιτιστικό θαύμα, με δημιουργία πλατειών και οικοδομημάτων αλλά και λογοτεχνικών γιορτών και βραβείων προς τιμή του Παλαμά, που μέχρι σήμερα δίνουν το στίγμα του ελληνικού πολιτισμού του νησιού. Όσο και να τον κατηγόρησαν για αυταρχισμό, επιθυμία για προβολή και επίδειξη, όσο και να τον χαρακτήριζαν οι πολιτικοί του αντίπαλοι ως έναν καιροσκόπο που τον παρέσυρε η προσπάθεια να κερδίσει την υστεροφημία και πρόβαλλαν ως βασικό χαρακτηριστικό του το οξύθυμο και ευμετάβολο του χαρακτήρα του ανάλογα με τα συμφέροντά του, δεν μπορούν να μειώσουν τη μεγάλη σημασία του πολιτιστικού του έργου σε μια εποχή που κάθε άλλο παρά ευνοούσε την προβολή του ελληνικού πολιτισμού. Αυτόν που ειρωνικά τον αποκαλούσαν «Ηγέτη», αποδείχτηκε τελικά ότι ήταν Ηγέτης που είχε όραμα για την πόλη του και επιδίωκε με κάθε τρόπο την πραγμάτωσή του.

Σίγουρα είχε αδυναμίες και ελαττώματα, σίγουρα ήταν μια προσωπικότητα που δεν έχουν ακόμη αποκρυπτογραφηθεί όλα τα στοιχεία που την απαρτίζου. Αναμφισβήτητα έκανε λάθη και παρασύρθηκε ίσως από μια έντονα εσωτερική ανάγκη να αφήσει ανεξίτηλη τη σφραγίδα του περάσματός του από τη Δημαρχία της Πάφου αλλά και από τη γήινη παρουσία του, μέσα από έργα πολιτισμού περισσότερο αφού ήταν άνθρωπος του πνεύματος. Ο χαρακτήρας, τα βιώματά του, οι σπουδές στο εξωτερικό και οι εκεί επιδράσεις που δέκτηκε, η λογοτεχνική του φύση, η εθνικοφροσύνη και η αγάπη για την πατρίδα σε μια εποχή κατοχή, θα έπαιξαν τον ρόλο τους στον τρόπο που σκεφτόταν, που ενεργούσε ή διαχειριζόταν καταστάσεις.

Αν όντως όμως επιδίωκε την υστεροφημία, τότε σήμερα το 2021 περπατώντας στο κέντρο της πόλης του και βλέποντας όσα έργα εμπνεύστηκε ή παρακολουθώντας κάθε Μάιο μία από τις Παλαμικές γιορτές που ακόμη οργανώνονται από τον Φυσιολατρικό Όμιλο Πάφου αλλά και μελετώντας το μεγάλο σε έκταση και αξία συγγραφικό του έργο, μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε πως σίγουρα τα κατάφερε.

Μπορεί να έθεσε σε δεύτερη μοίρα πολλά προβλήματα που αφορούσαν στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης αλλά ο πολιτισμός υπερίσχυε για τον Δήμαρχο Γαλατόπουλο. Είναι όμως αναμφισβήτητο ότι όλα τα σπουδαία έργα που δημιούργησε στον τομέα αυτό θα θυμίζουν πάντα το φωτεινό και δημιουργικό του πέρασμα. Θα θυμίζουν όπως εύστοχα είπε ο Ανδρέας Μακρίδης προλογίζοντας το ανέκδοτο ημερολόγιο του Γαλατόπουλου για τα Οκτωβριανά του 1931, πως υπήρχαν εποχές στις οποίες έζησαν άνθρωποι οι οποίοι έκαναν την πνευματικότητα και τον πολιτισμό αναγκαιότητα και προτεραιότητα του λαού. Η προσωπικότητά του, με τις πολύτροπές της εκδηλώσεις έχει καταλάβει μια σημαντική θέση στις σελίδες της κυπριακής ιστορίας.

Χρονολόγιο

1902 24 Δεκεμβρίου: Γέννηση Χριστόδουλου Γαλατόπουλου στην Πάφο.

1922 Αναγορεύεται Barrister-at-Law, μετά τις σπουδές του στη νομική στο Middle Temple του Λονδίνου.

1923 Επιστρέφει στην Πάφο ως δικηγόρος.

Ιδρύει την εφημερίδα *Παφιακά Χρονικά,* παράρτημα του *Χρόνου* Λεμεσού.

1926 Ιδρύει στην Πάφο την Τεκτονική Στοά των Ραδιοσταυριτών με την επωνυμία «Διγενής», της οποίας υπήρξε πρόεδρος ως το 1930, οπότε και τη διέλυσε.

1929 Εκδίδει κατά διαστήματα τη δεκαπενθήμερη πολιτική εφημερίδα *Πολιτική Επιθεώρηση*, μέχρι το 1931, όταν φυλακίζεται.

1930 Οκτώβρης: εκλέγεται μέλος του Νομοθετικού Συμβουλίου.

1931 Απρίλης: Επανεκλέγηκε στο Νομοθετικό Συμβούλιο κατόπιν ακυρώσεως της εκλογής του.

Οκτώβριος: ανάμειξή του στις ταραχές κατά τα Οκτωβριανά και καταδίκη του σε τετραετή φυλάκιση.

1934 Απρίλιος: Απολύθηκε από τη φυλακή.

Ιούλιος: Εκ νέου φυλάκισή του εξαιτίας αναμείξεως και πάλι σε πολιτικές ενέργειες.

1936 Φεβρουάριος: Αφέθηκε ελεύθερος από τη φυλακή.

Δημοσίευσε την ποιητική συλλογή «Τα τραγούδια της φυλακής».

1938 Δημοσίευσε την ποιητική συλλογή «Στύγιες Κραυγές» που ήταν αφιερωμένη στους πρόωρα χαμένους γονείς του και το έργο του «Carmen Undarum».

1939 Δημοσίευσε την ποιητική συλλογή «Τα επιθαλάμια», η οποία αποτελούνταν από 25 σονέτα για την αδελφή του Ελενίτσα που πέθανε σε ηλικία 25 χρονών.

1940 Δημοσίευσε την ποιητική συλλογή «Το γράμμα του στρατιώτη και ο δρόμος της Δαμασκού» καθώς και τη μετάφραση του έργου « Χαμένος Παράδεισος, Άσμα Α΄» Μίλτων.

1942 Ήταν ένας από τους ιδρυτές της Π.Ε.Κ. (Παναγροτική Ένωση Κύπρου) της οποίας ήταν νομικός σύμβουλος και βοηθός στη σύνταξη του καταστατικού.

1943 Εκλέγηκε Δήμαρχος της Πάφου για πρώτη φορά κερδίζοντας τον ανθυποψήφιό του, δήμαρχο Πάφου από το 1920, Νικόλα Νικολαΐδη.

Ιδρύει στην Πάφο κόμμα, την Π.Ε.Σ.Π. (Παγκύπρια Ελληνική Σοσιαλιστική Πρωτοπορία) και παράλληλα εντός του κόμματος ιδρύει τμήμα νεολαίας, την Ε.Π.Ε.Ν.

Επανεκδίδει την εφημερίδα *Πολιτική Επιθεώρηση* που τώρα είναι εβδομαδιαία και έχει το όνομα *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση,* μέχρι το 1952.

1946 Επανεκλογή του στο δημαρχιακό αξίωμα

Εγκαίνια Δημοτικής Βιβλιοθηκης.

1947 Το έτος αυτό καθώς και το 1948 διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην απόρριψη της Διασκεπτικής.

1949 Εκλογή του για τρίτη φορά στο δημαρχιακό αξίωμα, κερδίζοντας τις εκλογές επικεφαλής δικού του συνδυασμού με την Παγκύπρια Ελληνική Σοσιαλιστική Πρωτοπορία και κυριότερο αντίπαλό του τον Νίκο Μαυρονικόλα.

Θέσπισε τις Παλαμικές Γιορτές και το Παλαμικό Διαγώνισμα και στις 22 Φεβρουαρίου άρχισαν οι πρώτες Παλαμικές Γιορτές.

1950 Δεκέμβριος: ανέλαβε πρωτοβουλία για συμφιλίωση με τους Τούρκους δημοτικούς συμβούλους, αφού είχαν προηγηθεί αντιπαραθέσεις.

1951 28 Φεβρουαρίου: Μέλος του Εθναρχικού Συμβουλίου και μέλος του Γραφείου Εθναρχίας.

20 Μαΐου: Αποκαλυπτήρια προτομής του ποιητή Κωστή Παλαμά στον Δημόσιο της Πάφου, την οποία φιλοτέχνησε ο Έλληνας γλύπτης Μιχάλης Τόμπρος, με πρωτοβουλία του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου.

1952 Επίσκεψη στην Πάφο του λογοτέχνη Στρατή Μυριβήλη και του μουσουργού Μανώλη Καλομοίρη, μετά από πρόσκληση του δημάρχου Γαλατόπουλου για να συμμετάσχουν στις παλαμικές γιορτές του έτους αυτού.

1953 Μάιος: έχασε στις δημοτικές εκλογές από τον Ιάκωβο Ιακωβίδη, ο οποίος συνένωσε τις δυνάμεις της αντιπολίτευσης και υποστηρίχθηκε από την Αριστερά.

Ιούνιος: μίλησε στους μαθητές του Γυμνασίου Πάφου, οι οποίοι είχαν παρεμποδίσει τη διεξαγωγή των εορταστικών εκδηλώσεων των Βρετανών, για τη στέψη της βασίλισσας Ελισσάβετ.

18 Νοεμβρίου: Σε ηλικία 51 ετών πεθαίνει μετά από σοβαρό εγκεφαλικό επεισόδιο.

2004 Δημοσιεύτηκε η ποιητική σύνθεσή του με τίτλο «Παγκόσμιο Άσμα» με φιλολογική επιμέλεια Μιχάλη Πιερή και Σταματίας Λαουμτζή.

2011 Εκδόθηκε το ημερολόγιό του για τα Οκτωβριανά, το οποίο έγραψε στη φυλακή με τίτλο «Στις φλόγες του κυβερνείου» με φιλολογική επιμέλεια Ανδρέα Μακρίδη.

2021 Ο εγγονός του Χριστόδουλος Γαλατόπουλος δωρίζει στον Δήμο Πάφου το αρχείο Γαλατόπουλου, το οποίο κατείχε ως ένας από τους κληρονόμους του.

Α. Αδημοσίευτες Αρχειακές Πηγές

Αρχείο Δήμου Πάφου

Β. Εφημερίδες

- Ακρόπολη,Αθήνα,1949
- Ανεξάρτητος,Λευκωσία,1948
- Έθνος,Λευκωσία,1947,1948,1949,1950,1951,1952,1953
- Ελευθερία,Λευκωσία,1946,1947,1948,1949,1950,1952, 1953,1968
- Εσπερινή, Λευκωσία, 1946,1947
- Κυπριακός Τύπος, Λευκωσία,1946
- Νέα Πολιτική Επιθεώρηση, Πάφος 1945,1946,1947,1948,1949,1952
- Νέος Κυπριακές Φύλαξ, Λευκωσία1949
- Παρατηρητής, Λεμεσός 1946,1949,1951,1953
- Πάφος, Πάφος 1943,1944,1945,1946,1947,1948,1949,1950,1951
- Σημερινή. Λευκωσία1986
- Τα Γράμματα, Λεμεσός 1946
- Ο Φιλελεύθερος, Λευκωσία1999

Γ΄ Βιβλιογραφία

- Γαλατόπουλος Χριστόδουλος, *Στις Φλόγες του Κυβερνείου, Το ανέκδοτο ημερολόγιο του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου για την εξέγερση του Οκτωβρίου του 1931,* Εισαγωγή Επιμέλεια: Ανδρέας Μακρίδης, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 2011.

- Γαλατόπουλος Χριστόδουλος, *Παγκόσμιον Άσμα,* Φιλολογική Επιμέλεια Μιχάλης Πιερής- Σταματία Λαουμτζή, Εκδόσεις Δήμος Πάφου, Κύπρος 2004, Εισαγωγή σ.xii

- Ηλιάδης Γεώργιος Σ., *Ο Παλαμάς και η Πάφος , Η Ελληνικότητα στην παλαμική ποίηση,* Πάφος 1981.

- Κιτρομηλίδου Μάγδα, *Η εφημερίδα Πάφος της Κύπρου, 1921-1950*, Βιβλιοθήκη Εγκυκλοπαίδειας Ελληνικού Τύπου Αρ., Εκδόσεις Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2005

- Κουδουνάρης Αριστείδης Λ., *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920*,τμ.Α΄, Ζ΄ Επαυξημένη έκδοσις, Λευκωσία 2018

- Μιχαηλίδου Αγνή Μ., *Πάφος, το παλιό Κτήμα*, Λευκωσία 1989

- Πρωτοπαπάς Βασίλης, Εκλογική Ιστορία της Κύπρου. Πολιτευτές, κόμματα και εκλογές στην Αγγλοκρατία 1878-1960, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2012

- Σωτηριάδης Αντ. Ι, *Χριστόδουλος Γαλατόπουλος –Εθνικός Αγωνιστής – Δήμαρχος – Ποιητής (1902-1953*), Πάφος 1993

- Φυλακτού Ανδρέας Κ. *Η ποιητική φωνή του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου, Φιλολογικά Μνημόσυνα αρ.4.* Εκδόσεις Πολιτιστικές Υπηρεσίες Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, Λευκωσία 1994

- *Κυπριακά Γράμματα,* τευχ. Νιόμβρης –Δεκέμβρης 1943, Ειδήσεις –Τύπος, χ.σ.,σ.183

- Παπαπολυβίου Πέτρος, *«Τα Οκτωβριανά του 1931 και το Πισσούρι: Εξέγερση και καταστολή στην ύπαιθρο της αποικιοκρατούμενης Κύπρου» ,στο Ευριπίδης Αντωνιάδης (επιμ.), Α΄Επιστημονικό Συμπόσιο Πισσουρίου, Λεμεσός 2017,Εξεγέρσεις που σημάδεψαν την Ιστορία του Σύγχρονου Ελληνισμού σε Ελλάδα και Κύπρο,* Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 2018,σ.34.

- Φυσιολατρικός όμιλος Πάφου, «Αφιέρωμα στον Κωστή Παλαμά», Εφ. *Σημερινή,* Λευκωσία 26 Μαΐου 1986

- Χρυσάνθου Χρύσανθος «Χριστόδουλος Γαλατόπουλος (1902-1953)»,στο Χρύσανθος Χρυσάνθου (επιμ.), Μεγάλοι Κύπριοι 150 Πρωτοπόροι, Τόμος1,Ο Φιλελεύθερος, Λευκωσία 2015,σ.92-97